શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય યોગનિષ્ઠ

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિ વિરચિત

श्री आत्मशक्तिप्रकाश ग्रंथ

માણસાનિવાસી ના વાડીલાલ ગલાલચંદની દ્રવ્ય સહાયથી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ

હા. વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ. મુ. પાદરા

પ્રથમાવૃત્તિ [illegible] પ્રત [illegible]

[illegible] વિક્રમ સં [illegible]

અમદાવાદ—ધી ડાયમંડ જ્યુબિલિ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં

પરીખ દેવીદાસ [illegible]લાલે છાપ્યું.

મૂલ્ય. ૦—[illegible]

નિવેદન.

શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ દ્વારા પ્રકટ થતી શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિ ગ્રંથમાળાના ૮૪ મા મણકા તરીકે શ્રી આત્મ શક્તિપ્રકાશ ગ્રંથ પ્રકટ કરી આત્મતત્ત્વ જીજ્ઞાસુઓના કરકમળમાં આ ગ્રન્થ આદર કરતાં અમને આનંદ થાય છે.

પ્રાતઃસ્મરણીય સદ્‌ગુરૂ મહારાજ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી સૂરિજી પોતે ઉત્તમ કોટિના જ્ઞાની આત્માર્થી પુરૂષ છે. તેમની આત્મજ્ઞાન રંગથી રંગાયલી લેખિનીથી ઓળખાયલો આત્મ જ્ઞાનની ચર્ચા કરનારો આત્મોપયોગી ગ્રંથરૂપી સૂર્ય આત્મજ્ઞાનીઓના હૃદયરૂપીકમળોને વિકસાવનાર થયો છે એમાં શંકા નથી. આત્માના સત્ય સ્વરૂપની, ધ્યાન સમાધિ તથા યોગની મહત્તાની, તથા આત્મા પરમાત્માની એકતાની ઉત્કૃષ્ટ ચર્ચાવાળો આ ગ્રંથ એ ગુરૂ મહારાજના હૃદયની વાનગીજ છે અને આત્માર્થીજનો તેના વાચન તથા અભ્યાસથી પોતાના આત્માને વધુ ઉજ્વળ બનાવી આત્મ કલ્યાણ સાધી શકશે અને એ મહાન્ લાભ પ્રત્યેક આત્મ હિતેચ્છુઓ પામો એ અભ્યથના છે.

ધન્યવાદ.

આ ગ્રંથ છપાવવામા માણસાના શેઠ વાડીલાલ ચુનીલાલજી તરફથી તેમના સુપુત્ર જીવગામભાઇના ધર્મપત્ની માણેક બ્હેનના સ્મરણાર્થ શે' વાડીલાલ છગનલાલે રૂ ૨૫૧) આપ્યા છે તે બદલ તેમનો આભાર માનવામા આવે છે

પાદરા વસતપચમી ૧૯૮૧ } અ૦ જ્ઞા૦ પ્ર૦ મડળી વકીલ મોહનલાલ હિમચંદ.

શેઠ વાડીલાલ ગુલાલજીની પુત્રની પત્ની

" શ્રાવિકાબાઈ માણેકબાઇનું જીવનચરિત. "

માણસાના પોરવાડ મારૂ શેઠ શ્રાવક શા. વાડીલાલ ગુલાલજીના પુત્ર શેઠ, જીવનલાલનાં પત્ની શ્રાવિકાબાઇ માણેકબેને માણસાના મારૂ શ્રાવક શા. અમથાલાલ હીરાચંદને ત્યાં જન્મ લીધો હતો. વિ.સં ૧૯૪૨ લગભગમાં તેમનો શ્રાવિકા બેનકોરના પેટે જન્મ થયો હતો. તેમનું પન્નર વર્ષની ઉમરે લગ્ન થયું હતું, વિ.સં. ૧૯૭૪ ના માગશર વદિ તેરસે તેમણે દેહનો ત્યાગ કર્યો હતો. તેઓ જૈનધર્મના પૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ હતાં. જૈનધર્મી સાધુ સાધ્વીની સેવા કરવામાં તનમન ધનથી આત્મભોગ આપતાં હતા. જૈનધર્મનાં પુસ્તકો છપાવવામાં તેમણે પોતાના જીવનકાળમા પણ સારી મદત કરી છે. તેમના ભાઇ માધવલાલ અમથાલાલ તથા તેમના ભત્રીજા પોપટલાલ વગેરે સગા વ્હાલાંને તે સારી રીતે ચાહતાં હતાં, અને પ્રસંગે તેમને સારી શિખામણો આપીને પોતાની

બેન તરીકેની ફરજ બજાવતા હતા ગુરૂ મહારાજ આચાર્ય શ્રી બુદ્ધિસાગરજીસૂરિ વગેરેની સેવા ભક્તિમા તથા ઔષધ વગેરેથી ગુરૂભક્તિમા ધન વ્યય કરીને પોતાના ધનની સાર્થકતા કરતા હતા તેમણે આચાર્ય ગુરૂ મહારાજ બુદ્ધિસાગર સૂરિના અનેક ધર્મ વ્યાખ્યાનો સાભળ્યા હોવાથી તેમનુ મૃત્યુ સમાધિ પૂર્વક થયુ હતુ, તેમણે સાધ્વીજી હરખશ્રીજી, સુમતિશ્રીજી લાભશ્રીજી, અમૃતશ્રીજી વગેરે સાધ્વીઓની સેવા ભક્તિમા અગ્રગણ્ય ભાગ લીધો હતો પ્રતિક્રમણ, સામાયિક, વ્રત, પૂજા વગેરે ધર્મકાર્યોમા તેઓ શ્રાવિકા તરીકે ધાર્મિક જીવન ગાળતા હતા, તેણીએ વિ સ ૧૯૬૨ મા અષાડ સુદિ આઠમે એક જશી નામે પુત્રીનો જન્મ આપ્યો છે તે જશીએ વ્યાવહારિક કેળવણી તથા ધાર્મિક કેળવણી લીધી છે અને તેણીનુ લગ્ન વિ ૧૯૭૯ના માગશર માસમા માણસાના શ્રાવક ગોકળદાસ ઝગનલાલ સાથે થયુ છે બન્નેનુ જૈનધર્મ આરાધન કરવામા શ્રદ્ધાભક્તિવાળુ જીવન છે એ પ્રમાણે તેમની પાછળ જશી

શ્રાવિકા પણ પોતાની માતાનું ધાર્મિક જીવન અનુસરીને ભવિષ્યમાં ઉત્તમ શ્રાવિકા થશે એમ ઇચ્છવામાં આવે છે. શેઠ વાડીલાલ છગનલાલે તેમની પત્નીની સલાહે આ પુસ્તક છપાવવામાં રૂપૈયા ૨૫૧) ની મદત કરી છે. માણેકબેને સાધુ સાધ્વીઓની સેવાભક્તિમાં અમુક રકમ મરતી વખતે કાઢી છે. તેમાંથી સાધુ સાધ્વીઓની સેવા ભક્તિ કરવામાં આવે છે. પંડિતના પગાર તથા આવા પુસ્તકો છપાવવામાં પણ તેમાંથી મદત કરવામાં આવે છે. તેથી શ્રાવિકા માણેકબેને પોતાની પાછળ સાધુ સાધ્વીની સેવા ભક્તિની જેવી સારી વ્યવસ્થા કરી છે તેનું શિક્ષણ અન્યોને પણ લેવા જેવું છે.

“ અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ. ”
વિ.સં. ૧૯૮૧ માઘ સુદિ ૧૨.

પ્રસ્તાવના.

વિ. સ. ૧૯૬૩મા ચૈત્રમાસમા અમારા ગુરૂ મહારાજ શ્રી સુખસાગરજી મહારાજ સાહેબ સાથે પેથાપુર જવાનુ થયુ હતુ, વિ. સ. ૧૯૬૨ ના વૈશાખમાસમા અમારા ઉપદેશથી પેથાપુરમા જૈનપ્રાંતિક કાન્ફરન્સ ભરાઈ હતી અને તે વખતે શેઠ લાલભાઈ દલપતભાઈ તથા ગુલાબચંદ ઢઢ્ઢા, શેઠ જમનાદાસ ભગુભાઈ વગેરે આવ્યા હતા પેથાપુરમા ૧૯૬૨ મા અમો ગયા તે વખતે સાધ્વીજી રત્નશ્રીજી ઘણા માન્ય હતા તેમણે ગુરૂ મહારાજશ્રી રવિસાગરજી મહારાજ પાસે દીક્ષા લીધી હતી રત્નશ્રીજી ત્યાગી વૈરાગી ઉત્તમ આરાધક સાધ્વી હતા તેમણે ચૈત્રસુદિમા પેથાપુરમા દેહોત્સર્ગ કર્યો તેમની સાથે હરખશ્રીજી સાધ્વી હતા તે પણ સાધ્વીના અનેક ગુણોએ યુક્ત ઉત્તમ સાધ્વી હતા તેમણે અમદાવાદમા વિ. સ. ૧૯૬૭ મા દેહોત્સર્ગ કર્યો પેથાપુરમા શ્રી નેમિસાગરજી મહારાજે સત્યસાધુધર્મનો આદર્શ જણાવ્યો અને ત્યારથી સાગર શ્રાવકસઘની સ્થાપના થઇ અને ગુરૂ મહારાજશ્રી રવિસાગરજી મહારાજે સાગરસઘની

પુષ્ટિ કરી અને જૈનધર્મનો વિશેષ રીતે ઉદ્યોત કર્યો. અમારૂં પેથાપુરમા સાધુ અવસ્થામાં વિ. સં. ૧૯૬૧ માં પહેલ વહેલું, જવાનું થયું હતું. વિ. ૧૯૬૨ માં બીજીવાર જવાનું થયું અને ત્યાં માસ કલ્પ કરીને આત્મશક્તિપ્રકાશ ગ્રન્થ બનાવવામાં આવ્યો. તેમજ પેથાપુરમા ભજન પદો પણ જોડવામાં આવ્યાં છે. આત્મપ્રકાશ ગ્રંથમાં આત્માની ઉન્નતિના અને આત્માની શુદ્ધિના વિચારો જણાવવાણાં આવ્યા છે, અને આત્માને કર્મનો સંબંધ જણાવવામાં આવ્યો છે આત્માનું કેવી રીતે ધ્યાન ધરવું તે પણ જણાવવામાં આવ્યું છે. કોઈ કોઈ ઠેકાણે હઠયોગ પ્રાણાયામની સાથે રાજયોગનું સ્વરૂપ જણાવવામાં આવ્યું છે. શુભાશુભ વિચારોમાથી કેવી રીતે મુક્ત થવું અને આત્માના શુદ્ધ વિચારો કેવી રીતે કરવા તે જણાવવામાં આવ્યું છે. આત્મા અનંત શક્તિમાન્ છે તેનું સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવેલું છે, તથા પુણ્ય અને પાપનું તથા ૭ લેશ્યાઓનું સ્વરૂપ જણાવવામાં આવેલું છે.

પરમાત્મામાં પોતાનું ચિત્ત કેવી રીતે જોડવું તે પણ આ ગ્રન્થમાં જણાવવામા આવ્યું છે. તથા આત્મામા ઉપયોગરૂપ સૂરતા કેવી રીતે રાખવી તે પણ જણાવવામાં આવ્યું છે. તથા

શ્રીમદ્ આનન્દઘનજી મહારાજ કૃત નીચે પ્રભુના સ્તવનનુ પ્રસગોપાત્ત વિવેચન કરી આત્માનુ સ્વરૂપ જણાવવામા આવ્યુ છે, અને છેવટે આત્મજ્ઞાનના યોગ્ય અધિકારી કોણ છે તે પણ જણાવવામા આવેલુ છે જ્ઞાન તથા ક્રિયા થકી મોક્ષ થાય છે એમ છેવટે જણાવવામા આવેલુ છે પેથાપુરમા સ ૧૯૬૨ના વૈશાખ શુદિ, ૩ ત્રીજે ગ્રથ પૂર્ણ કર્યો એમ જણાવ્યુ છે સર્વ દર્શન ધર્મવાળા લોકોને આ ગ્રથ ઉપયોગી થઇ પડે એવો છે એકદર આ ગ્રથમા આત્માની પરમાત્મદશા થવાની સત્ય યુક્તિ જણાવવામા આવી છે ગ્રથમા દર્શાવ્યા પ્રમાણે સર્વ દેશના મનુષ્યો જો આત્મશક્તિનો પ્રકાશ કરવા ઇચ્છે તો તે કરી શકે અને પરમાત્મપદ કરી શકે તેમા કોઇ પણ સદેહ નથી સ ૧૯૬૧ ની સાલમા તથા સ ૧૯૬૨ ની સાલમા અમો પેથાપુર ગયા ત્યારે ત્યા સાબરમતીના કોતરોમા આત્મધ્યાન ધરવાની અનુકુળતા હોવાથી પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિનો અભ્યાસ સ્વશક્તિ અનુસારે પૂરજોસમા ચાલતો હતો અને તે સાથે વ્યાખ્યાનની પ્રવૃત્તિ પણ દરરોજ ચાલતી હતી, અને નિર્લેપરીતે લોક કલ્યાણ કરવાની ભાવના પણ પ્રવૃત્તિમા મૂકાતી હતી, તેમજ આત્મશ-

ક્તિ પ્રકાશ વિગેરે ગ્રંથો લખવાની સ્ફુરણા તથા પ્રવૃત્તિ ચાલુ હતી. આત્મશક્તિ પ્રકાશમાં જૈનશાસ્ત્રોના વિરૂદ્ધ કંઇ પણ લખાયું હોય તો ગીતાર્થ સૂરિયો વિગેરે ભૂલચૂકની શુદ્ધિ કરે, એવી પ્રાર્થના છે, તેમજ ભૂલ માટે શ્રી સંઘ પાસે માફી માગું છું. પેથાપુરમાં વિક્રમસંવત્ ૧૯૬૫ તથા ૧૯૬૯ તથા ૧૯૭૦ માં શેષકાળમાં જવાનું થયું હતું તથા ૧૯૬૪ જવાનું થયું હતું તેમજ વિક્રમ સં. ૧૯૭૧નું તથા સં ૧૯૭૩ નું તથા સં. ૧૯૮૦ નું ચોમાસુ પેથાપુરમાં કર્યું. વિક્રમ સં. ૧૯૭૧ના ચોમાસા સુધીમાં સાગરગચ્છમાં બે તડ પડેલા રહ્યાં હતાં તે દૂર કર્યાં અને ઉપાશ્રય સંબંધી એક કમીટી નીમાઇ, તેની મારફત ઉપાશ્રયનો વહીવટ શરૂ થયો. શેઠ વર્ધમાનભાઈ તથા શેઠ છનાભાઇ જેઠાભાઇ તથા હકમચંદ સૂરચંદ તથા શેઠ લાલીપારેખ તથા ગોવરધન પારેખ વિગેરે શ્રી રવિસાગર મહારાજના વખતમાં ઉપાશ્રયમાં આગેવાન ભક્ત શ્રાવકો ગણાતા હતા. હાલમાં શેઠ નાલચંદ ફતેચંદ, શા. કેશવલાલ મનસુખ, વકીલ નગીનદાસ તથા શા. માણેકચંદ ફતેચંદ, શા. માણેકચંદ ગોવરધન, રણછોડભાઈ કારભારી, શા. ચીમનલાલ સાકળચંદ. ગાંધી દલસુખભાઈ રવચંદ, શા. મણીલાલ હીરાચંદ.

કારભારી હઠીસગ તથા સ્વરૂપચદ હાવી ગેઠ તથા ચુનીલાલ તથા સરકાર કેશવલાલભાઇ તથા શેઠ મણિલાલ ભીખાભાઈ કોનાપુરવાળા તથા ગાધી દલસુખભાઇ તથા શેઠ ભીખાભાઇ દોલતરામ તથા શા મોતીલાલ પાનાચદ, તથા રમણીકલાલ ડાહ્યાભાઇ તથા હીમતલાલ હઠીસગ, લાલભાઇ માણેકચદ તથા શેઠ ફકીરભાઇ જીનાલાલ તથા વૈદ્ય ચદુલાલ મગનલાલ તથા વાડીલાલ લલુભાઇ તથા પ્રભુદાસ મોતીરામ તથા શા મોહનલાલ હાથી સકરચદ હકમચદ વિગેરે સાગરગચ્છના શ્રાવકો ઉપાશ્રયમા પધારનાર સાધુઓની તથા સાધ્વીઓની સારી સેવા ચાકરી કરે છે વિ૦ સ ૧૯૮૦ મા અમોએ પેથાપુરમા ચોમાસુ કર્યુ ત્યારે ત્યાના શ્રાવકોએ સાધુઓની સેવાભક્તિમા સારો ભાગ લીધો હતો તથા વિક્રમ સ ૧૯૭૩ ની સાલમા સાગરગચ્છ અને વિમળગચ્છના શ્રાવકોને પરસ્પર ઉપાશ્રય સબધી તકરાર ચાલતી હતી તેનો નિવેડો પણ બને ગચ્છના શ્રાવકોએ આ સાલમા અમારા ઉપદેશથી પરસ્પર સપીને હાલતો કરી દીધો છે વિમળગચ્છના શ્રાવકો પૈકી આગેવાન શેઠ શકરચદ બલાખીદાસ, શેઠ મનસુખભાઇ રવચદ, વકીલ ડાહ્યાભાઇ હકમચદ તથા વકીલ જેસગભાઇ તથા શેઠ

સ્વરૂપચંદ પુનમચંદ તથા શેઠ ચકાભાઈ તથા શેઠ મોહનલાલ તથા પારેખ અમથાલાલ વિગેરેએ સાગરગચ્છ સંઘની સાથે સંપ કરવામાં આગેવાની ભર્યો સારો ભાગ લીધો હતો અને તેથી પેથાપુરના બન્ને ગચ્છમાં ચાલતી તકરારનો અંત આવ્યો છે અને દેરાસરમાં બન્ને પક્ષના મેમ્બરો નિમાયા છે અને બન્ને પક્ષના શ્રાવકોએ દેરાસરનું તથા પાંજરાપોળનું કામ ચલાવવા માડ્યું છે. પેથાપુરમાં અમને ચોમાસામાં તથા શેષ-કાળમા ઘણી નિવૃત્તિ મળી અને તેથી આત્મશક્તિ પ્રકાશ તથા બીજા ગ્રંથો પણ ત્યાં લખાયા છે. આત્મશક્તિ પ્ર-કાશમાં જે કંઇ ભૂલચૂક હોય તે સંબંધી વિદ્વાનોની સૂચના આવશે તો તેની તૃતીયા આવૃત્તિમાં સુધારો વધારો કરવામાં આવશે. આ પુસ્તકની પ્રથમાવૃત્તિ ખલાસ થઇ જતાં તેની ઘણી માગણી થવાથી દ્વિતીયાવૃત્તિ બહાર પાડવામાં આવી છે.

વિક્રમ સંવત્ ૧૯૮૧ પોષ સુદિ. ૧૩ વાર બુધ.

લેખક. બુદ્ધિસાગર

મુ. લોદરા.

शुद्धिपत्रकम्.

અશુદ્ધિ.		અશુદ્ધિ.	શુદ્ધિ.
પૃષ્ઠ.	લીટી.		
૪	૧૯	શાક્ત	શક્તિમાન્
૫	૧૮	વ્યાહારિક	વ્યાવહારિક
૩૩	૮	ન્ત્ર	મહન્ત્ર
૬૨	૧૯	પગ્થી	પદથી
૭૦	૮	શિક્ષા	શિષ્યા
૭૪	૩	ભાતૃભાન	ભ્રાતૃભાવ
૭૪	૧૫	,,	,,
૭૫	૧૩	ભાતૃભાર	ભ્રાતૃભાવ
૭૭	૧	,,	,,
૭૯	૧૦	,,	,,
૮૦	૫૮	,,	,,
૮૮	૬	अभिनिविष्टा	अभिनिविष्टा
૮૯	૧૯	ચેતન્ય	ચૈતન્ય
૯૧	૧૬	જીવાયોનિ	જીવયોનિ

૯૨	૧	અનાદિકા	અનાદિ
૯૫	૧૧	શ્રોતેદ્રિય	શ્રોત્રેન્દ્રિય
૯૬	૧	શક્તિશ્યું	શક્તિશું
૯૯	૧૨	નિધાર	નિર્ધાર
૧૧૧	૪	પણ	૦
૧૧૧	૧૬	પોતાતું	પોતાનું
૧૧૮	૧૮	ભાવધર્મ	ભાવધર્મ
૧૨૦	૧	जद्य	सद्य
૧૨૩	૮	પૂવક	પૂર્વક
૧૨૪	૫	र्मिं	र्मिं
૧૨૫	૧૫	શ્રેષ્ટતા	શ્રેષ્ઠતા

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તરફથી
શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજીગ્રન્થમાળામાં
પ્રગટ થયેલા ગ્રન્થો.

ગ્રંથાંક	પૃષ્ઠ	કિંમત.
૧ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૧ લો	૨૦૦	૦—૮—૦
૧ અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા	૨૦૬	૦—૪—૦
* ૨ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૨ જો	૩૩૬	૦—૮—૦
* ૩ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૩ જો	૨૧૫	૦—૮—૦
૪ સમાધિશતકમ્	૬૧૨	૦—૮—૦
૫ અનુભવપચ્ચિશી	૨૪૮	૦—૮—૦
૬ આત્મપ્રદીપ	૩૧૬	૦—૮—૦
૭ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૪ થો	૩૦૪	૦—૮—૦
૮ પરમાત્મદર્શન,	૪૦૦	૦—૧૨—૦
* ૧૦ તત્ત્વબિંદુ	૫૦૦	૦—૧૨—૦
* ૧૧ ગુણાનુરાગ (આવૃત્તિ બીજી)	૨૪	૦—૧—૦
૧૨-૧૩ ભજનસંગ્રહ ભાગ ૫ મો તથા જ્ઞાનદીપિકા	૧૧૦	૦—૬—૦
૧૪ તીર્થયાત્રાનું વિમાન (આ બીજી)	૬૪	૦—૨—૦
૧૫ અધ્યાત્મભજનસંગ્રહ	૧૯૦	૦—૬—૦
* ૧૬ ગુરુબોધ	૧૭૪	૦—૪—૦
* ૧૭ તત્ત્વજ્ઞાનદીપિકા	૧૨૪	૦—૬—૦

	૧૮ ગહૂંલીસંગ્રહ ભા. ૧	૧૧૨	૦—૩—૦
∗	૧૯–૨૦ શ્રાવકધર્મસ્વરૂપ ભાગ ૧–૨ (આવૃત્તિ ત્રીજી)	૪૦-૪૦	૦—૧—૦
∗	૨૧ ભજનપદસંગ્રહ ભાગ ૬ ઠો.	૨૦૮	૦—૧૨—૦
	૨૨ વચનામૃત.	૨૩૦	૦—૧૪—૦
	૨૩ યોગદીપક.	૩૦૮	૦—૧૪—૦
	૨૪ જૈન એતિહાસિક રાસમાળા.	૪૦૮	૧—૦—૦
∗	૨૫ આનન્દઘનપદ ભાવાર્થ (૧૦૮) સંગ્રહ	૮૦૮	૨—૦—૦
∗	૨૬ અધ્યાત્મશાન્તિ (આ. બીજી)	૧૩૨	૦—૩—૦
	૨૭ કાવ્યસંગ્રહ ભાગ ૭ મો.	૧૫૪	૦—૮—૦
∗	૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ.	૯૬	૦—૨—૦
∗	૨૯ કુમારપાળ (હિંદી)	૨૮૭	૦—૬—૦
	૩૦ થી ૪–૨૪ સુખસાગર ગુરુગીતા	૩૦૦	૦—૪—૦
	૩૫ ષડ્દ્રવ્યવિચાર.	૨૪૦	૦—૪—૦
∗	૩૬ વિજાપુરવૃત્તાંત.	૯૦	૦—૪—૦
	૩૭ સાબરમતીકાવ્ય.	૧૯૬	૦—૬—૦
	૩૮ પ્રતિજ્ઞાપાલન.	૧૧૦	૦—૫—૦

૩૯–૪૦–૪૧ જૈનગચ્છમતપ્રબંધ, સંઘપ્રગતિ, જૈનગીતા	૩૦૮	૧—૦—૦
૪૨ જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભા ૧		૧—૦—૦
૪૩ મિત્રમૈત્રી		૦—૮—૦
૪૪ શિષ્યોપનિષદ્	૪૮	૦—૨—૦
૪૫ જૈનોપનિષદ્	૪૮	૦—૨—૦
૪૬–૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસંગ્રહ તથા સદુપદેશ ભાગ ૧ લો	૯૭૬	૩—૦—૦
૪૮ ભજનસંગ્રહ ભા ૮	૯૭૬	૩—૦—૦
૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા ૧	૧૦૨૮	૨—૦—૦
૫૦ કર્મયોગ	૧૦૧૦	૩—૦—૦
૫૧ આત્મતત્ત્વદર્શન	૧૦૨	૦—૧૦—૦
૫૨ ભારતસહકારશિક્ષણ કાવ્ય	૧૬૮	૦—૧૦—૦
૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા ૨	૧૨૦૦	૩—૮—૦
૫૪ ગહુંલી સંગ્રહ ભા ૨	૧૩૦	૦—૪—૦
૫૫ કર્મપ્રકૃતિટીકાભાષાંતર	૮૦૦	૨—૦—૦
૫૬ ગુરુગીત ગહુંલીસંગ્રહ	૧૯૦	૦—૧૨—૦
૫૭–૫૮ આગમસાર અને અધ્યાત્મગીતા	૪૭૦	૦—૬—૦
૫૯ દેવચંદ્ર સ્તુતિ સ્તવન સંગ્રહ	૧૭૫	૦—૪—૦

૬૦ પૂજાસંગ્રહ ભા. ૧ લો.	૪૧૬	૧—૦—૦
૬૧ ભજનપદસંગ્રહ ભા. ૯	૫૮૦	૧—૮—૦
૬૨ ભજનપદસંગ્રહ ભા. ૧૦	૨૦૦	૧—૦—૦
૬૩ પત્રસદુપદેશ ભા. ૨	૫૭૫	૧—૮—૦
૬૪ ધાતુપ્રતિમાલેખ સંગહ ભા ૨	૨૪૭	૧—૦—૦
૬૫ જૈનદૃષ્ટિએ ઇશાવાસ્યોપનિષદ ભાવાર્થવિવેચન.	૩૬૦	૧—૦—૦
૬૬ પૂજાસંગ્રહ દ્વિતીયાવૃત્તિ તથા અન્યપૂજાઓ સહિત ભા. ૨	૬૦૦	૨—૦—૦
૬૭ સ્નાત્રપૂજા.		૦—૨—૦
૬૮ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી અને તેમનું જીવનચરિત્ર.	૩૨	૦—૪—૦

સંસ્કૃત ગ્રન્થો.

૬૯ શુદ્ધોપયોગ	૧૫૬	૦—૧૨—૦
૭૦ દયાગ્રન્થ.		
૭૧ શ્રેણિક સુબોધ.		
૭૨ કૃષ્ણગીતા.		
૭૩ સંઘકર્તવ્યગ્રન્થ	૧૬૮	૦—૧૨—૦
૭૪ પ્રજાસમાજકર્તવ્યગ્રન્થ		
૭૫ શોકવિનાશક		

૭૬ ચેટકબોધગ્રન્થ		
૭૭ સુવર્ણનાસુબોધ		
૭૮ લાલાલજપતરાય અને જૈનધર્મ	૧૦૦	૦—૪—૦
૭૯ ચિન્તામણિ	૧૨૦	૦—૪—૦
૮૦-૮૧ જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તિધર્મનો મુકાબલો તથા જૈનખ્રીસ્તિ સંવાદ	૨૨૦	૧—૦—૦
૮૨ સત્યસ્વરૂપ	૨૦૦	૦—૧૨—૦
૮૩ ધ્યાનવિચાર	૬૬	
૮૫ આત્મશક્તિપ્રકાશ	૧૬૦	૦—૪—૦
૮૬ સાંવત્સરિક ક્ષમાપના	૮૦	૦—૩—૦
૮૭ આત્મદર્શન (મણીચંદ્રજી કૃત સઝાયોનું વિવેચન ૨૧)	૧૫૦	૦—૪—૦
૮૮ જૈનધાર્મિક શંકાસમાધાન	૫૫	૦—૨—૦
૮૯ કન્યાવિક્રયનિષેધ તથા બાલલગ્નનિષેધ	૨૨૦	૦—૮—૦
૯૦ આત્મશિક્ષાભાવનાપ્રકાશ	૧૧૫	૦—૭—૦

થોડા માસમાં બહાર પડનાર ગ્રન્થો.

૧ આત્મપ્રકાશ
૨ તત્ત્વવિચાર
૩ જૈન શ્વેતામ્બર ગ્રન્થનામાવલિ
૪ શ્રી દેવચંદ્રજી નિર્વાણ રાસ અને જીવનચરિત

૫ :મોટું વિજાપુર વૃત્તાંત.
૬ .ઉ૦ યશોવિજયજી નિબંધ.

સંસ્કૃત ગ્રન્થો.

* ૭ અધ્યાત્મગીતા.
* ૮ આત્મસમાધિ શતક.
* ૯ આત્મસ્વરૂપ
* ૧૦ જીવનપ્રબોધ
* ૧૧ પરમાત્મ દર્શન

૧૨ ભજન સંગ્રહ ભા. ૧૧ મો

* આ નીશાનીવાળા ગ્રંથો શીલક નથી.

પુસ્તકો મળવાનાં ઠેકાણાં:—

૧ વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ પાદરા. (ગુજરાત).
૨ આત્મારામ ખેમચંદ સાણંદ (જીલ્લે અમદાવાદ).
૩ ભાંખરીઆ મોહનલાલ નગીનદાસ ૧૯૨-૯૪,
બજારગેટ કોટ—**મુંબઇ.**
૪ શેઠ નગીનદાસ રાયચંદ ભાખરીઆ મહેસાણા.
૫ શેઠ ચંદુલાલ ગોકળદાસ, વિજાપુર જૈનજ્ઞાનમંદિર.
૬ બુકસેલર મેઘજી હીરજી પાયધુની—**મુંબઇ.**
૭ શા. રતિલાલ કેશવલાલ, મુ. પ્રાંતીજ.
૮ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર મંડળ, મુ. પેથાપુર.
સાગરગચ્છ ઉપાશ્રય.

श्री आत्मशक्तिप्रकाशग्रंथ

अर्हम्

मंगलम्

नत्वा जिनाधीशं पार्श्वं, पार्श्वयक्षेण पूजितम् ॥
आत्मशक्ति प्रकाशोऽयं, ग्रन्थो वितन्यते मया ॥

સ્વસ્વરૂપથી અભિન્ન અનંતગુણાધીશ સદ્‌ગુરૂ પરમાત્માને ઉપયોગ પૂર્વક માંગલ્ય પ્રસંગમાં સહસ્રશઃ વંદું છું, નમું છું, સ્તવું છું, સ્મરૂં છું.

જગતના પ્રેમી બંધુઓ તમને એક વસ્તુ જે તમારા દેહમાં વિદ્યમાન છે તેની પ્રાપ્તિ થઇ નથી ત્યાં સુધી તમો સત્યશાંતિ આનંદ મેળવી શકવાના નથી.

જેની વિદ્યમાનતાએ તમો હાલી ચાલી શકો છો, ફરો છો, ખાઓ છો, પીવો છો, તે અમૂલ્ય વસ્તુ પ્રતિ જરા પણ લક્ષ તમે દીધું છે? અને તેના પ્રતિ જરા પણ પ્રેમ કીધો છે?

સર્વ જગતના જીવોને તે અમૂલ્ય અચિંત્ય ચિંતિ-

શક્તિમાન્‌ની ઓળખ કરાવવા, પ્રેમ કરાવવા, આમંત્રણ કરૂં છું તે પ્રેમ ભાવથી સ્વીકારશો.

તમો ચિંતાતુર છો: શા માટે વૃથા દુઃખના વિચારોમા મનને પ્રેરો છો? આ **આત્મધર્મમાં** જોડાઓ. ખરેખર અલ્પ સમયમા વિદ્યુત્‌ના પ્રકાશની પેઠે ચિંતા નૃષ્ટ થશે.

તમે સંસારના દુઃખથી પીડા પામો છો: હાય હાય કરો છો. જે કોઇ મળે છે તેની આગળ પોતાનાં દુઃખનાં રૂદડાં રૂવો છો: અને ગરીબ ગાય જેવું દીન મુખ કરી નાખો છો; શા માટે એ સર્વ કરો છો? તમો **આત્મધર્મમાં** જોડાઓ. આત્માને ઓળખો. તેની નજીક જાઓ. ખરેખર તેનાથી તમને અપૂર્વ શાન્તિ મળશે.

રાજા કે રંક, રોગી કે ભોગી, બાલ કે વૃદ્ધ, સ્ત્રી વા પુરૂપ: શત્રુ વા મિત્ર, પૂજક વા નિંદક, સ્વજાતીય વા વિજાતીય; જે કોઇ જીવો પોતાનું કલ્યાણ ઇચ્છે છે તે સર્વ **આત્મધર્મમાં** જોડાઓ, અને આત્મ બગીચાની નજીક આવતાં તમો સર્વ સમાન સુખી, સમાન ધર્મી, સમાન શક્તિમાન્, અને એક બીજાના ઉપર પ્રેમ દ્રષ્ટિથી જોનાર દેખાશો. નક્કી સત્ય કહું છું.

પ્રેમી બંધુઓ ! તમારી વૃત્તિ જે જે પદાર્થોમા લાગી છે તે સર્વથી ખેચી લેઇ જરા આત્મશક્તિ તરફ આનંદ અર્થે વૃત્તિ વાળો, નહી તમો જે રૂપે છો, ત્યા તમો આની જગો

દુખનો નાશ કરવા અર્થે તથા સુખને પ્રાપ્ત કરવા અર્થે પ્રત્યેક મનુષ્યને આત્મ શ્રદ્ધા કેળવવાની ઘણી અગત્ય છે રંક મનુષ્યની રંકતાનુ દુખ, તેને ધન અર્પિને ટાળવા તમો પ્રયત્ન કરો છો તો તે દુખ ટળે છે ખરૂ પણ તે થોડા કાળ પર્યંતજ ભૂખ્યાને ભોજન આપી તમે તૃપ્ત કરો છો તો તેની ક્ષુધાનુ દુખ ટળે છે ખરું પણ તે એક ટંકનુ કે એક દિવસનુજ, આત્મ શ્રદ્ધાથી રહિત અતે દુખથી પીડિત રહેવાનો આમ હોવાથી ધનદાન, અન્નદાન, વિગેરે પદાર્થોનુ દાન અક્ષય સુખને માટે નથી પરંતુ દરેક મનુષ્યોના નિરંતરના સર્વ પ્રકારના દુખને ટાળનારી આત્મશ્રદ્ધાને પ્રગટાવનારૂ જે કામ છે, તેનુ દાનજ સર્વોત્તમ દાન છે એવુ દાન અર્પનાર પરમગુરૂને પુન પુન નમસ્કાર થાઓ

અમુક કામ તમે નહિ કરી શકો, એવુ ટાંટીયા ભાગી નાખનાર વચન કોઇની આગળ બંધુઓ કદી નહીં,

આત્મ શ્રદ્ધા પ્રગટાવવી એ મોટામાં મોટું દાન છે. તો આત્મજ્ઞાન શ્રદ્ધાનો નાશ કરવો એ મોટામાં મોટું પાપ છે, જ્યાં જાઓ, જેની સાથે બેસો જેની સાથે વાત કરો, ત્યાં આત્મશ્રદ્ધાની પ્રગટતાનાં વચન વદો. જેની સાથે સંબંધ થાય તેને આત્મશ્રદ્ધા પ્રગટે એમ વાણી વ્યાપાર ચલાવો. નક્કી તમે જગતનો ઉદ્ધાર એવી રીતે કરશો.

આત્મસ્વરૂપની શોધ બહાર કરવાની નથી. પણ પોતાનામાં કરવાની છે. પણ મનુષ્યોનો મોટો ભાગ દેહમાં પોતે **આત્માને** શોધે છે ક્યારે ? દિવસના ચોવીસ કલાકસાથી દશ બાર કલાક તો વ્યવહારમાં ગાળે છે, અને વળી કેટલાક કલાક નિદ્રામાં ગાળે છે. કેટલોક સમય ઈધર તીધરનાં ગપ્પાં ઠોકવામાં કાઢે છે. અલ્પ સમય પણ **આત્મિક વિચારમાં** જતો હોય તો ધન ભાગ્ય ! અહો કેવી ભૂલ થઇ છે. પ્રેમી બંધુઓ હવે તેવી વર્તણુક રાખશો નહીં.

જો તીર્થંકરોનાં સૂત્રો ખરાં છે તો પછી મનુષ્યોએ સુખને શોધવા આત્માને છોડીને બીજા ઠેકાણે શા માટે ફાંફા મારવાં જોઇએ ? મનુષ્યમાં **આત્મા** જો ન હોય તો તે શું સંપાદન કરવા શક્તિમાન થઇ શકે ? સુખ પ્રાપ્ત

કરવા માટે આત્માની શક્તિયોને જાગ્રત કરવા શિવાય મનુષ્યનુ અન્ય શુ કર્તવ્ય છે, જો સતશાસ્ત્રો અને સત્ પુરુષોપર વિશ્વાસ છે તો આત્મજ્ઞાનના ઉપાયો સેવે તો શુ તે તેનુ ખરૂ કર્તવ્ય નથી ?

આમ કરૂ તો હુ મહા વિદ્વાન્ થાઉં, અમુક કળા કરૂ તો અમુક લાગવગમા ફાવી જાઉં, અમુક પાસે જાઉં તો અમુક વસ્તુ લેઇ આવુ, અને ફલાણે ઠેકાણે જાઉં તો ફલાણુ કાર્ય સિદ્ધ કરી આવુ, એવી પચ્ચાશકજાર ઇચ્છાઓ તમારા અ ત કરણમા ઉદય થાય છે નહિ વારૂ ? અને તમારી ઇચ્છાનુસાર ઘણે પ્રસ ગે પ્રયત્ન કરી જોતા છતા પણ અન તનાન અન તશક્તિના મૂળમા તમોએ પ્રવેશ કર્યો નથી, અને અતૃપ્તિ અને અશાતિની અગ્નિની મહાજ્વાલાઓ પ્રતિક્ષણે ચિતારૂપ વાયુથી ભભુકા મારની તમારૂ હૃદય બાળેછે, તેનો અનુભવ તમે નથી જોયો વારૂ તેમ છતા અ તરમા સુખ છે એ ભાન ભૂલી તમો ક્યા દોટો નથી મારતા ? આ શુ જણાવે છે કે તમને આત્મશ્રદ્ધા નથી

આત્મસ્વરૂપ પ્રતિ વળવુ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવુ, અને આત્મસ્વરૂપમા રમવુ, એ વિના વ્યાવહારિક વા પારમાર્થિક સુખનો ઉદય નથી

પણ **આત્મસ્વરૂપ** પ્રતિ વળવું શી રીતે? **આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું શી રીતે**? તેના કંઇ ઉપાયો કહેશો? **આત્મજ્ઞાન** સુખનું નિધાન છે એવું સાંભળી સાંભળીને હમારા કાન બ્હેર મારી ગયા છે. સઘળા મહાત્માઓ કહે છે કે **આત્મજ્ઞાન** પ્રાપ્ત કરો 'પ્રાપ્ત કરો' એમ લાંબા હાથ કરી કરીને કહે છે. પ્રત્યેક ગ્રન્થોમાં પણ તેમ લખાયું છે. પણ આત્માનું જ્ઞાન અમારા જેવાએ શી રીતે લેવું તેનો કોઇ પણ ઉપાય બતાવે છે?

ઉપાયમાં કહેવું પડશે કે—**મનની શાંત અક્રિય અવસ્થા કરવી.**

श्लोक

चित्तमेव हि संसारो, रागादिक्लेशवासितम् ॥
तथैवतैर्विनिर्मुक्तं, भवांत इति कथ्यते ॥ १ ॥

અક્રિય થાઓ. તમો પોતેજ પરમાત્મા છો એમ સ્વાનુભવથી જાણશો.

મનની અક્રિય અવસ્થા કરવા માટે સાધનમાત્રનો ઉપયોગ છે. તમને સર્વ પ્રકારે અર્થાત્ શરીરથી મનથી અક્રિય શાત થતાં સ્થિર થતાં આવડ્યું એટલે રાજાઓના

રાજ્ત કેમ થવુ તે કળા તમે સિદ્ધ કરી એમ નક્કી જાણવુ આ કળા સિદ્ધ કરવામા સર્વ મુશ્કેલીઓ રહેલી છે

તમને આ કળા સિદ્ધ કરવાની સાચી આતુરતા છે ? તેનો તમારા અંતઃકરણમા વિશ્વાસ છે ? તે સબંધી પ્રયત્ન કરવાને તમો કટિબદ્ધ થયા છો ?

તમારા આત્મસ્વરૂપનો તમારે અનુભવ કરવો છે ? તમને નિત્ય સંતાપ આપતા અતૃપ્તિ અને અસંતોષનો તમારે તિરસ્કાર કરવો છે ? અન્યજનોની પરતંત્રતા ત્યજીને સ્વતંત્ર સ્વાત્માવલંબી થવાની તમારી ઇચ્છા છે ? પ્રયત્ન માટે જે સમયનો ભોગ આપવો પડે તે આપવાના ઉત્સાહ મજબુત ધરાવોછો ? અધૈર્યપણુ છોડીને ફળની આશાએ ધૈર્ય ધરવાની પ્રતિજ્ઞા તમો કરો છો ? કાલથી પ્રયત્ન કરીશુ એવા સ્રીદ્રીના વાયદા છોડી દેઇ આજથીજ પ્રયત્ન કરવાને તમે સાવધાન થયા છો ? જો હા તો લક્ષપૂર્વક શ્રવણ કરો

પ્રાતઃકાળે નિત્ય તમે ઉઠતા હો તે કરતા અર્ધો કલાક વા કલાક વહેલા ઉઠો તમારી નિત્યક્રિયાઓ સાતથી કરી પછી આત્મસ્વરૂપનુ અર્ધો કલાક વા કલાક સંશોધન કર-વાના નિશ્ચયથી એકાંત સ્થાનમા પ્રવેશો તમારા આત્મિક

પ્રયત્નમાં તમને કોઇ વિક્ષેપ પાડે નહી તેમ પ્રથમથી સગવડ કરી રાખો. કોઈ ગમે તેવા અગત્યના કામ માટે મળવા આવે તો પણ તેને મળશો નહિ.

જે સ્થાનમા તમો બેસો તે સ્થાન સ્વચ્છ હવાવાળું રાખજો, અન્યજનોના શબ્દો સંભળાય નહી તેવી સગવડ કરજો. દશાંગધૂપ વિગેરે કરજો, પશ્ચાત્ બીછાનું ગરમ વાપરજો, હૃદયમાં ઉત્સાહની જાગૃતિ કરી સદ્ગુરૂનું કેટલીક વખત સુધી સ્મરણ કરી પંચાંગનમસ્કાર મનોદ્વારા કરજો. હવે તમે તમારા આત્માપ્રતિ વૃત્તિ દોરજો, આત્મસ્વરૂપનો અનુભવ સર્વથા પ્રકારે **અક્રિય** થવાથી થાયછે, અને સર્વથા પ્રકારે શરીર, ઇંદ્રિયો અને મનને ક્રિયારહિત સ્થિર કરવાં. સ્થિર થતાં મનમા વિચારો જુદા જુદા સપાસપ પ્રવેશ કરશે તેને આત્મપ્રતિ લક્ષ દેઇ વારજો. જ્યારે તમે શરીરને કોઇ પણ ક્રિયા કરવા દેતા નથી. પણ તેને એકજ સ્થિતિમાં લાંબો સમય પડી રહેવા દોછો, ત્યારે ઇંદ્રિયો તથા મન આપોઆપ અર્ધ ક્રિયારહિત થઇ જાયછે. એ તમે જાણતાજ હશો. આથી શરીરને **અક્રિય** કરવા માટે **પદ્માસન વા સિદ્ધાસન** કે એવું બીજું કોઇ આસન, યોગનું તમને અનુકૂળ લાગે તે કરજો. શરીર અવયવોને

બહુ તંગ ન રાખવો પણ સિદ્ધા ટટાર એમના હતા શરીરના સર્વ ગાત્રને શિથિલ કરવો કારણ કે શરીરની શિથિલ અવસ્થામા શરીરને વિશ્રાંતિ મળે છે, આસન વાળીને પૂર્વાભિમુખ વા ઉત્તરાભિમુખ બેસવો શરીરની ક્રિયામાત્રથી રહિત થવો એક પણ અવયવને હલાવવો નહિ નેત્રની દ્રષ્ટિને બે ભ્રૂની મધ્યમા સ્થાપવો

એટલે ઉંચા નેત્ર ન થાય તો સહજ ઉંચી અગ્નિ દૃષ્ટિ સ્થાપવી, પછી આખના પલકારા મારવા છોડી દેવો, શરીરે કેવળ ક્રિયા રહિત કરવાનુ છે, માટે એ આસનને પુન પુન યાદ કરવામા આવે છે ઉધરસ ખાવી, બગા-સા ખાવા, મો ઉપર માખી આવે તો તેને હાથવડે ઉડા-ડવી, એ વિગેરે શરીરની ક્રિયાઓ મોટી મોટી પણ સાધની રહે છે ત્યા સુધી શરીર ક્રિયા વર્જનું થતુ નથી, અને પરિણામે શાંત અક્રિય અવસ્થા આપણે સાધવાની છે તે સધાતી નથી, માટે એક નાની આંગળી પણ હલાવવાના વધાન રહેવો થોડીવાર એક દૃષ્ટિએ ભ્રૂમધ્યમા જોઈ રહ્યા પછી નેત્રને શ્રમ જણાય એટલે પાંપણથી નેત્રને બંધ કરવો અને બન્ને ભ્રૂકુટીમા સ્થિર સ્થિરતી રાખવી તો પણ વસ્તુની યાદી આવે નહિ તેમ કરવો વળી ચિત્ત વારવાર

ડગાવશો નહી, ત્રિપુટીમા એક સરખાં ત્રણ કલાક સુધી દૃષ્ટિ સ્થિર થતાં પ્રથમ અનેક રંગના ભૂત પ્રતિભાસશે, વળી આગળ વધતાં અનેક રંગના ગોળા દેખાશે. પણ તેમા ચિત્ત જોવા પ્રેરશો નહી હો. ચિત્ત તો પોતાના લક્ષમાં ને લક્ષમા રાખશો. ત્રિપુટીના મધ્ય ભાગમાં ઝમઝમ થતું તમને દેખાશે. આસપાસની નસો આકર્ષાશે, પ્રાણ ઉપર ચડવા પ્રયત્ન કરશે. નાસિકામાંથી શ્વાસોશ્વાસ ધીરે ધીરે વહેશે. પ્રાણવાયુ કેટલીક વખત તો એમ લાગશે કે જાણે બહાર નીકળતોજ નથી. જેમ જેમ ત્રિપુટીમાં લક્ષ સ્થિર રહેશે તેમ તેમ સુખનો અનુભવ થશે. તમે જાણે નવા સ્વરૂપમાં આવ્યા છો એવું જણાશે, ઉત્સાહને વધારશો. ત્રણ કલાક સુધીની લક્ષવૃત્તિ ત્રિપુટીમાં રહે એ કંઇ એક દિવસમાં બનવાનું નથી. કેરીનો ગોટલો વાવ્યો એટલે તુરત ને તુરત સાખીઆ ખાવાં એવી બુદ્ધિ જો તમારી વર્તતી હોય તો આ માર્ગના તમે અધિકારી નથી. પ્રતિદિન અભ્યાસ કરતા કરતા તમે મિનિટ બે મિનિટ વધવાના. ટીટોડીના સાહસની પેઠે તમો સાહસ મૂકશો નહીં. તમારી આગળ એ ત્રાટકનું માહાત્મ્ય અને તેનો અનુભવ હાલ હું જાણતા છતાં પણ મૂકવાનો નથી. કારણ કે મારો

અત્યાત્મા તે સ્વરૂપ લખી દેવાની ના કહે છે એ સ્વ-
રૂપની વાર્તા તો શિષ્યની યોગ્યતા પ્રમાણે કહેવાય છે અને
યોગ્યતા થઇ જે, તેને હવે દેશકાળ ભાવથી કેટલા સાધન
પ્રાપ્ત કરવા જોઇએ તે ગુરૂના હાથમા વાત છે ગુરૂવિના
પોતાની મેળે જે સાહસ ઉઠાવે છે તે ખરૂ તત્વનું રહસ્ય પામી
શકતા નથી અને ઉલટા ભ્રષ્ટ થાય છે, હવે આ વાત અહીંથી
રહેવા દેઇ તમને હવે તમને કરવા લાયક નતુક્રિયા જણાવુ
છુ પૂર્વોક્તરીત્યા ભ્રૂમધ્યમા સ્થિર દૃષ્ટિ રાખી તમો પ્યાર
રહિ અથ પ્રયત્ન કરશો નાસિકાદ્વારા શ્વાસ લેવાની ટેવ
પાડશો નાસિકાદ્વારા શ્વાસોશ્વાસ અંદર બહાર પુરૂષ
આરોગ્ય તથા બળને પ્રાપ્ત કરે છે, અને મુખદ્વારે નિરંતર
શ્વાસ લેવા મુકવાથી નિર્બળતાને તાબે થવુ પડે છે અને
અનેક વ્યાધિયોની ઉત્પત્તિ પ્રસંગ પામે છે

પ્રાણાયામનો અભ્યાસ કરનારાઓએ નાકદ્વારે શ્વા-
સની ક્રિયા કરવાની છે અને બીજાઓને તેથી એમ નથી
તેને માટે આ નિયમ છે કોઇ પણ મનુષ્ય પ્રાણાયામનો
અભ્યાસ કરતો હોય અગર ન કરતો તોપણ નાસિકે ક ગઢ
નાસિકા દ્વારે શ્વાસ લેવાની જરૂર છે અનભ્યાસ નનુ પો ક
જ્યાં તેમને નાકને અડચણ પડેલ છે ત્યાં મુખ પડેલ

ફરીને હાંફવા મંડી જાય છે. ઘોડા તો શરીરને થાક લાગતાં મુખથી હાંફવા મંડી જાય છે, અને તેથી નિર્બલ થવાનો સમય આવે છે. નિર્બલ રોગી મનુષ્યો તો ઉઠતાં બેસતાં જરા ચાલતાં શ્વાસ લેવા મૂકવામાં નાકને બદલે મુખનોજ ઉપયોગ કરે છે. દમના વ્યાધિથી પીડાતા મનુષ્યો નાસિકાથી શ્વાસ લેવો બીલકુલ ભૂલી ગયા હોય છે, અને શ્વાસ ચડતાં મોટા અવાજ સાથે મુખથી વાયુને ગ્રહણ કરે છે. તથા મૂકે છે. આ પ્રમાણે એકલા રોગીઓમાંજ નહીં પણ નીરોગી મનુષ્યોમાં અવલોકવામાં આવે તો નાનાં મોટાં સર્વ નાકવાટે વાયુ ગ્રહણ કરવાને તથા મૂકવાને બદલે મુખવાટે આ ક્રિયા કરે છે. તેથી કેટલી હાનિ થઇ છે અને થશે. તેથી તે લોકો અજ્ઞાન રહે છે. તેમને સમજણ આપવામાં આવે તો વ્યાધિનો કેટલેક અંશે નાશ થાય છે, હવે સામાન્ય શ્વાસોશ્વાસની ક્રિયા આ પ્રમાણે કરવાથી જ્યારે લાભ થાય છે. ત્યારે **પ્રાણાયામ**ની ક્રિયાથી તો અત્યંત લાભ થાય છે તે અત્ર કથવું પડે છે. **શ્રી હેમચંદ્ર આચાર્યે** આપણા બહુ લાભ અર્થે **યોગશાસ્ત્ર** ગ્રંથ બનાવ્યો છે. તેમા **યમ**, **નિયમ**, **આસન**, **પ્રાણાયામ**, **પ્રત્યાહાર**, **ધારણા**, **ધ્યાન** અને **સમાધિ**. એ આઠ અં-

ગનુ સારી રીતે અનુભવથી વર્ણન કર્યું છે પ્રાણાયામની ક્રિયામા તેઓ મહા સમર્થ હતા એકવીસ પાટા મૂકાવી એકવીસમી પાટ ઉપર બેસી નીચેની સર્વ પાટા કાઢી નખાવી, આકાશમા અધર રહી લોકાને ઉપદેશ પણ પ્રાણનો નિરોધ કરી આપતા હતા એ શુ સૂચવે છે? તેઓ પ્રાણાયામ અનેક પ્રકારના જાણતા હતા, અને દરેક નાડીઓના પ્રાણને સ્તભન કરવાની સૂક્ષ્મ કળાઓ દઢ માહસથી તેમણે પ્રાપ્ત કરી હતી શ્રીચિદાનદ વા કર્પૂરચદજી મહારાજ પણ આત્મશક્તિ તરફ વળતા પ્રાણાયામની સારી ક્રિયા કરી શકતા હતા, અને તે યોગિરાજની પદવી પામ્યા છે તેમણે ચિદાનદ સ્વરોદય નામનો ગ્રથ બનાવ્યો છે તેની અદર સ્વર સબધી પોતાના અનુભવ પ્રમાણે સારૂ બ્યાન આપ્યુ છે અને તેમાના લેખ સર્વ તે પ્રમાણે અનુભવથી ખરા પડે છે, થોડા કૈકાથી જૈનોમાથી આધ્યાત્મિક વિદ્યા નષ્ટ થઇ અને થતી જાય છે જૈનોમા કોઇ તે સબધી કોઇ પ્રયત્ન કરે છે તો કેટલાક મૂર્ખાનદો એમ કહે છે કે આવુ તો આપણામા નહોતુ પણ તે જાણતા નથી કે કેમ? જ્ઞાનીની દૃષ્ટિમા કયી બાબત અજાણી છે? શુ પ્રાણાયામ કરવાની ક્રિયા જૈનોમા નથી એમ કોઈ કહેશે ના

શી રીતે કહી શકાય. હજારો પુરાવા મોજુદ છે. પ્રતિષ્ઠા વખતે વા મંત્રના જાપ વખતે અમુક પદ્માસન વા સિદ્ધાસન કરવું. એ પણ જૈનના ગ્રંથથીજ સિદ્ધ થાય છે. **આત્મ-જ્ઞાન** મેળવવાને માટે શરીર સ્વાસ્થ્યતાની પણ જરૂર છે અને તે શરીર સ્વાસ્થ્યતા માટે પ્રાણાયામ આદિની પણ જરૂર છે. એવું સમજીને શ્રી હેમચંદ્ર આચાર્યજીએ આપણા ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. માટે તેમની આજ્ઞા મસ્તકે ચડાવવી. હવે મૂળ પોઇંટ ઉપર આવી તેનું વિવેચન કરીએ.

આપણે જે હવા શ્વાસમાં લેઇએ છીએ તે હવામા રહેલા કચરાને ગાળી નાખનાર ગરણી આપણાં નસકોરાં છે.

જયારે નાસિકાવતી આપણે શ્વાસ લઇએ છીએ. ત્યારે હવામાં રહેલાં ધુળનાં રજકણો કે એવો બીજો કોઇજ મળ નસકોરાંમાં ખળી રહે છે તે અંદર જવા પામતો નથી. પણ જયારે મુખવાટે શ્વાસ લેવામા આવે ત્યારે હવામાં રહેલા કચરાને ફેફસામાં જતો અટકાવનાર કોઇપણ રચના મુખમાં નથી, આથી મુખવાટે શ્વાસોશ્વાસ લેવામાં રોગના ભોગ થઇ શકાય છે, વળી ઠંડીના દીવસોમાં જયારે નાસિકાથી શ્વાસ લેવામાં આવે છે. ત્યારે હવા ગરમ થઇને ફે-

ફેફસામાં જાય છે, પણ મુખનાટે શ્વાસ લેવામાં આવે છે ત્યારે ઠંડીને ઠંડી હવા અંદર જાય છે, અને એનું પરિણામ એ આવે છે કે ઘણી ઠંડી હવાથી ફેફસા ઉપર કોઇ પ્રસંગે સોજો ચડે છે રાત્રે પહોળું મો મુકી સુનારને સવારે જ્યારે તે જાગે છે ત્યારે કંઠમાં તથા મુખમાં ગોપનો અનુભવ થાય છે આ સર્વ વ્યાધિના બીજકો શરીરમાં રોપાવાના ચિન્હો છે

નાસિકાના બે છિદ્રોમાં પુષ્કળ વાળની રચના થઇ હોય છે આ વાળ હવામાં રહેલા ધુળના રજકણોને, રોગજનક જંતુઓને તથા એવા બીજા કચરાને ફેફસામાં જતો અટકાવે છે, આ ગેડાઇ રહેલો કચરો જ્યારે આપણે વાયુ બહાર કાઢીએ છીએ ત્યારે તે બહાર નીકળી જાય છે વળી ઉપરના ભાગમાં નાસિકાને આર્દ્ર રાખનાર ચીકણો રસ રહે છે, તે રસ પણ ધુળ કચરાને અંદર પ્રવેશતા અટકાવે છે મુખમાં આમાનું કાંઇ જ નથી, અને તેથી શ્વાસોશ્વાસ લેતા રોગના કારણો કેર ફેફસામાં પ્રવેશી જાય છે, કસરતની વખતે મનુષ્ય મુખથી હાંફે તો હરકત જેવું નથી અન્યથા હાનિકર છે

હવાને શુદ્ધ થવાનું જે નાસિકાયંત્ર તે કાન થઇને

હવા શ્વાસ નલીકામાં પ્રવેશ કરતી નથી. ત્યાં સુધી તે ફે-ફસામાં પ્રવેશ કરવાને કદી યોગ્ય થતી નથી. કોઇ પ્રસંગે નાસિકાયંત્રને ગણકાર્યા વિના કચરો આગળ જાય છે ત્યારે અંતરની શક્તિ છીંક લાવીને ફેફસાંનું રક્ષણ કરે છે, અને એક ધક્કો મારીને મળને બહાર કાઢી નાંખે છે.

આપણા નિત્યના પીવાના જળમા અને જળની વરાળ કરીને તે વરાળ બનાવેલા પાણીમાં જેટલો ભેદ પડે છે. તેટલોજ ભેદ બહારની હવામાં અને નાસિકાદ્વારા શુદ્ધ થઇને ફેફસાંની અંદર ગયેલી હવામાં છે, એક સ્વચ્છ હવા છે. બીજી અસ્વચ્છ હવા છે, મુખથી શ્વાસ લેનાર અશુદ્ધ હવા ગ્રહણ કરે છે. અને નાસિકાથી શ્વાસ લેનાર શુદ્ધ હવા ગ્રહણ કરે છે. કેટલાક લોકો નાસિકાના છિદ્રદ્વારા જળ પીવે છે. અભ્યાસ વધતા એક ઝારી જળથી ભરી તેનું નાળચું નાકના છિદ્રમાં મૂકી આખી ઝારી સુખ પૂર્વક પી શકાય છે. આથી ચક્ષુના તથા મસ્તકના વિવિધ વ્યાધિઓ નાશ પામે છે.

સમજો કે હવે નાસિકાદ્વારા શ્વાસોશ્વાસ લેવાનો કેટલો જીવનનો સુધારો છે? ત્યારે હવે **પ્રાણાયામ** કરવાથી આખા શરીરના આંતરડામાં ફેફસામાં કેટલો બધો ફેરફાર

થઇ જીવન પોષાય છે તે યોગીઓ સારી રીતે જાણી શકે ?

પ્રાણાયામ શી રીતે કરવા.

ઈડા એટલે ડાબી નાસિકાથી પ્રથમ વાયુ ઉદરમા પૂરજો, અને જ્યા સુધી ગભરામણ થાય નહી ત્યા સુધી રહેવા દેઇ પશ્ચાત્ **પીંગળા** એટલે જમણી નાડીથી ધીમે ધીમે વાયુ બાહિર કાઢજો પાછો પીંગળાનાડીથી વાયુપૂરી કુભક કરજો અને રેચક કરી ઈડા નાડીથી વાયુ હળવે હળવે બહાર કાઢજો પાછા ઇડાથી વાયુ પૂરી કુભક કરી **પીંગળાથી** રેચક કરી બહાર કાઢજો પાછો **પીંગળાથી** વાયુ ઉદરમા પૂરી કુભક કરી ઈડાથી રેચક કરી વાયુ બહાર કાઢજો એ અનુક્રમે ત્રીશ **પ્રાણાયામ** કરવાનો વા ૨૫-૩૦ **પ્રાણાયામ** કરવાનો મહાવરો રાખવો પૂરક કરતા પ્રત્યેક સમયે ૐ **અર્હમ્**નો માનસિક ઉચ્ચાર કરજો અને કુભક વખતે પ્રત્યેક કાળે (દરેક કુભકકાળે) હું **આત્મસ્વરૂપમય** છુ એમ માનસિક જાપ સ્મરણ કર્યા કરજો અને રેચક એટલે વાયુ બહાર કાઢતી વખતે **સર્વ અશાતિને** દૂર કરૂ છુ આ પ્રમાણે માનસિક જાપ પ્રત્યેક રેચકમા કરજો **આસન પદ્માસન** કે **સિદ્ધાસને** દૃઢ રા-

બન્તે. આમ **સંધ્યા સવાર** મધ્યાન્હ અને રાત્રે આ અનુ-ક્રમ પ્રમાણે વીશ વીશ પ્રાણાયામ કરજો. એ ત્રણ મહીનાની સતત ક્રિયાથી તમારા જીવનમાં ઉચ્ચ ફેરફાર માલુમ પડશે. ખાવાનો ખોરાક સંપત્તિ પ્રમાણે ઠીક રાખજો. તેમાં પણ દૂધ ઘીનો મહાવરો રાખજો. મળસાફ ઉતરે એટલું અત્ર જોવાનું છે. આ પ્રમાણે ક્રમ બાર મહીના સુધી પ્રથમ ગ્રહ-સ્થાવાસમાં હોવતો ચલાવો.

તમારી આ ક્રિયાની શરૂઆતમાં સૂચના કે તમો સર્વ જીવો ઉપર **પ્રેમભાવના** રાખતાં શીખજો. જગત્‌માં કોઇ હાથી હોય, કીડી હોય, મંકોડી હોય કે નાનો સરખો છોડવો હોય તો પણ તેના ઉપર નિરંતર **પ્રેમભાવ** રાખવો જોઇએ. શત્રુ અને **મિત્ર** સર્વનું હિત ઇચ્છો, પણ **અહિતતો** કોઇનું નજ ઇચ્છો અને સ્મરણમાં રાખો કે— તમારા અંતઃકરણના દોષથી તમો શત્રુનું ભલું ઇચ્છતા નથી. શત્રુનું ભલું શા માટે ઇચ્છતા નથી, જો તમારૂ મન દોષીલું રહે છે, અને તે દોષીલા મનથી તમો દોષ રહિત શી રીતે થઇ શકશો. સર્વ દોષ, મનના કાઢી નાંખો. જ્યાં સુધી તમારૂં મન દોષી છે ત્યાં સુધી તમો **પ્રેમસ્થાન** શી રીતે બની શકો, સર્વ જીવના ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ વર્ષાવો! ત્યારે

શુદ્ધ પ્રેમના ભોગી બનો એ પ્રેમ દયામય છે તેથી તે શુદ્ધ છે આવી ભાવના આવ્યા વિના મન નિર્મલ બનવાનુ નથી અને નિર્મલ મન વિના ઉચ્ચ શ્રેણિ પ્રાપ્ત થઇ શકતી નથી સજ્જનો, આ પ્રેમ સ્વાર્થ બુદ્ધિનો નથી માટે તે અહર્નિશ સેવજો તમો પ્રભુનુ ભજન કરો છો પ્રભુની ઉપાસના કરો છો પણ તમારૂ મનનિર્મલ થયા વિના તે પ્રભુ ભજન ઉપાસનાથી જે સુખો પ્રાપ્ત થાય છે તે મેળવી શકયા નથી તમારૂ અ ત.કરણ જેમ જેમ ભૂત માત્ર ઉપર દયાવાળુ અને પ્રેમની લાગણીવાળુ થતુ જશે એટલે તમે તેમ તેમ શરીરની અ દર રહેલા આત્મારૂપી પરમેશ્વર-ની અધિક સમીપમા આવતા જશો અને તેમ તેમ તમે સર્વ કાર્ય સિદ્ધ કરનારી એકાગ્રતાને સત્વર સિદ્ધકરતા જશો

સર્વ સ કટ માત્રથી તમારૂ રક્ષણ કરનાર કોઇ અ-મોઘ શસ્ત્ર તમારે જોઇએ છીએ ? તમારા અ ત કરણના સર્વ મળને કાઢી નાખનાર બળવાન ક્ષારની તમારે ઇચ્છા છે ? જ્યા જાઓ ત્યા તમને વિજય મળે એવી કોઇ દૈવી જડી બુટી તમારે જોઇએ છે ? હા તે એજ છે કે ભૂતમાત્ર ઉપર અમર્યાદ પ્રેમ ચલાવો અને તમને અનુભવ થશે કે મે અપૂર્વ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી છે

અશ્રદ્ધાવાનને તે અનુભવ કર્યાવિના સમજાય તેમ નથી. ઉપરનો ક્રમ ઉન્નતિ પ્રાપ્ત કરાવે છે અને મતિને વિશુદ્ધ કરી તેને આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનો વિશેષ પ્રકાશ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કરે છે. પદ્માસન વા સિદ્ધાસન બાંધી પૂર્વાભિમુખ બેસવું. નેત્ર બંધ કરવા—પછી એમ ભાવના કરજો કે હું શરીરમાં રહ્યો છતા અનંત શક્તિમાન્ છું. અનંત સુખમય છું. અનંત આનંદમય છું. તમને જેવી રીતે ફાવે તેવી રીતે **માનસિક જાપ** ઉપરના વાક્યોનો ઘણી ક્ષણ સુધી કરજો. વચ્ચમાં અન્ય વસ્તુઓનું સ્મરણ થઇ આવે તેને તમો વારજો. વા કદાપિ અન્યપદાર્થોનું સ્મરણ વિશેષ જોરથી થતું હોય તો—મુખેથી બોલતા બોલતા જાપ કરજો અને નીચે પ્રમાણે—આત્માની સ્તુતિમાં લીન થજો.

स्मरवो एकज्ज आतमा, आनंदनो भंडार ॥
आतम ते परमातमा, देहे व्याप्यो धार ॥ १ ॥
आशा तृष्णा शुं करुं? शीदने करवो शोक ॥
भिन्नज्ज तेथी आतमा, नहि मारामां रोग ॥ २ ॥
अलख स्वरूपी हुं सदा, मारामां बहु सुख ॥
मनना धर्मे वेरझेर, होवे विविध दुःख ॥ ३ ॥
सुखमय आतम हुं सदा, जयजय आतमदेव ॥
अनंतशक्ति स्वामी तुं, तुंहि देवाधि देव ॥ ४ ॥

એમ ત્રણવાર ચારવાર કે વિશેષવાર મુખેથી ઉચ્ચાર કરી તેનો અર્થ ચિતવન્જે તમારી વૃત્તિમા ફેરફાર થશે અને તમો જાણે અ તર ગમા નવીનશાતિ અનુભવતા હશો એમ દેખાશે

ઉપરના વચનના ભાવમા જેટલો કાળ મ કલ્પરહિત શાત રહેવાય તેટલો કાળ રહેવુ પછી વૃત્તિની વ્યગ્રતા થતા પ્રાણાયામ પાચ સાત મિનિટ કરવા તે પછી નિ સ કલ્પાવસ્થામા યથાશક્તિ પ્રવેશ કરવો જે નિ મ કલ્પ અવસ્થા પૂર્વે સિદ્ધ થતી અત્યત કઠીન ભાસતી હતી તે હવે આ પ્રકારે નિત્યભાવના કરતા કઇક અ ગમા સધાતી હોય એમ અનુભવ થશે

અનત જન્મોથી પોતાને બહિરાત્મભાવ જેને દૃઢ થયો છે એવા સાધકને માસ બે માસના અભ્યાસથી બહિરાત્મભાવનુ વિસ્મરણ થઇ **અતરાત્મભાવ** અખડ જાગ્રત રહે એ બનવુ અશક્ય છે અનત ભવના અધ્યાનથી દૃઢ થઇ ગએલા **બહિરાત્મભાવના સસ્કાર અતરાત્મભાવની** ભાવના કરતા છતા પણ તેના હૃદયમા રહી રહીને સ્ફુરે છે વ્યવહાર કાળમા સાંસારિક કાર્ય કરતા હૃદયમા પડેલા વિષય-મોજ શોખના સસ્કાર દુર્બલ થવા છતા

પણ નિર્મૂળ થયેલા ન હોવાથી પુનઃ પુનઃ તેનો નિરોધ કરતાં પણ તે જાગ્રત્ થાય છે. હું દુર્બળ છું, ગરીબ છું, મારૂં શું થશે? મારા પુત્રોનું શું થશે, નિભાવ શી રીતે બની રહેશે? અમુક પ્રકારે સાવધાન નહિ રહું તો અમુક મારૂં કાટલું ઘડી નાખશે, આવા આવા અનેક વિચારો સંયમ સાધવા પ્રવૃત્ત થએલાં સાધકના અંતઃકરણમાં વિક્ષેપ કરવાને માટે લાગ જોઇ બેશી રહ્યા હોય છે, સાધક પોતાના સ્વરૂપમાંથી આડો જાય છે કે તુરત તેના અંતઃકરણમાં **સપાસપ** તે વિચારો પ્રવેશ કરી સાધકને બાધક બનાવી દે છે. **શ્રી વીરપ્રભુના પુત્રસાધક** આમ બનતું જોઇ લેશ પણ ગભરાશો નહિ. આમ બનવું એ અનાદિ કાળથી અશુદ્ધ ભાવના જોરે થયા કરે છે. તમનેજ આજે આવો અનુભવ થાય છે એમ કંઇ નથી પણ **પ્રત્યેક સંયમ સાધનાર** પુરૂષને પ્રથમ આવોજ અનુભવ થાય છે. આથી તમારે નિરાશ કે આળસુ બનવાનું કંઇ કારણ નથી. તમો **વીરપ્રભુના** ઉદ્યોગ ઉપર ધ્યાન આપો. તેમણે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા સાડાબાર વર્ષ પર્યંત ધ્યાનાવસ્થા ગાળી હતી, વાવ્યો આંબો કે તુરત કંઇ કેરી પાકવાની નથી, નિશાળમાં બેઠા કે તુરત કંઇ **એમ. એ.** ની પદવી મેળવાતી નથી, સરો-

વગ પણ ટીપે ટીપે ભરાય છે, તમને પ્રથમ નિશાળમા બેસીને પેનવડે એકડો કાઢતા કેટલી મહેનત પડતી હતી તેને ઠેકાણે હાલ તમે કેટલી જ્ઞાનની ઉચ્ચ સ્થિતિ મેળવી છે એ શુ ભૂલી ગયા ? માટે ધૈર્ય ધરો, અભ્યાસ કરો, અભ્યાસ અને વૈરાગ્યવડેજ આ મનમા ઉઠતા વિક્ષેપોનો જય કરવા ઉપોગી થવુ ઘટે છે અભ્યાસ અને તેની પુષ્ટિ કરનાર વૈરાગ્યવડે મનનો જય કરવો, લેશ પણ કઠીન નથી શુ તમારા હૃદયમા પાછો **બહિરાત્મભાવ (સસારભાવ)** સ્ફુર્યો છે ? વિકારોનો હૃદયમા પ્રવેશ થયેલો અનુભવાય છે ? ચિતા અને ભયવડે પાછા તમે વ્યાકુળ થયા છો ? કઈ હરકત નથી **પુન** સાવધાન થાઓ, નેત્ર મીચો, અને **પુન આત્મભાવના** કરો તમે જાણોજ છો કે એકના એકજ વિચારને પુન પુન મગજમા મનન કર્યાથી તે વિચારના સસ્કાર દઢ થતા જાય છે અને તે વિચારથી ભિન્ન પ્રકારના વિચારોના સસ્કાર દુર્બળ થતા જઇ પરિણામે નિર્મળ થઈ જાય છે આથી **પરમાત્મનુખની** ઇચ્છાના વિચારોને પુન પુન મનમા સ્ફુરાવ્યા કરવા અને વિરોધી વિચાર સ્ફુરે કે તેના પ્રતિ અલક્ષ કરી આપણો ઇચ્છેલો અનુકૂળ વિચાર જાગવવો, અને તેમા વૃત્તિને જોડવી, મ-

નથી તેમાં **વૃત્તિ** ન જોડાય તો આપણો **પરમાત્મ** વિચાર મોટેથી બોલવો. એકવાર, દશવાર, સોવાર, હજારવાર બોલવો. **વા સોઽહં** એટલે જ્ઞાન, દર્શન અને **ચારિત્ર ગુણમય** શરીરમા રહેલો **આત્મા** તેજ હું **પરાત્મા** છું. અન્ય હું નથી એમ **સોઽહં** પદનો ૐકાર પૂર્વક મુખથી જાપ કરવો, અને અર્થ ચિંતવતા જવું. એટલે ચિત્તવૃત્તિ અન્યત્ર જતી અટકશે, તમારૂં મન વિચારના કુદકા મારતું તમને લાગે તો **સોઽહંનો** મોટા સ્વરથી જાપ ચલાવવો. મનકું કદિ આમતેમ કુદે તો ભલે કુદે. તમારે તેના સામુ ન જોતાં જપની મેલટ્રેન પુરપાટ છોડી મૂકવી. **પ્રિય** બંધુ ! આવો આગ્રહ થોડા માસ જારી રાખશો તો પછી ચિત્તવૃત્તિના માથામા ગજ ઘાલ્યા છે કે તે તમારે તાબે નહી થાય ? પ્રિય ભાઇ સાધનોમાં દોષ નથી પણ કહ્યા પ્રમાણે **ઉદ્યોગ** કરવામાં દોષ છે. **સાધનો કે સુગુરૂઓનો** આજે દુષ્કાળ નથી પણ ઉદ્યોગ કરનારાઓનોજ દુષ્કાળ છે. કરવાનું શું છે તે કોને ખબર નથી: સર્વે કોઈ થોડું થોડું સમજી શકે છે પણ બધાને સો મણ રૂની તળાઇમાં સૂતાં સૂતાં ચઉદરાજ લોકના અધિપતિ બનવું છે. તે શી રીતે બની શકે ? દશ કે વીશ દિવસ **પ્રયત્ન** કરતાં વિઘ્નો જણાયાં કે તુરત અભ્યાસ છોડી દોછો.

અને વાતો કરતા કરતા લાડના બને-તેમ ધારો છો તે ની રીતે બને? ભાઇયો પ્રયત્ન કરો પ્રયત્ન કરો

સાવધાન થાઓ, તમારે તો **પ્રયત્નનેજ** ચિંતામણિ રત્ન જાણી નકામી વાતો તથા આળસને છોડી પ્રયત્નનેજ રાત્રીદિવસ કર્યા કરવો, જેઓ **પ્રયત્ન** કરવાના નિશ્ચયો સેવે છે અને **પ્રયત્ન** કરે છે તેમની **સાધ્યસિદ્ધિ** થાય છે પ્રિય ભાઈ! વાતના વડા થવાનાજ નથી તમારી નકામી આશાના રંગબેરંગી પરપોટા દેડકીના પેટની પેઠે ફાટી ગયા વિના રહેવાના નથી, એ નિશ્ચય માનજો કરવાનુ હોય તે અમલમા મૂકો, જે કરવાનુ હોય તે વર્તમાનકાળમાજ કરો કારણ કે વર્તમાનકાળનોજ **પ્રયત્ન** વિજયની વરમાળા તમારા કંઠમા આરોપનાર છે

જો તમે વિધિપૂર્વક એટલે એકાગ્રચિત્તવી આ ક્રિયા કરશો તો તમારા શરીરમા અમપ્યપ્રેરી આત્મા વ્યાપી રહેલો છે તેનો અનુભવ થશે, થોડા દિવસમા અનુભવ નહિ થાય તો કેટલાક દિવસના અભ્યાસ પછી પણ અવશ્ય થશે તમને અપૂર્વ શાન્તિ તથા સુખનું ભાન થશે, તે શાંતિ અને સુખ **આત્માનુભવીજીવોજ** પામી શકે છે

તમો **આત્મ** તરફ લક્ષ રાખી જનસંગને અધિક ન સેવજો, કહ્યુ છે કેઃ—

होवत मन तन चपलता, जनके संग निमित्त:
जन संगी होवे नहि, ताते मुनि जगमित्त ॥ १ ॥

સદ્‌વિવેકી વાચકો, આ શિક્ષા ધ્યાનમાં રાખી આત્મધ્યાનમાં પરાયણ થજો, તમો એકાંત જગ્યામાં સ્થિર થઇ તમારા **આત્મસ્વરૂપના** વિચારમાં તત્પર રહેજો, અને જંગલમાં વા શૂન્ય નિર્જનપ્રદેશમાં વિધિપૂર્વક બેસી દશ દિશામાં ભટકતા મનને તમારા લક્ષ્યસ્થાનમાંજ બદ્ધ કરજો, એટલે પોતાનાથી બે હાથને છેટે કોઇ પદાર્થ મૂકી વિકલ્પ સંકલ્પ કર્યાવિના સ્થિર ચક્ષુથી જોઇ રહેજો, અને સ્થિર ચિત્ત એક કલાક પર્યંત રહે ત્યાંસુધી અભ્યાસ કરજો, અને જ્યારે બાહ્યપ્રદેશમાં ચિત્ત એક ઠેકાણે બંધાઇ જાય છે. એમ નક્કી થયું કે પછી તમે નાભિ, નાસાગ્ર, જીભનો અગ્ર ભાગ, ભ્રૂમધ્ય ભાગ, ઉપર ચિત્તવૃત્તિ એકાગ્ર કરવા ત્યાં લક્ષ રાખજો.

ઉતાવળ કરશો નહિ. હળવે હળવે તમે તે કાર્યમાં પ્રવર્તજો. ધૈર્યથી નાભિ નાસાગ્રના ધ્યાનના પ્રત્યેક ક્રમને રૂડી રીતે સાધજો, જે સાધકો પાયાને પાકો કરે છે, અને તેને

પાકો કરવામા જતા સમયથી આકુળ વ્યાકુળ થતા નથી તેઓ સુદ્રઢ ચિત્તભાવને અલ્પ સમયમા જુએ છે, તેથી ધૈર્ય અને સ્થૈર્યથી સુદ્રઢ પાયો નાખજો શરીર બાહ્ય પ્રદેશમા એકાગ્રતા પૂર્વક સ્થિર થતા તેને આતર લક્ષ્યસ્થળોમા સ્થાપજો, પણ યાદ રાખજો કે બાહ્યપ્રદેશોમા ચિત્તવૃત્તિ સ્થિર બરાબર જ્યા સુધી ન થઇ હોય ત્યાસુધી તેને સ્થિર કરવા **પ્રયત્ન** જારી રાખજો, અને એક કલાક ઉપર બરાબર બાહ્ય પ્રદેશોમા ચિત્તવૃત્તિ સ્થિર થઈ એટલે આતરત્રાટક સ્થળોમા ચિત્તવૃત્તિ સ્થાપજો અનુક્રમ યાદ રાખજો, બાહ્યસ્થળોમા કોઇ પણ પદાર્થ ઉપર ચિત્તવૃત્તિ સ્થાપવી હોય ત્યારે બે ચક્ષુને મટકાયા વિના સ્થિર આખથી જોયા કરવુ ચક્ષુમાથી જલ આવે તો તે લુચી નાખવુ, અને પાછુ જોયા કરવુ એમ ચક્ષુને તકલીફ ના પડે ત્યા સુધી જોયા કરવુ, તેમ કરતા કરતા એક કલાક સ્થિર આખ રહે અને ચિત્ત પણ સ્થિર થઇ જાય ત્યાસુધી અભ્યાસ વધારવો, આની રીતે બાહ્ય પ્રદેશોની સાથે બાહ્યત્રાટક જેણે સિદ્ધ કર્યો છે, તેને ગુરૂગમ મળતા અને કેટલીક ક્રિયા શિખતા **મેસ્મેરીઝમ** જલદી આવડે છે અને તે પ્રયોગમા તે ફાવી શકે છે વા તમો સવારના પહોરમા સાજરે ફરવા જાઓ ત્યારે આકાશ તરફ

દૃષ્ટિ સ્થાપી ચિત્તવૃત્તિ સ્થિર કરજો, સવારના પહોરમાં બાહ્યપ્રદેશમાં ત્રાટક કરો તો પશ્ચિમ દિશાના આકાશ તરફ દૃષ્ટિ સ્થિર રાખી એકાગ્રમન કરજો અને સાજરે પૂર્વદિશાના આકાશ તરફ દૃષ્ટિ રાખી ત્રાટક કરજો. ત્રાટક એક કલાક લગભગ થતાં પીળા કાળા લાલ રંગી બેરંગી ગોળાઓ દેખાશે, પણ તેમાં જોવા તરફ લક્ષ દેશો નહિ અને આગળ વધજો, ઉત્સાહ: વધારજો, હું સર્વ કરીશ એવી હિમ્મત રાખજો.

બાહ્ય ત્રાટક આકાશમાં કરતાં ન ફાવે તો પ્રભુની મૂર્તિ સામુ એકી નજરથી દેખી સ્થિર ચિતવૃત્તિ રાખજો. પ્રભુની એટલે તીર્થંકરની મૂર્તિના સામું જોઇ ત્રાટક કરવાથી અનેક ગુણ ઉત્પન્ન થાય છે, પણ યાદ રાખવું કે જ્યાં કોઇ હોય નહીં ત્યાં આ પ્રમાણે મૂર્તિના સામું જોઇ પ્રભુ સ્વરૂપ મૂર્તિને ધારી એકી નજરે હાલ્યા ચાલ્યા વિના જોઇ રહેવું. પ્રભુની એટલે તીર્થંકરની કોઇ પણ નાની વા મોટી છબીના ઉપર પણ વૃત્તિ સ્થિર થવા ત્રાટક કરવો, અને પરમાત્માના ગુણોનું સ્મરણ કરવું. ત્યારે શું તમે મૂર્તિને પણ માનનારા છો ? હા. અવશ્યજ. પરમાત્મા તીર્થંકરના સ્વરૂપનો બોધ થવા મૂર્તિપૂજા એક દ્વાર છે. અને તેથી તે

હોય રૂપ નથી પણ ગુણ રૂપ છે જેઓ મૂર્તિપૂજાનુ ખડન કરે છે તેઓ આત્મોન્નતિના શિખર ઉપર જવાના નીચેના પગથીયાને તોડી નાખી અલ્પ સામર્થ્યવાળા મનુષ્યોને શિખર ઉપર આવવાના મનોરથોનો નાશ કરી નાખે છે આશ્ચર્ય જેવુ એ છે કે-મૂર્તિપૂજાનુ ખડન કરનાર પોતે જ નિરાકાર પરમાત્માનુ ધ્યાન ચિન્તવન કરી શકવા સમર્થ હોતા નથી, જો તેઓ પ્રમાણિકપણે પોતાનુ અતઃકરણ તપાસી જુએ તો તેમને સ્પષ્ટ ભાન થયા વિના રહે તેમ નથી, કે તેમની વૃત્તિ ધ્યાન કાળે નિરાકાર પરમાત્માના સ્વ-રૂપ સાથે લગાર પણ સંબંધવાળી થયેલી હોતી નથી તેઓ ધ્યાન કરે છે ત્યારે તેઓના અતઃકરણમા જે સંકલ્પ વિકલ્પના તોફાનો ચાલતા હોય છે તે જ દર્શાવી આપે છે કે-ધ્યાનના ક્રમથી ધ્યાનનો ક્રમ સિદ્ધ કર્યાવિના એક-દમ નિરાકારનુ ધ્યાન કરવાનો કુદો માનવાથી તેઓની તેવી દુર્દશા થાય છે તે જણાય છે ત્રાટક વા ધ્યાનકાળે તેઓની વૃત્તિમા જગતના દૃશ્યો અને લાખો ચિત્રો એક પછી એક ઉઠતા હોય છે માટે ક્રમના અનુસારે પ્રયત્ન કરી પ્રતિમા આદિ માનવા તે બહુ સારૂ ડહાપણ ભરેલુ કામ છે જેઓ આત્મ ત્રાટક સાધવા ખરી નિષ્ઠાથી પ્રયત્ન-

શીલ થાય છે તેમને સમજાયું છે કે—આરંભમાં બાહ્યત્રાટક-માં મૂર્તિનું આલંબન લેવાથી **ચિત્તવૃત્તિની** સ્થિરતા સુલભ રીતે અને અલ્પ વખતમાં સધાય છે. તેમ અન્ય રીતે થતું નથી.

પાશ્ચાત્ય પ્રજામાં પણ ચિત વૃત્તિની સ્થિરતા સાથે **પ્રતિમા (મૂર્ત્તિ)**ની અગત્યંતા સમજાવા લાગી છે. **વોલ્ટર ડિવો** નામનો એક અંગ્રેજ વિદ્વાન્ ઇશુના ભક્તોને બોધ દેતો કહે છે કે—ઇશુનું **પરમ મનોહર રમ્ય ચિત્ર** વૃત્તિની એકાગ્રતા સાધવામાં પ્રબળ સાહાય્યરૂપ થાય છે. મૂર્તિનું સૌન્દર્ય કલ્પના શક્તિનું આકર્ષણ કરે છે. મૂર્તિ એ એકા-ગ્રતાને માટે તથા પ્રભુના ગુણોના સ્મરણ માટે મહામોહું સાધન છે. શું આ વિદ્વાન્‌ના સ્વાનુભવ ઉપરથી મૂર્તિ પૂજાની ઉપયોગિતા તમને સ્પષ્ટ નથી થતી? પૂર્વે કહ્યું તેમ વસ્તુતઃ નિરાકારનું તો ધ્યાન કે ચિંતન થતું જ નથી. જ્યાં ધ્યાન કે ચિંતન થાય છે ત્યાં કોઇ પણ પ્રકારની કલ્પના હોય છે, અને આ કલ્પના નિરાકાર નથી પણ સૂક્ષ્મ આકારવાળી હોય છે, એટલે કે તેમાં આકાર સહિત ચિંતવન ભળેલું હોયજ છે. એ અધ્યાત્મ શાસ્ત્રના અભ્યા-સકો સારી રીતે જાણે છે. પ્રિયભાઇ સમજો કે **પરમાત્મા**

તીર્થંકર પ્રભુ પ્રથમઅરિહંત તરીકે હતા ત્યારે સાકાર હતા અને પશ્ચાત્ શરીરને છોડી મુક્તિ પદ પામ્યા હવે વિચારો કે નિરાકારનુ તો પ્રથમ જ્ઞાન નથી તે નિરાકાર સ્વરૂપ કેવી રીતે ચિંતવવુ ? તેનુ ભાન નથી અને સાકાર પ્રભુ **પરમાત્મા તીર્થંકર**ની મૂર્તિ વા **પ્રતિમા**નુ ધ્યાન પૂજન ન કરવુ તે કદાગ્રહી નિરક્ષરનુ લક્ષણ છે, માટે સત્ય યોગિયોના પથને અનુસરી ક્રમે ક્રમે **પરમાત્મપદ**ના શિખરે ચઢી શકાય છે વળી જેમને યથાર્થ યોગતત્ત્વવિત્ સદ્ગુરૂ પ્રાપ્ત હોય તો તેમની છબીનુ આલબન ગ્રહી ધ્યાન કરવુ ત્રાટક કરવો અને વૃત્તિ સ્થિર કરવી ભક્તિ અને શ્રદ્ધા સહિત તમો **પ્રતિમા** વા ગુરૂની છબી ઉપર ત્રાટક કરશો અને **સયમ** સાધશો તો **અગમ્ય પરમાત્મ સ્વરૂપ બોધ**ના પાત્ર થઇ રહેશો આ પ્રકારે બાહ્ય પ્રદેશોમા ત્રાટક કરી તમો અન્તરમા એટલે **નાભિ** નાસાગ્ર ત્રિપુટી વિગેરે સ્થાનમા ત્રાટક કરજો, તમારી વૃત્તિ તે તે અતરના સ્થળે સ્થાપજો, અને ગમે તેવા વિક્ષેપના કારણો ઉભા થાય તો પણ **વૃત્તિને** શરીરની બહાર ફરવા દેતા નહિ, જેમ કૂપના દર્દુરથી (દેડકાથી) કૂપની બહાર જવાતુ નથી અને કુવામાને કુવામાજ તેને રમણ કરવુ પડે છે તેમ તમારી વૃત્તિને લક્ષે ના આતરસ્થાનમાજ

રમણ કરાવજો. એવો સર્વ પ્રકારના સમર્થ પ્રયાસથી અ-ભ્યાસ પાડજો, અને આ પ્રમાણે શરીરના કોઈ પણ આંતર પ્રદેશમાં એકજ અગ્ર ઉપર તમારી વૃત્તિને ત્રણ કલાક સ્થિર રહેવાનો અભ્યાસ સિદ્ધ થતાં આગળ શું કરવું તે તમને યોગ્યતા પ્રમાણે મુખેમુખ કહેવામાં આવશે. કારણ કે તે ઉપરનો અભ્યાસ બીજી ભૂમિકાનો છે. તેના લાયક જીવને તે ભૂમિકામાં પ્રવેશ કરાવવામાં આવે છે, યોગ્યતા થયા વિના દ્વિતીય ભૂમિકામાં પ્રવેશ કરાવવામાં આવતો નથી. કારણ કે અયોગ્ય ને પરીક્ષા કર્યા વિના તત્ત્વ આપવાથી ગુરૂને બહુ જોખમ વેઠવું પડે છે અને શિષ્યને વિદ્યા સફલ થતી નથી. પુસ્તકો તો એક દિશિ દેખાડનાર છે પણ ત-ત્ત્વજ્ઞાનનાં ખરાં રહસ્યો તો ગુરૂગમતાથીજ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

આ પ્રમાણે તત્ત્વ સાધકો! તમો ત્રણ કલાક આન્તર ત્રાટક સિદ્ધ કરો. એટલે તમે મહાશક્તિ સંપાદન કરી છે એમ સમજજો. તમે આ અભ્યાસ કરતાં આત્મશ્રદ્ધા રાખજો. ગમે તેવા નાસ્તિકના પ્રસંગમાં આવો તો પણ તમારૂં સાધ્ય બિંદુ ચૂકશો નહી, તમોને આ બાબતનું જ્ઞાન આપ્યું. બીજાં પણ **આત્મજ્ઞાન**નાં પુસ્તકો વાંચ્યાં પણ

સમજો કે જ્ઞાનની સાર્થકતા આચારમા મૂકવાવડેજ છે કઇ મગજમા ભરી મૂકવાથી નથી એમ તો પુસ્તકાલયોમા જ્ઞાન ભરી મૂકયુ છે, ત્યા નાગલોમા તે ભરી મૂક્યુ છે પુસ્તક પોતાનામા ભરેલા જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી પોતાનુ હિત સાધી શકતુ નથી, અને તમે પણ તમારા મગજમાં ભરેલા જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી તમારૂ હિત સાધી શકતા નથી, તેથી તમે જન જ્ના પણ જડપુસ્તક જેવા થઇ રહ્યા છો આત્મશ્રદ્ધા વિના તમારા હૃદયમા સહસ્ર સશયો પ્રગટે છે ભણેનુ આચારમા ઉતાર્યા વિના મહાસાગરના જળ જેનુ અમર્યાદ હોય તો પણ તે નકામુ છે દાળ ભાત લાડુ કેમ બનાવવા તેનો વિધિપાક શાસ્ત્રમાથી ગોખીને મુખે ગખનારનુ પેટ ભરાતુ નથી પરતુ જાણેના વિધિને આચારમા મૂકવાથીજ પેટ ભરાય છે જેમ આત્મશ્રદ્ધા અધિક તેમ અધિક વિજય અને અધિક અનુભવજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતુ જાય છે

હું સર્વ કરવાને સમર્થ છુ એ પ્રકારની આત્મશ્રદ્ધા પ્રત્યેક ક્ષણે જાગ્રત રાખીને તમે તમારા કાર્યમા પ્રવૃત્તિ કરો તમો તમારા અભ્યાસમા ખતથી ઉદ્યમ કરો ઉદ્યમથી સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે આપણે મનુષ્યનો અવતાર પામ્યા છીએ તે પણ **શુભ ઉદ્યમથી** પામ્યા

છીએ અને દેવલોકમાં જઇશું તે પણ શુભ ઉદ્યમથીજ સમજવું. **પુણ્ય** અને **પાપ** પણ **શુભ** વા **અશુભ** ઉદ્યોગનાજ ફળ છે.

ઉદ્યમેન હિ સિધ્યંતિ કાર્યાણિ—ઉદ્યમથીજ સર્વ કાર્યો સિદ્ધ થાય છે, તમે ઉદ્યમ સેવતાં સેવતાં વચ્ચમાં થાકી જઇને કાર્ય પડતું મૂકશો તો તેમાં તમારા પ્રયત્નનો જ દોષ છે. માટે હું કરીશ કરીશ ને કરીશ એ પ્રકારની **આત્મશ્રદ્ધા** ગ્રહી જાણેલું કટિ કસીને આચારમાં મૂકો. તરવાનું ન જાણનાર મનુષ્ય નદીમાં કે તળાવમાં પ્રવેશતાં ડરે છે, ત્યારે તેના મિત્રો જેમ તેને બળાત્કારથી નદીમાં ઘસડી જઇ પાછી અંદર છોડી દે છે અને હાથ હલાવવાની તેને ફરજ પાડી ક્રમે ક્રમે તરતાં શિખવે છે. તેમ **આત્મસ્વરૂપ**ની શક્તિ સંપાદન કરતાં ડરતી તમારી વૃત્તિને બળાત્કારથી તેમા ઘસડી જાઓ અને **આત્મશ્રદ્ધા** પ્રકટાવી તેને ક્રિયા કરવાની ફરજ પાડો. આ કાર્યમાં જો તમને પ્રીતિ હશે પણ અશ્રદ્ધાથી એટલે તે મારાથી કેમ થાય તેમ જાણી અટકયા હશો? આવા ત્રણ ચાર પ્રયત્નથી તમને તમારા સામર્થ્યમાં વિશ્વાસ પ્રગટશે–અને વિશ્વાસ પ્રગટતાં અધિક વેગથી ક્રિયા થતાં તમે સત્વર વિજયને **પ્રાપ્ત કરશો.**

સત્ય સાધકો ! સત્ય તમારા શરીરમા છુપાયેલુ છે તે **આત્મામાજ** છે તેની અ દર અનત શક્તિ ભરેલી છે તેની અવગણના કરી અન્યત્ર ક્યા આત્માને શોધો છો કરમાં ચિંતામણિ રત્ન છતા અત્યત દૂર પ્રદેશોમા **ચિન્તામણિ** ગોધો છો પ્રિય તત્ત્વસાધક ! તમે ઘરથી બહાર ગયા હો અને એનામા તમને ખબર મળે કે તમારે ઘેર તમારા દેશના રાજા તમને મળવા આવ્યા છે આ વાત તમે સાભળી કે તુરત ધશમશયા હાફતા હાફતા આવી ઘરમા જુઓ છો, માર્ગમા તમને કોઈ રોકે તો તેના ઉપર તમે ખીજાઈ જાઓ છો, અને ગૃહમા પ્રવેશતાજ તમે ડાફેરો મારતા આમ તેમ જુઓ છો પ્રથમ ખડમા ન મળતા રાજા ક્યા છે ક્યા છે, એમ પૂછો છો ? એવા અનેક રાજાઓ પણ જેની તુલનામા ન આવે એવા **અસંખ્યપ્રદેશી, અનતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અનંતચારિત્ર, અનત વીર્યના** સ્વામી દેખાતા તમારા શરીરમા બીરાજમાન છે જેનાથી તમે જાણો છો, પ્રયત્ન કરો છો, એવો **આત્માજ** પોતે **પરમાત્મા** શરીરમા વ્યાપી રહેલો છે સર્વ તીર્થંકરો કહે છે કે તેના તરફ લક્ષ આપો એમ કહે છે તોપણ તમે તે તરફ લક્ષ આપતા નથી, અને તે વાતો **સત્ય માનતા**

નથી. અને માનોછો તોપણ તે **આત્મરૂપપરમેશ્વરને** જોવા **અલ્પ** પણ પ્રયત્ન કરતા નથી. અને **પ્રયત્ન** કરો છો તોપણ વચ્ચમાંથી નિરાશ થઈ મૂકી દોછો. તમો તમારા શરીરમાં ધ્યાનદૃષ્ટિથી જોશો તો **આપોઆપ** અનુભવજ્ઞાને **આત્મા** જણાશે. તમને પરમેશ્વર તમારી પાસે છતાં તમારા હૃદયમાં છતા **મનુષ્યગતિ**માં જણાવવાનો સંભવ છતા તમને જોવાની ગરજ નથી. જોવાની નવરાશ નથી. તો તમારા **આત્માને** તમે દેખી શકવાના નથી. અને તમે તે આત્મામાં રહેલું **અનન્ત સુખ** ભોગવી શકવાના નથી. નક્કી એ ખરી વાત માનજો. ગંગા નદી ઉત્તરમા છે ગંગા ગંગા એમ કરો છો અને દક્ષિણ દિશા તરફ ધસ્યા જાઓ છો. તો શી રીતે ગંગા નદી દેખશો. ભાઈ સમજો, સમજો. તમારી ભૂલ તમારી મેળે સમજી દૂર કરો. અન્ય કોઇ કેહેવા આવશે નહિ. ખાવા પીવાની, હરવા ફરવાની મિત્રાદિને હળવા મળવાની, વ્યવહારનાં અસંખ્ય કામો કરવાની તમને નવરાશ મળે છે, નાટકો, ચેટકો જોવાની અને રમત ગમત કરવાની તમને નવરાશ મળે છે, અને હૃદયમા **આત્મરૂપ પરમાત્માને** શોધવાની, ખોળવાની તમને નવરાશ મળતી નથી. બહુ સારૂં બહાર ફર્યા કરો. મોજશોખ

કલ્યાણનો ભંડાર છે. સમગ્ર શક્તિનો મહોદધિ છે. કૈવલ્ય જ્ઞાનનો નિધિ છે. સુખ, ઐશ્વર્ય, કલ્યાણને તો તમો રાત્રી દિવસ ઇચ્છો છો એ પ્રાપ્ત કરવા તો તમે રાત્રી દિવસ મરી મટો છો. એ પ્રાપ્ત કરવા માટે રાત્રી કે દિવસ તમે જોતા નથી. તડકો કે ટાઢ, ભૂખ કે તરસ તમે જોતા નથી, અને તે સુખ કલ્યાણ મેળવવા જન્મથી તે મરણ પર્યંત અપાર પ્રયત્ન કરો છો. ગમે તેવા ભયંકર સ્થળમાં કે દેશાંતર જવું હોય તો સુખનેમાટે તમે જાઓ છો, મરણનો ભય પણ ગણતા નથી, તેના કરતાં જેમાં સત્ય અનન્ત સુખ રહેલું છે એવા **આત્મરૂપ પરમાત્મા**ના સામું તો કદિ પણ જોતા નથી, તે **પરમાત્મા**નું જ્ઞાન પણ સદ્‌ગુરૂ પાસેથી સાંભળતા નથી. અને સદ્‌ગુરૂ જો તમને તે **આત્મરૂપ પ્રભુ**નું સ્વરૂપ સમજાવે છે તોપણ તમને તે તરફ પ્રીતિ થતી નથી, આ સર્વ શું બતાવે છે? કે તમે તે **પરમાત્મા**ના સુખનો અનુભવ જાણ્યો નથી. અને તે તરફ લક્ષ્ય આપ્યું નથી.

ખરેખર સુખ **અંતર**માં છે, બાહ્ય પદાર્થમા સુખ નથી, શાંતિ ખરેખર **આત્મા**માં જ છે, બાહ્ય નથી, જ્ઞા

પ્રકારના પ્રયત્નોમાં શ્રેષ્ટ પ્રયત્ન છે. એ સિદ્ધાંત **સત્ય** ભાસતો હોય તો એ સિદ્ધાંત સ્વીકારો. અન્ધશ્રદ્ધાથી સ્વીકારતા નહી. પરંતુ ન્યાયપુરઃસર વિચાર કરીને તે સિદ્ધાંત સ્વીકારો. યથાર્થ સ્વીકારવાની તથા યથાર્થ શ્રદ્ધાનીજ પ્રથમ આવશ્યકતા છે. તમો સંકલ્પ વિકલ્પ દૂર કરો. વિચાર ઓછા કરો તો આ **આત્મ**પ્રતિ અભિમુખતા સાધો. આર્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાનના સંકલ્પ વિકલ્પથીજ અનેક પ્રકારના શરીરની રચના થાય છે. **પરભાવસંકલ્પ વિકલ્પ** એજ ગતિ આગતિનો હેતુ છે. કીડીયારાંની પેઠે તમારા મનમાં ખરાબ વિચાર ઉભરાવા દો નહિ. કોઇ પણ વસ્તુ સંબંધી ચિન્તાના વિચારો કરો નહિ. ચિંતાના વિચાર એ **ઉધેહી** સમાન છે. જેમ ઉધેહિ જેને વળગી તેનો નાશ કરે છે તેમ **ચિન્તાના** વિચારો જેને લાગ્યા તેનો નાશ કરે છે. માટે તમે ખરાબ વિચારને મનમાં રહેવાની જગા આપો નહી. જો તે મનમન્દિરમાં ખરાબ વિચારોએ પ્રવેશ કર્યો તો આખા મનમંદિરને ખરાબ કરી નાંખવાના, અને તેથી મનમંદિરમાં **આત્મરૂપી પરમેશ્વર** બીરાજમાન થશે નહી. એ ખરાબ વિચારોથી **મનમન્દિર** અપવિત્ર થઇ જશે. નક્કી આ વાત ખરી સમજજો હો.

પદ્મલેશ્યા, અને **શુકલલેશ્યા** ૭ લેશ્યા તરીકે શ્રી સર્વજ્ઞ તીર્થંકર ભગવાન્ કથે છે, અને તે વિચારથીજ **પુણ્ય-પાપ** બંધાયું છે, અને બંધાય છે. પ્રિય સાધકો, સમજો કે,—**પ્રસંન્નચંદ્રરાજર્ષિ** કે જે દીક્ષા અંગીકાર કરી વીરપ્રભુના સમયમાં કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહ્યા હતા. પ્રસંગવશાત્ અન્યજનના શબ્દ શ્રવણુથી તેમના મનમાં ખરાબ વિચાર આવ્યો. અને જેમ જેમ તે અન્ય પ્રાણીઓને નાશ કરવાના પાપી વિચાર કરવા માંડયા કે, તુરતજ તેઓ પ્રથમ નરક આદિ સાતે નરકનાં દળીયાં ઉપાર્જન કરવા લાગ્યા. આ પ્રસંગે વીરપ્રભુને શ્રેણિક રાજાએ પુછયું કે—**પ્રસન્નચંદ્ર** મરે તો ક્યાં જાય? ત્યારે શ્રી વીરપ્રભુએ પહલી નરક, બીજી નરક, યાવત્ સાતમી નરક બતાવી, પ્રસન્નચંદ્ર રાજઋષિ લડાઇના વિચારમાંથી સારા વિચારોની ભાવનામાં ચડયા એટલે તેમને **નરકગતિ યોગ્ય** બાંધેલાં કર્મનાં દળીયા વિખેરી નાંખ્યા, અને અંતે ઉત્તમશુકલ ધ્યાનમા ચડી ઘાતીકર્મ ક્ષય કરી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મોક્ષપદ પામ્યા. સજ્જનો હવે વિચારો કે, વિચારમાં કેટલું બળ છે? અચિંત્ય શક્તિ વિચારમાં રહી છે. માટે તમે ખરાબ વિચાર કરશો નહીં. આ ભવમાં અનિવાર્ય દુઃખ રોગ તમે

તેમ અત્ર સમજવું કે, **પાપના** વિચારો સેવશો તો પાપી બનો તેમાં અન્યનો શો દોષ? પુણ્યના વિચારો સેવો તો **પુણ્યશાળી** બનો, નરકગતિ યોગ્ય લેશ્યાના વિચારો સેવો તો **નરકમાં** જાઓ તેમાં બીજાનો શો દોષ.-તમારી મેળેજ પોતે વિચારો સેવ્યા છે માટે તેના અનુસારે ફળ ભોગવવાંજ પડશે. તેમાં શું આશ્ચર્ય? જ્ઞાનનું આચ્છાદન કરે તેને જ્ઞાનાવરણીયકર્મ કહે છે. જ્ઞાન છે તે **દીપક** સમાન છે, જ્ઞાન પંચ પ્રકારે છે, **મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન** અને **કેવળજ્ઞાન,** એ જ્ઞાનનું આચ્છાદન, જ્ઞાનીની નિંદા કરવાથી થાય છે. જ્ઞાનીના ઉપર કલંક ચડાવવાથી જ્ઞાનાવરણીયકર્મ બંધાય છે, **આત્મજ્ઞાન** આપ્યું હોય એવા ગુરૂ મહારાજના ઉપર દ્વેષ કરવાથી, વા તેમનો અવિનય કરવાથી, તેમના ઉપર ક્રોધ કરવાથી, તેમની અદબોધ કરવાથી જ્ઞાનાવરણીયકર્મ બંધાય છે, વા તેવા **આત્મજ્ઞાની** ગુરૂ પાસેથી જ્ઞાન લેઇ બીજાની પાસે હું ભણ્યો છું એમ કહેવાથી જ્ઞાનાવરણીયકર્મ બંધાય છે. અને ભણેલું જ્ઞાન ફળીભૂત થતું નથી, જ્ઞાનીની નિંદા કરનાર, ઉત્સૂત્ર ભાષણ કરનાર, જ્ઞાનીનો અવિનય કરનાર, મનુષ્ય જ્ઞાનાવરણીયકર્મ સમુપાર્જન કરે છે, વળી જ્ઞાનીને

તો **મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાન** અને **અવધિજ્ઞાન**ના પ્રકારે વિશેષ પ્રકાશ પણ જ્ઞાનનો થાય. બીલકુલ ઘડાનો નાશ કરવામાં આવે તો સ્વચ્છ નિરાવરણ દીવાનો પ્રકાશ પડે તેમ પાંચે પ્રકારનાં આવરણોનો બીલકુલ ક્ષય કરી નાંખ્યો હોય, અથવા તેનો ક્ષય કરવા ઉદ્યમ કરીએ તો જ્ઞાનના આવરણ રહિત નિવારણ **કેવલજ્ઞાન આત્મામાં** પ્રગટ કરી શકીએ. તમારે સંપૂર્ણ કેવલજ્ઞાન જોઇતું હોય તો **જ્ઞાનાવરણોને** દૂર કરવા પ્રયત્ન સેવ્યા કરો. તમોએ જ્યાં સુધી તમારૂ કાર્ય સિદ્ધ કર્યું નથી ત્યાં સુધી ગુરૂ આજ્ઞાએ આ સર્વ પ્રયત્ન સેવ્યા કરજો. નક્કી તમો વિજયના ડંકા વગાડશો. **સુગુરૂભગવાન**ની આજ્ઞા પ્રમાણે અને તેમની સ્તુતિદ્વારા આ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરવાથી તમારામાં ગુરૂની કૃપાથી **અપૂર્વશક્તિ** પ્રગટશે. હવે મૂળ વિષય ઉપર આપણે વિચાર સંબંધીની શક્તિ તપાસીએ છીએ. હવે તમે સમજ્યા હશો કે તમો જ્યારથી સમજણા થયા તે પહેલાં કેવા વિચારો સેવ્યા કરતા હતા. આજ સુધી તેવા ખરાબ વિચારો સેવ્યા તેનું ફળ શું તમને નહીં મળે; ત્યારે હવે શું કરવું **પશ્ચાતાપ** કરો. અરિહંત, સિદ્ધ, ગુરૂ, આત્માની સાક્ષીએ **માફ માગો**

થવાનો નથી. હજી પણ શું તમે તેવા ખરાબ વિચારો કરતાં નહી અટકો ? અલબત્ત જાણ્યા પછી નહિ કરવામાં આવે તો **મૂર્ખતા** કહેવાય; તમને દુઃખ સંકટ ખરાબ લાગે છે. અને તે દુઃખમાંથી મુક્ત થવા વારંવાર ઈચ્છા કરો છો. ભાઇ તે દુઃખમાંથી મુક્ત થવું હોય તો ઉપરના ખરાબ વિચારો દૂર કરો. તેને **મનમાં** આવવા દેશો નહિ, તમો દરરોજ મસાના દરદથી પીડા પામો છો, અને બૂમો પાડો છો. દવાને માટે વારંવાર પૂછ્યા કરો છો. ત્યારે વૈદ્યે દવા આપી ખારૂ ખાટું મરચું ત્યાગવાની ભલામણ કરી. તમે દવા ખાઓ છો. અને ઉપર મૂઠે મૂઠા મરચા ખાઓ છો. શું તમને થએલું **મસાનું** દરદ મટવાનું ? શી રીતે મટે ? ઉલટું વધવાનું અને વિશેષ દુઃખી થવાના એમ નક્કી સમજજો, તેમ તમે આજ સુધી ખરાબ વિચારો સેવી દુઃખી થયા છો, અને હજી ખરાબ વિચારો સેવો છો તેથી ભવિષ્યકાળમાં હજારવાર દુઃખી થશો અને ખરાબ યોનિમાં અવતાર ગ્રહણ કરવા પડશે. અને ત્યાં **આત્મશક્તિ** ખીલવવાના કારણો નહી મળે તે યાદ રાખજો, મનુષ્યગતિમાંજ **આત્મા, પરમાત્મપદ** પ્રગટાવી શકે છે. અન્યગતિમા **મોક્ષપદ** મેળવાતું નથી. માટે પ્રિય ભાઈ ખરાબ વિચારોને તમે આજથી દેશવટો આપોને આપો.

હવે તમને સમજાશે કે આત્માનુ ઐશ્વર્ય પ્રગટ ન થવા દેવામા તમે કેવા આડા પથરાઓ નાખ્યા છે? તે હવે તમને સ્પષ્ટ થશે, કોઇ મનુષ્યે જરા અપ્રિયવચન કહ્યુ કે વાઘની પેઠે તમે તાડુકી ઉઠો છો, અને મામા પાચ પચાસ ગાળોના ગોળા છોડો છો, તેમા કોની હાનિ થઇ, એ તમારા લક્ષમા આવે છે? શત્રુના ઉપર દ્વેષ કરવાથી તથા મૈત્રના ઉપર અદેખાઇના વિચારથી ખરી રીતે જોતા કોનુ બગડે છે, તે હવે તમને સ્પષ્ટ જણાય છે, પાચ દશ જણા ભેગા થઇ નકામા વાતોના તડાકા મારી આડાઅવળા મનમા આવે તેવા કુવિચારો કરો છો, તેમા કોનુ બગડે છે? સમજો કે તેમા તમારુ બગડે છે, માન વિનાના ગપાટા ઠોકવાથી ઢગધડા વિનાનુ અગડબગડ ભમવાથી તમારુ જ બગડે છે, અને તમેજ દુખી થાઓ છો, એમ નહી સમજો, લીમડાનુ ઝાડ વાવી લીમોળીજ પામવાના, આબાની આશા રાખશો નહી આ કથન આપની જેવુ તમને સ્પષ્ટ ભાસ્યા વિના રહેશે નહી

અને એજ ઉપરથી વિચારતા માલુમ પડશે કે જાગ્રત અવસ્થાના નઠારા ... વિચાર કરવાની કેટલી બધી આવશ્યકતા છે, ... વિચા મા નિરન્તર નિ

રહેવાથી કેવા લાભ થવાનો સંભવ છે ? સારા ગુણોને ધારણ કરવાથી સર્વમાં **આત્મબુદ્ધિ** ધારણ કરવાથી અને કોઈ જીવના અંતઃકરણને નહિ દુઃખવવાથી, ધ્યાનનો ઉપદેશ દેવાથી, અભયદાન સુપાત્રદાનનું અર્પણ કરવાથી, **ક્ષમા નિર્લોભતા બ્રહ્મચર્ય વિવેક કરૂણાદિને** સેવી નિરંતર મનની સ્વસ્થતા રક્ષવાથી કેવા દૈવી સુખો મળવાનો તમને સંભવ છે ? એ સર્વ તમને હવે સ્પષ્ટ સમજાશે. **અરિહંત સિદ્ધ આચાર્ય ઉપાધ્યાય** અને **સાધુ** એ પંચપરમેષ્ટીમય નવકાર મંત્ર જપવાથી અને તે પ્રત્યેકના ગુણો સંભારી સંભારી મનન કર્યાથી મળે તે યાદ રાખજો, મનુષ્યગતિમાંજ **આત્મા પરમાત્મપદ** પ્રગટાવી શકે છે, અન્યગતિમાં **મોક્ષપદ** મેળવાતું નથી, માટે પ્રિયભાઇ ! ! ખરાબ વિચારોને તમે આજથી દેશવટો આપો, આપોને આપો.

જે જે મનુષ્યો દુઃખી જણાય છે. તે તેમના પૂર્વભવ-જન્મના અશુભ વિચારોના અશુભ આચારોના પરિણામથી છે. જે જે મનુષ્યો સુખી જણાય છે, અને શાતા વેદનીયનાં ફળ નિરોગતા ઈચ્છાનુકુળપદાર્થોની પ્રાપ્તિ, ઉત્તમ વૈભવ, સુસ્થાન, વિગેરે ભોગવે છે, તે તેમના પૂર્વ જન્મોમાં કરેલા શુભ વિચારોના તથા શુભ આચારોનાં

પરિણામ જે **શુભવિચાર** પુણ્યના દલીયાનો આત્માની સાથે સબંધ લગાની તેના યોગે સર્વ શુભ પદાર્થને દશ્ય જગતમા પ્રત્યક્ષપણે આપણી સાથે સબંધ કરાની દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ યોગે તેના સારા ફળ શાતા રૂપે દેખાડે છે, અને તે આપણે અનુભવીએ છીએ **શુભ વિચારથી** જે **પુણ્ય** બધાય છે તે **પુણ્યના** બે ભેદ છે ૧ **દ્રવ્ય પુણ્ય** બીજુ **ભાવ પુણ્ય,** આત્માની સાથે પૌદ્દગલિક શુભ દલીયા બધાય છે તેને **દ્રવ્ય પુણ્ય** કહે છે અને તે પૌ-દગલિક શુભ દળીયા જે બધાયેલા છે તે **દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ,** યોગે ઉદયમા આનીને શુભ ફળ દેખાડે છે તેને **ભાવ પુણ્ય** કહે છે **પાપના** પણ બે ભેદ છે ૧ **દ્રવ્ય પાપ** ૨ **ભાવ પાપ** ૧ આત્માના પ્રદેશોની સહ પૌદ્દગલિક અશુભ દળીયા, **મન વચન કાયાના** અશુભ યોગે રાગ દ્વેષે કરી બધાય છે, **તથા સત્તામા** રહેના **અશુભ કર્મદલિકને દ્રવ્ય પાપ** કહે છે, અને તે **દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ,** યોગે ઉદયમા આવી અશાતા વેદનીય રૂપ અશુભ ફળ દેખાડે છે તેને **ભાવપાપ** કહે છે વળી **પુણ્ય** અને **પાપની** ચતુર્ભગી ઉત્પન્ન થાય છે તે બતાવે

છે. ૧ **પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય.** ૨ **પુણ્યાનુબંધી પાપ.** ૩ **પાપાનુબંધી પુણ્ય.** ૪ **પાપાનુબંધી પાપ.**

૧. પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય—જે પુણ્યનાં દળીયાં ભોગવતાં તે પુણ્યના યોગે શુભ મનવચન ને કાયાના યોગે ફરી **આત્મા** પાછું પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે, તેને પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય કહે છે. જેમ કુમારપાળરાજા, ધન્ના શાલીભદ્ર, સીતા સતી, સંપ્રતિરાજા, વગેરેનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં. તેમ હાલ પણ જે મોટા ગૃહસ્થ, ખાનદાન, નગરશેઠના ગૃહસ્થ પુત્ર વિગેરે પૂર્વજન્મ પુણ્યયોગે શાતા ભોગવે છે, અને જે શુદ્ધ ધર્મની શ્રદ્ધા પામી પાછા શુભ કાર્ય કરે છે, તેઓ પુણ્ય બાંધે છે. માટે તે પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય જાણવું. જેઓ દીક્ષા અંગીકાર કરે છે તેમને પણ **પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય** શુભયોગે બંધાય છે. અને શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે—મહાપુણ્યની સામગ્રીએ **મનુષ્ય** જન્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેમાં પણ મહા પુણ્યવંત હોય તે **સત્યધર્મ** શ્રવણ કરી શકે છે, અને તેમાં પણ મહાપુણ્ય હોય તો સત્ય ધર્મની શ્રદ્ધા થાય છે, અને તેના કરતાં પણ મહાપુણ્ય જેને હોય તે **વિરતિ**પણું અંગીકાર કરે છે અને સર્વ કરતાં અનંતિ પુણ્યની રાશિ ભેગી થઇ હોય તો **ચારિત્ર** ગ્રહણ કરવું

ઉદયમાં આવે છે અને તેના ક્રમે પણ **અનંતિ પુણ્ય-રાશિની** સામગ્રી સંપ્રાપ્ત થઈ હોય તો **ભાવચારિત્ર** ઉદયમાં આવે છે **પુણ્યાનુબંધી** પુણ્ય યોગે જીવ ઉચ્ચ-સ્થાને અનુક્રમે પામી સમકિત-પામિનાપતિની માફકે કર્મક્ષયકરી છતી **પરમાત્મપદ સંપ્રાપ્ત** કરી **પંચમ** ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે

૨—**પુણ્યાનુબંધી પાપ**—દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ યોગે **પાપોદય** વેદતા પણ તથાપ્રકારની સામગ્રી યોગે શુદ્ધધર્મનું શ્રવણ કરતો તથા શ્રદ્ધા કરતો, શુભ મન, વચન, કાયાના યોગ દ્વારા શુભ રાગ દ્વેષના યોગે પુણ્યના ભાગીયા ગ્રહણ કરે છે તો **પુણ્યાનુબંધી પાપ** કહે છે એટલે કોઈ જીવ દીન ગરીબ નિર્ધન હોય અન્નને અને દાતને વેચતો હોય છે, તેવો પણ કોઈક નરનેને પામી સત્ય ધર્મનો ઉપદેશ શ્રવણ કરી દૃપ દૃપ થયો જો એવું ચિંતવે કે પૂર્વ ભવમાં અશુભ વિચાર રૂપ લેશ્યાના યોગે અશુભ કર્મ પાપ રૂપ ઉપાર્જ્યું છે તે અશુભ કર્મ આ ગતિમાં ઉદય આવ્યું છે તેના વિપાક ભોગવવા પડે છે તેમાં દુઃખ ધરું નહીં !! જ્યાં સુધી અશુભ કર્મના ઉદયનો કાળ પૂર્ણ થયો નથી ત્યાં સુધી દુઃખ ભોગવવું પડે તેમાં

છૂટકો થવાનો નથી, રાજા હો રંક હો કીટક હો ઈંદ્ર હો, નર હો વા નારી હો પણ જેને **અશુભકર્મ** જેવા પ્રકારનું બાંધ્યું છે તેને તેવા પ્રકારનો ઉદય દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ યોગે થતાં તે ભોગવવુંજ પડે છે, કોઇ જીવે એવું કર્મ ઉપાર્જન કર્યું હોય છે કે તે માતાના પેટમાંને પેટમાજ મરી જાય છે, વળી કોઇ જીવે એવું કર્મ કર્યું હોય છે કે તે માતાના પેટમાંથી બહાર નીકળતાં આડો આવે છે. ત્યારે માતા મરી જાય એવી થાય છે અને વળી ઘણા ઉપાયો કરતાં તે નહિ નીકળી શકે તો તેને કાપીને પણ બહાર કાઢવામાં આવે છે, કોઇ જીવ અંધ જન્મે છે, કોઇ જીવ બહેરા જન્મે છે, તે સર્વ, કર્મનો વિપાક છે, કરેલા કર્મનો ક્ષય થતો નથી, અશુભ કર્મનો ઉદય થતાં **રામચંદ્રજીને** વનવાસ જવું પડ્યું, અને વળી સીતાને માથે કલંકનું આળ ચડ્યું તે પણ અશુભ કર્મના ઉદયથી જાણવું. મુંજરાજાને અશુભ કર્મનો ઉદય થતાં ઘેર ઘેર ભીક્ષા માગવી પડી, વળી શુભ કર્મનો ઉદય થતાં રંક તે પણ રાજા બનીજાય છે, વળી શુભ કર્મનો ઉદય થતા નિર્ધન હોય છતાં તેને એવી બુદ્ધિ થાય કે ચાલો આપણે પત્થરની ખાણ ખોદીએ, અને તે પત્થરની

ખાણ ખોદતા એકદમ ધન હાથમા આવી જાય અને તે વેચી કરોડાધિપતિ બને, એ સર્વ બનવુ શક્ય છે, એમ નિર્ધન પણ ચિંતવતો **સામાયિક, પોષધ, પ્રતિક્રમણ, સદ્ગુરુ વૈયાવૃત્ય, અભયદાન, સુપાત્રદાન** મનથી પણ શુભ વિચાર કરતો **ભાવનાભાવતો** વિચરે છે, તે પ્રમાણે વર્તે છે, તેને **પુણ્યાનુબંધી પાપ** કહેવાય છે, હાલ દુખ ભોગવતો હોય, ગરીબ નિર્ધન હોય પણ તે ધર્મ કરે છે, તેથી **પુણ્ય** બાંધે છે અને બીજા ભવમા **પુણ્યના** ફળ ભોગવશે, **ઇતિ દ્વિતીયભંગમ્.**

૩. પાપાનુબંધી પુણ્ય—જે જીવ હાલ પુણ્યના ઉદયે રાજ્યરૂદ્ધિ ભોગવે છે મોટા મોટા વેપાર કરી કરોડો રૂપૈયા પેદા કરી મોટા બંગલા વાડીઓ બાંધે છે, અને ગાદીમા બેસી ધમધમ ગાડી ચલાવે છે, અને તાનમા માનમા **તાડીદારૂના** પ્યાલા ગટગટાવે છે હજારો જીવોને બંદુકની મારી નાખે છે વળી માછલાને પીલાવી હજારો મણ તેલ કાઢી વેચી લક્ષાધિપતિ બની એશઆરામ ભોગવે છે લાખો બકરા, ગાયોના વાછરડાના ગળા રેંસી તેનુ માંસ, ચામડી વેચી પૈસાદાર બની જીવન ગાળે છે, **પુણ્યપાપ** ને ગણતો નથી જીવ હિંસાના, ચોરીના વ્યાપાર થી [illegible]

ગ્રહસ્થ બની સારૂ સારૂ ખાય છે. વ્યભિચાર સેવે છે, ફૂડ કપટ કરે છે. એક બીજાને લડાવે છે. તે જીવ, તથાપ્રકારનું **પુણ્ય ભોગવતા** હાલ તો તેવા ઘણા માલુમ પડે છે. ત્યારે તેવા પાપીને સુખ એશ આરામ લક્ષ્મી ભોગવતા દેખી કોઇ અજ્ઞાની કહે કે, જુઓ ભાઇ, **ધર્મીના ઘેર ધાડ, અને પાપીના ઘેર કુશળ.** મોટા મોટા સાહેબ લોકો વા અમુક લોકો પાપ કરે છે માટે તે સુખી થાય છે અને તેના **અવળા નાંખેલા પાસા** પણ **સવળા** પડે છે. માટે ભાઈ આ કાળ તો **પાપ** કરવાનો છે. જુઓને પાપી પુરૂષો જ સુખી દેખાય છે. એમ જે ટુંક સમજણથી બોલે તેને કહેવું કે, હે પ્રિયભાઇ, તેવા પ્રકારના જીવો હાલ તો **પુણ્ય** ભોગવે છે પણ તે **પુણ્યથી અત્યંત પાપ બંધાય છે.** અને તે પાપ પરભવમાં તે જીવો ભોગવતા મહા રૌરવ દુઃખ પામશે. ત્યાં પોપાબાઇનું રાજ્ય નથી કે જેથી ગપછપ ચાલ્યું જાય. તેવા પ્રકારના લોકો મોટી પદવી ભોગવતા હોય, વા મહાસત્તા ધારી હોય તો પણ ધર્મસાધક પ્રિય સજ્જનોએ તેવાઓને દેખી મન ચંચલ કરવું નહી અને અધર્મીઓને સુખ ભોગવતા દેખી ધર્મકૃત્ય મૂકી દેવા નહીં, મનમા એમ વિચારવું કે, **સારાં કૃત્ય, સારા વિચાર** અને

નઠારા કૃત્ય અને **નઠારા** વિચારનુ ફળ એમ વિના રહેનાનુ નથી અને તે ફળ ભોગવવુ પડશે વળી વિચારવુ કે કોઇ ટમાંગ બકરીને માગે માગે ખોરાક ખવરાવે છે અને તેથી તે **મસ્તાન** બની ગઇ છે પણ સમજવુ કે તેનુ **મસ્તાન** પણ થોડા દિવસનુ છે, થોડા દિવસમા કસાઈ, ગળુ રે સી નાખશે નક્કી સમજજો તેમ કોઇ અધર્મી પાપી ચોરી જારી કરતો હોય અને સુખ ભોગવતો હોય પણ સમજવુ કે **પુણ્યનો** ઉદય મટના અને વળી મગના બકરીના જેવા હાલ થયા વિના રહેનાના નવી એમ નક્કી સમજજો અને સમજીને હૃદયમા ઉતારજો એવા પાપી જીવો સુખ ભોગવી **પાપ** કરી નરકમા વા નિર્યંચની ગતિમા જઇ સા ભમણ દુખો ભોગવવા પડશે વાસ્તમા આવા પ્રકારના **પુણ્યને પાપાનુબંધી પુણ્ય** કહે છે, એ **પાપાનુબંધી પુણ્યના** ભોક્તા દુરભવી જીવો, વા અભવ્ય જીવો હોય છે માટે તેવા જીવોના કૃત્યને વખાણવા નહી, અને તેવા જીવોના કૃત્યો વખાણવાના વિચારેથી **આત્મા** અનુબંધકર્મ સમુપાર્જન કરી આવતા જન્મમા દુ ખો ભોગવવા બો છે માટે તેવુ **આચરણ** થઇ ગયુ હોય તો **પશ્ચાત્તાપ** કરવો **સદ્ગુરુ** પાસે **આલોચના** લેવી એ ત્રીજા ભાગ

ઉપર ઘણું વિવેચન કરવા યોગ્ય છે. પણ અત્ર પ્રસંગોપાત્ત ટુંકમાં દિગ્દર્શન કર્યું છે. **ઇતિ તૃતીયભંગ.**

૪. **પાપાનુબંધી પાપ**—જે પાપના ઉદયથી **અશાતા વેદનીય** ભોગવતા છતાં પાછું તેથકી પાપ બાંધવામાં આવે તેને પાપાનુબંધી પાપ કહે છે, જેમકે ખરાબ નીચકુળ અવતાર તેમાં પણ ખાવાનું પીવાનું મળે નહીં એવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય, ને વાઘરી ધીવર ચંડાળ વિગેરે કુળ વા એવાં પાપ ભોગવવાની અન્ય જાતિયો અને તેમાં **પાપ**નો પાછો બંધ કરવામાં આવે—એવા જૂઠા બોલવાના ધંધા, હિંસા કરવાના જ ધંધા, ચોરી કરવાના ધંધા, મહા આરંભ કરવાના ધંધા, પ્રાણીઓને કાપી નાખવાના ધંધા, બાલ હત્યા, સ્ત્રી હત્યા, સાધુ હત્યા: વિગેરે હત્યાઓ કરવી. તે સર્વ **પાપાનુબંધી પાપ** જાણવું. એ **પાપાનુબંધી-પાપ** કરી જીવો, નરક અને **તિર્યંચ** આદિ ગતિમા અવતરે છે, અને ત્યાં વિવિધ પ્રકારના દુખો ભોગવે છે, તાઢ, તડકો, ભૂખ, તૃષા વિગેરે અનેક પ્રકારનાં દુ:ખ પીડાઓ ભોગવવી પડે છે.

આ પ્રમાણે **પુણ્ય** અને **પાપ** પણ વિચારો રૂપ **લેશ્યા**નું જ ફળ છે. કલ્યાણની ઇચ્છાવાળાએ શુદ્ધ વિચા-

અને હૃદયમા જાગ્રત કરવો આ ઠેકાણે સમજવુ કે, શુદ્ધ વિચાર એ આત્માના સ્વરૂપસબધી વિચાર જાણવો શુદ્ધ વિચાર એ **આત્મસ્વરૂપ**ની પ્રાપ્તિ માટે ઉત્તમ શક્તિ છે, કર્મરૂપ બળતો અગ્નિ ઓલવવા **શુદ્ધ વિચાર** સેવના જળની વૃષ્ટિ સમાન છે, **આત્મસભાન** સર્વકાળ જાગ્રત રાખવો એ શુદ્ધ વિચારનો અવધિ છે, અને એજ **સર્વોત્તમભક્તિ** છે, શુદ્ધ વિચારવી **આત્મસ્વરૂપ**મા અખડ અનુસધાન કરવુ, એજ ભક્તિની **પરાકાષ્ઠા** છે, અત્યત પ્રેમે **આત્મારૂપ પરમાત્મસ્વરૂપ**ને વાર વાર સ્મરવુ, **આત્મસ્વરૂપના** લક્ષણોને **અતઃકરણમાં** તીન પ્રેમથી સ્ફુરાવવા **આત્મધર્મ**ના વિચારથકી વિજાતીય વિચારને મનમા પ્રગટવા ન દેવા, આત્માના શુદ્ધ ધર્મમા તન્મય થઇ જવુ, એજ ભક્તિનુ ઉચ્ચ શિખર છે, આવી સાધારણ **અનન્ય ભક્તિ જ શુદ્ધ આત્મસ્વરુપ**ને પ્રગટાવે છે, અને નર્વાણ પદ આપે છે

વિદ્યા અને જ્ઞાન ક્યાથી ઉત્પન્ન થાય છે? શાસ્ત્રો મત્રો ગ્રથો ક્યાથી નીકળ્યા? જ્ઞાનીઓએ શાસ્ત્રો અને અનેક પ્રકારની તત્ત્વ વિદ્યાઓના વિચારો પ્રગટ કર્યા મૂળમાથી કર્યા? તે તમે જાણો છો? ; તમો કહુંછુ કે—તે

સર્વનું મૂળ **આત્મા આત્માને આત્માજ** છે, **આત્મા** વિના અન્ય કોઇ વસ્તુ નથી. **આત્મામાંથીજ કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શન** અને **અનન્તવીર્ય** ઉત્પન્ન થાય છે, અઠ્ઠાવીશ લબ્ધિયો પણ **આત્મા**માથીજ પ્રગટે છે, અનેક પ્રકારના **ચમત્કાર** પણ **આત્મા**માંથીજ પ્રગટે છે, મેરૂ પર્વતને ધ્રુજાવે, ધરણીને હલાવે, તારામંડળને અધઃપતન કરાવે એવા પ્રકારનું સામર્થ્ય પણ **આત્મામાંજ** છે, તમે સાંભળ્યું વા વાંચ્યું છે કે ચોવીસમા તીર્થંકર શ્રી વીરપ્રભુને ઇંદ્ર મહારાજ મેરૂ પર્વત ઉપર સ્નાત્ર મહોત્સવ કરાવવા લેઇ ગયા, ત્યાં અનેક કળશે કરી પ્રભુને સ્નાન કરાવતાં ઇન્દ્રના મનમાં વિચાર આવ્યો કે શ્રી વીર પરમાત્મા નાના બાલ છે તે આટલા બધા કળશોનું જળ શી રીતે સહન કરશે? એમ ઇંદ્રના મનમાં **સંશય** થતાં તે વિચાર શ્રી વીરપ્રભુએ **અવધિજ્ઞાનથી** જાણી લીધો અને જમણા પગના અંગુઠાવડે મેરૂ પર્વતને હલાવ્યો, તેથી મેરૂ પર્વત હાલ્યો. શિખર પડવા જેવાં થઈ ગયાં. આ ઉત્પાત કોણે કર્યો તે ઇન્દ્રે અવધિજ્ઞાનથી જાણી શ્રી વીરપ્રભુને ખમાવ્યા તેમની સ્તવના કરી. આ દૃષ્ટાંત જેવાં તો લાખો દ્રષ્ટાતો છે, અને તે **અનંતશક્તિ આત્મા**માંજ રહી છે, તેને પ્રગટાવવા પ્રયત્ન કરવો.

દરેક તીર્થંકર મહારાજા એ ત્રણજ્ઞાની છતા પચમ **કેવળ** આદિ-પ્રગટાવના પ્રયત્ન કર્યો છે તે શુ આપણે સાભળ્યુ નથી એક અજ્ઞ બાળક જેને એકડો પણ લખતા બરાબર આવડતો નથી અને વાકોચુકો એકડો લખે છે તે **વિદ્યાશક્તિ** માટે પ્રયત્ન કરતો **એમ એ ની** પદવી લેછે તેના હજારો દાખલા શુ આપણે નજરે નથી જોતા ? **આત્મામાં અનતશક્તિ**નો ખજાનો ભરપૂર ભર્યો છે, પણ તેને ખીલવ્યા વિના પ્રગટ થતો નથી અમુક ઘરના ખૂણામા એક સોના મહોરનો ચરૂ દાટયો છે પણ ખોદ્યાવિના તે પ્રગટ થતો નથી તેમ **આત્મશક્તિ** પણ ઉપરના હેતુઓથી ખીલવ્યાવિના પ્રગટ થતી નથી **આત્મશક્તિ**ની ઉપાસના કરો, સર્વશક્તિને સજો, જાગ્રત થાઓ જાગ્રત્ થાઓ'' આત્માભિમુખ થાઓ **આત્મસ્વરૂપની** ભાવના કરો'' **આત્મસ્વરૂપમય** થાઓ

પ્રિય—સાધકો ? તમો નિરતર સ્મરણમા રાખો કે, પા અથવા અરધો કલાક **આત્મા** કે જે **પરમાત્મા** છે તેની ભાવના કરી અથવા સ્તવન કે સ્વાધ્યાય કર્યા બાદ વ્યવહારમા આખો દિવસ પોતાની નજરમા આવે તેવુ આચરણ આચરવુ, કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, નિંદા અને દ્વેષના

વિચારોને પુનઃપુનઃ પુષ્ટ કરવા અને ત્રેવીસે કલાક **બહિરાત્મા**નાં જ લક્ષણો જ હૃદયમાં સ્ફુરાવવાં તથા પોષવા તેથી અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી કે **અવસર્પિણી**કાલ વહી જાય તો પણ **શુદ્ધપરમાત્માસ્વરૂપ** પ્રગટવાનું નથી. ભલે સાક્ષાત્ તીર્થંકર ભગવાન્ પોતે ગુરૂ મળે તો પણ તમે પોતે શુદ્ધ ઉપદેશનો સ્વીકાર કરીને તે ઉપદેશને **આચરણ**માં ખરા પ્રેમભાવથી નહી ઉતારો ત્યાંસુધી તમારા મનમા ભલે તમે રાજી થાઓ કે અમે **તત્ત્વ** પામ્યા, **કૃતાર્થ** થયા, પણ તમે **કૃતાર્થ** થયા નથીજ. જરા અંતરૂમાં જુઓ તો ખરા, તમારામાં મોહના કેટલા વિકારો ભર્યા છે, અને એ તમને ગુપ્ત રીતે કેવી પીડા આપે છે. તમો તે રાગ દ્રૂષાદિને પુનઃ પુનઃ સેવન કરો છો, તેનાથી નિવર્ત્યા વિના તમો આત્માની તરફ વળવાના નથી, તમો રાગ દ્રૂષતરફ દૃષ્ટિ આપ્યા વિના **આત્મભગવાન**નું સ્મરણ કરો. હું નિરાકાર અરૂપી શાશ્વત અનંતજ્ઞાન દર્શનનો અધિષ્ઠાતા છું. મારૂં સ્વરૂપ અલક્ષ્ય છે, નામ રૂપથી હું ન્યારો છું. એવી ભાવના ક્ષણે ક્ષણે હરઘડીએ કરતા રહો, તમારી સુરતા **આત્મભગવાન્**માં ખાતા પીતાં બોલતાં ચાલતાં ન્હાતાં ધોતાં રાખ્યા કરો. આત્માને વિષે કેવી રીતે સુરતા રાખવી તે નીચેના પરથી માલમ પડશે.

पद

पेसे जिनचरणे चित्त लाओरे मना, पेसे अरिहतके गुण गाओरे मना—पेसे०

उदर भरनके कारणेरे, गौआ वनमे जाय,
चारो चरे चिहुदिशे फिरे, वाकी सुरत वाछरू आमाहिरे. १

चार पाच साहेलीया रे, हिलमिल पाणी जाय,
ताली दीये खडखड हसे, वाकी सुरत गगरीयामायरे २

नटुवा नाचे चोकमा रे, लोक करे लख सोर,
वास ग्रही वरते चडे, वाको चित्त न चले कहु ठोर. ३

जुआरी मनमें जुआरे, कामीके मन काम,
आनदघन प्रभु युं कहे, तुम लीयो प्रभुका नामरे. ४

ભાવાર્થ —સત્તરમા સૈકામા થએના જૈન મહામુનીશ્વર મહાયોગીન્દ્ર-શ્રી આનદઘનજી મહારાજ કહે છે કે હે પ્રિય સાધકો" આવી રીતે પ્રભુજીનેશ્વરના ચરણકમળમા **ચિત્ત** સ્થાપો અર્થાત્ મુગ્તા માધો-આ કેમણે **આવિર્ભાવે** એટલે પ્રગટ કરી છે આત્મિકઋદ્ધિ તે જેને એવા તીર્થંકર ભગવાન્ તેને તે જીન કહીએ, અને વળી **તિરોભાવે** એટલે પૂર્ણપણે નાન દર્શન ચારિત્રની પ્રગટતા થઈ નથી એવા

જે સંસાર અવસ્થામાં પોતાનો **આત્મા** તેને તિરોભાવે **જિન** કહેવો. એટલે **આત્મા તે જિન** છે. પણ કર્માવ-વરણથી **આત્માની** રૂદ્ધિ આચ્છાદિત થઇ છે-પણ તે **આત્મા** જ **અરિહંત** છે. **આત્માજ સિદ્ધ છે, આત્માજ આચાર્ય છે. આત્માજ ઉપાધ્યાય છે. આત્માજ સાધુ છે, જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રમય પણ આત્માજ છે.** તેમ **જિન** પણ આ દેહમાં રહેલો **આત્માજ** સત્તાએ જાણવો. માટે **આત્માને પરમાત્મા પ્રભુ પરમેશ્વર** એવા નામોથી ભજવામાં આવે છે. **પરતીર્થંકર** કે જે **નિર્મલ આત્મસ્વરૂપી** છે, તેવા **જિન** તે એમાંથી જેને જ્યાં સુરતા લાગી શકતી હોય તેનું અવલંબન કરી ઉન્નતિ ક્રમમાં જોડાવું. હવે **આનંદઘનજી** મહારાજ **પ્રભુના ચરણકમળ**મા ચિત્ત લગાડવાનું કહેતા છતા દ્રષ્ટાંત આપી **અંતરાત્મા**ને ઉત્સાહિત કરે છે.

જેમકે-પેટને ભરવા માટે વાછરડાવાળી ગાયો વગડામાં ચરવા જાય છે અને તે ગાયો વગડામાં ચારે દિશાએ ફરતી જ્યાં ત્યાંથી ઘાસ ચરે છે, દોડે છે. પણ તે ગાયોની **અન્તચિત્તવૃત્તિ**ની સુરતાતો ઘાસખાતાં-ચાલતાં પાણી પીતાં પોતાના વાછરડામાંજ લાગી રહી છે. મારૂ વાછરડું શું કરતું

હશે તે મારા વિના ભમો પાડતુ હશે તે ભૂખ્યુ થયુ હશે તે મને સભારતુ હશે એ વાછરડાને કેમ હશે એમ ચિતવતી ગાય પોતાની સુરતા વાછરડામા અન્ય કાર્યો કરતા છતા પણ રાખે છે તેમ આનંદઘનજી મહારાજ કહે છે કે, હે ભવ્ય શ્રેય સાધકો—તમે પણ વ્યવહારના, વેપારના, દુકાનના, નોકરીના, રાજ્યના, નિશાળના, ખેતીના, ભીક્ષના વિગેરે હરેક કાર્યો કરતા છતા પણ તમારી **સુરતા તમારા શરીરમા જિનસ્વરૂપ આત્મામા** રાખો એટલે અનેક પ્રકારના વ્યવહારના કાર્યો કરતા છતા પણ **અન્તરથી** તે સર્વ કાર્યથી ન્યારા રહી તમો **આત્મામા પુનઃ પુનઃ સુરતા** સાધો તો તમારા **આત્મારૂપ પરમેશ્વર** પ્રસન્ન થાય, અને સમયે સમયે **અનતસુખના** વિલાસી બનો

વળી આનદઘનજી મહારાજ **આત્માની** સાથે કેવી રીતે **સુરતા** સાધવી તેના ઉપર દૃષ્ટાન્ત આપી જણાવે છે કે **ચારપાચ સાહેલીયાંરે**—ચાર પાચ સરખે સરખી ઉમરની જુવાન સાહેલીઓ માથે ગાગરીઓ મૂકી સાથે પાણી ભરવા જાય છે, અને પાણી ભરીને હસતી હસતી પરસ્પર તાળીઓ દેતી ચાલે છે, પછી વાતો કરતી ચાલે છે, પણ તેની **સુરતા** તો વાતો કરતા, ચાલતા, હસતા, તાળી દેતા ગાગરમાજ લાગી

રહી છે. રખેને **મારી ગાગર** પડી જાય એમ ખબર રાખતી રહે છે. અને તેમાજ **સુરતા** રાખે છે. તેમ તમે પણ હે **ભવ્ય જીવો ! ! એવી રીતે આત્મસ્વરૂપમાં સુરતા** સાધો! **અન્તર્**મા અનંત ગુણ અનંત શકિતથી શોભાયમાન **આત્મા**મા દરેક કામકાજ કરતા **સુરતા રાખો,** હાસ્ય, વિકથા, નિદ્રા, વિગેરે કુકર્મ કરનારાઓના સંબંધમાં તમે આવો તો પણ **અંતરાત્મા ભગવાન્**માં **સુરતા** સાંધી કુકર્મથી અલગ રહેજો, **આત્મ ભગવાન્**ની ઉપાસનામાંજ અંતર્થી **સુરતા રાખજો** આવી સુરતા વિના **આત્મ-ભગવાન્** શી રીતે પ્રસન્ન થાય ? તમો હાથે કરીને **આત્મરૂપીસૂર્ય**ના જ્ઞાન પ્રકાશપર **રાગદ્વેષ** રૂપ **વાયુ યોગે શુભાશુભ કર્મ રૂપ** વાદળાં લાવો છો, તેમા તમારો વાક છે, અન્યનો વાક નથી. **તમારો આત્મા** તેમ કર્યાથી પ્રકાશ ન આપે તેમાં તમેજ કારણીભૂત છો, તમારી મેળેજે તમે પગઉપર કુવાડી મારી છે. તમારી મેળેજ તમે ઠાંસી ઠાંસીને ગળા સુધી ભરી અજીર્ણ ઉત્પન્ન કર્યું છે. તમારી મેળેજ બળતા અગ્નિમાં કુદકો મારી પડયા છો. તમારી મેળેજ તમે સર્પના મુખમાં હાથ ઘાલી જીવવાનું ધાર્યું છે. તમારી મેળેજ તાલપુટ વિષ ભક્ષણ કર્યું છે. શું તેનો હવે

ઉપાય નથી? શુ તે મૂળ સ્વરૂપ અમારૂ પ્રાપ્ત કરી નહીશુ નહિ, ઉત્તરમા કે તમે જો આની તમારા આત્માની સાથે સુરતા **લગાડો** તો **અલ્પસમયમા** આત્મ **પ્રભુને** પ્રસન્ન કરગો આત્મા નિર્મળ થયો છતો અનત ઋદ્ધિ આપગે એ ઋદ્ધિ સર્વકાળ અખડપણે રહેગે અને તમો તેવી **પરમ આનદ**ના ભોક્તા બનગો માટે આત્મ પ્રભુની સાથે એવી **સુરતા લગાડો** નહી તમો કલ્યાણમય બનગો, **નાણુ મળશે** પણ ટાણુ નહી મળે **મનુષ્યભવના આયુ**ષ્યની એક ક્ષણ પણ **અમૂલ્ય છે** તેને નકામી ગાળગો નહી **પુન પુન** આવો **સમય** મળવાનો નથી નહી ચેતો તો **યાદ્રશી મતિ તાદ્રશી** ગતિ જેવી મતિ તેવી ગતી સમજી લેજો, કોઇ આકાશમાથી ઉતરીને તમને કોઇ કહેવા આવવાનુ નથી, ખરા બપોરે ઘુ દેખી નહાય તેમ નથી, છતા વૃક્ષ બાવલ દેખે નહીં તેમા સૂર્યનો શો દોષ? કઇ નહિ સમુદ્ર પાસના છતા કાણો ઘડો ભરાય નહિ, તેમા સમુદ્રનો ગો દોષ, કઈ નહિ ઘડાનો જ દોષ ગણાય વળી કહ્યુ છે કે—

गाहा।

पत्ते वसतमासे, पत्ताइ पायति सयलवणराइ ॥
जं न करीरे पत्त, ता किं दोसो वसतस्स ॥

વસંત ઋતુ પ્રાપ્ત થયે છતે સકલ વનરાજી પાદડાં પામે છે, અને કેરડા ઉપર પાંદડું નહિ. તેમાં **વસંત ઋતુનો** શો દોષ; કંઇ નહી. તેમ અત્ર પણ આ પ્રમાણે **આત્માનું** સ્વરૂપ સાંભળી **મોક્ષનું સ્વરૂપ** સાભળી આપણે **સર્વ સુખના નિધાન** એવા **આત્મા**માં ક્ષણે ક્ષણે **સુરતા** ન રાખીએ અને **આત્મ સ્વરૂપ**ને ભૂલી જઇએ તેમાં આપણો જ દોષ છે. માટે તે દોષને દૂર કરવા **આત્મસ્વરૂપને** પામવાની ઉત્કટ ઇચ્છાવાળા બનો, **અને સારમાં સાર, ધનમાં ધન, મિત્રમાં મિત્ર, સ્વામીમાં સ્વામી, સત્યમાં સત્ય, આધારમાં આધાર, શરણમાં શરણ આત્માને** ગણી તેમાં તમારા પ્રેમ ભાવથી **સુરતા લગાડો.** નક્કી તમારા જન્મની સાર્થકતા થશે. કીડીનો કુંજર થવા માટે આ અમૂલ્ય સમય છે. વળી આનંદઘનજી મહારાજ સુરતાના ઉપર દ્દષ્ટાંત આપે છે. જેમ કે—નટવો ચોકમાં નાચે છે, દોર ઉપર ચઢયો છે. હેઠળ હજારો લોકો શોર બકોર કરી રહ્યા છે. તો પણ વાંસના ઉપર દોર ઉપર ચાલતાં પોતાની સુરતા ત્યાને ત્યાં લગાવે છે. તેનું ચિત્ત જરા માત્ર અન્યત્ર જતું નથી અને પોતાનું કાર્ય બજાવે છે તેમ જે પુરૂષ **આત્મજીન**ના ધ્યાનમાં અંતરથી **સુરતા**

સાથે જે વ્યવહાર કાર્યના અનેક પ્રસંગને પામીને પણ **અતરથી આત્માની** સાથે **સુરતા** એકધારાએ ચલાવે છે, તે ભવ્ય, કર્મ મર્મનો નાશ કરી અત્ર વિજય વરમાળા પ્રાપ્ત કરે છે વળી જેમ જુગારીના મનમા જુગારની ધૂન લાગી રહેલી હોય જે જુગારી જ્યા જાય ત્યા જુગાર રમવાનો વિચાર શોધ્યા કરે છે, જુગાર રમતા ખાવાની પણ મરજ ચુકી જાય છે, જુગાર વિના તેને ચેન પડે નહીં જુગાર રમવાનુ મળ્યુ કે જાણે મોટુ રાજ મળ્યુ એવી વૃત્તિવાળો હોય છે તેની સુરતા જુગારની સાથે અતરથી બધાયેલી હોય છે તેમ જે પુરુષની **સુરતા આત્મારૂપ પરમાત્માની** સાથે લાગી રહેલી છે, અને જ્યા જાય ત્યા **આત્માના** સ્વરૂપની ધૂન અતરથી લાગી રહેલી હોય છે **પરભાવની** રમણતા વિનાના ઝાંઝવાની પેઠે બીજુ નીરસ લાગે અને **આત્માના** સ્વરૂપના ધ્યાનમા ખાવાનું પણ જેને નીરસ લાગે, અવલમસ્ત સુવાચેનીયના ઉપે ખાય તેમ પીવે પણ અતરથી તેની **સુરતા** આત્માની સાથે જ લાગી રહેલી હોય આત્માનુ સ્મરણ રમણ તેની ભક્તિ તેમા તન્મયતા કરે, તેના વિના અન્યત્ર ચેન પડે નહીં એવી રીતે આત્માની સાથે **નરવત સુરતા** સાધી **આત્મશક્તિ** પ્રકટાવે, અને **નિરંજન નિરાકાર**

અખંડાનંદના ભોક્તા બનો. એમ **શ્રી આનંદઘનજી**ની હિત **શિક્ષા છે**, વળી તેઓશ્રી જણાવે છે કેઃ-

જેમ કામી પુરૂષ, જુવાન સ્ત્રીને દેખી કામી બને છે. તેને વારંવાર યાદ કરે છે. વારંવાર કામના અર્થે તેને મળવા ઈચ્છે છે. તેના વિના તે સર્વત્ર શૂન્ય દેખે છે. તેના મનમાં ધારેલી સ્ત્રીનાજ વિચારો રમ્યા કરે છે. સારમાં સાર તે સ્ત્રીને ગણે છે. તેના માટે તનમનધન કુરબાન કરે છે. ગમે તે ઠેકાણે હોય, ખાતો પીતો હોય, વાતો કરતો હોય, કોઇ પણ કામકાજ કરતો હોય તો પણ તે પુરૂષની **સુરતા** કામના વિષયમાં કામીનીના ઉપર જ લાગી રહી હોય છે. તેમ તમે પણ **સારમાં સાર આત્માને** ગણી, પ્રાપ્યમાં પ્રાપ્ય ગણી, **આદેયમાં આદેય** ગણી તે **આત્મામાં સુરતા** લગાડો. વળી વારંવાર **આત્મધર્મ**ને **સ્મર્યા** કરો, વળી **આત્માર્થી** પુરૂષોને **હિત શિક્ષા** કે આ જગતમાં સર્વ પ્રકારની પૌદ્‌ગલિક વસ્તુઓને **ક્ષણિક અસત્ય ગણી સત્ય** પણું **આત્મામા** ધારણ કરો. તન ધન મનને પણ **આત્મધર્મ**ની પ્રાપ્તિ અર્થે કુરબાન કરો. વારંવાર **આત્મધર્મ**ના ધ્યાનમાં પ્રવર્ત્યા કરો. જેમ તે કામી પુરૂષની સુરતા કામીની ઉપર અંદરથી લાગી રહેલી હોય છે. તેમ તમે પણ **આત્મ**

સ્વરૂપ ઉપર ફરતા હરતા **સુરતા** ગખ્યા કરો, કામી પુરૂષની સ્ત્રીના ઉપર જે **સુરતા** છે તે સુરતાથી તેને વાસ્ત વિક **સુખ લાભ** મળતો નથી, અને સાત ધાતુથી ભરપૂર વિષ્ઠાની કોથળી એવી અપવિત્ર સ્ત્રીના ઉપર **રાગ** કરવો તેથી **કર્મ બંધન** થાય છે અને તે કર્મ બંધનથી **જન્મ જરા મરણનાં** દુખો પ્રાપ્ત થાય છે **આત્માના** ઉપર **સુરતા** લગાડવાથી કર્મનો **નાશ** થાય છે સંતોષની પ્રાપ્તિ થાય છે અને **જન્મજરામરણ**ના દુખ ટળે છે, અને **શાશ્વત સત્ય** આનંદ મળે છે માટે **સર્વોત્તમ** વાત આત્માની સાથે સુરતા સાધવી તે છે **શ્રી આનંદઘન પ્રભુ** એમ કહે છે કે તમે તેવી રીતે **આત્મપ્રભુ** વા **તીર્થંકરપ્રભુ**ની સાથે સુરતા **અવિચ્છિન્ન ધારણા**થી લગાડી **પ્રભુ**નું નામ લ્યો એટલે પ્રભુનું સ્મરણ કરો એવા ગુણ સ્થાનથી આવા પ્રકારની **સુરતા** બેનાના, પ્રાપ્ત થતા થાય છે **પુદ્ગલનો ધર્મ** અને **આત્મધર્મ**નું ન્યારાપણું થાય છે, અને હંસ જેમ દૂધ અને પાણીને ચંચુથી જુદા કરી નાખે છે તેમ જે જીવ, બે નાન ગેને આત્મા અને પુદ્ગલની ભિન્નતા વિવેકદૃષ્ટિથી કરે છે, તે **ભવ્યજીવ**, પૂર્વોક્ત પ્રકારની **સુરતા**નો અધિકારી થાય છે એવી **સુરતા**

શું તમે પ્રાપ્ત કરી શકવાના નથી; કેમ નથી કરવાના? **પ્રયત્નથી સર્વ કાર્ય** સિદ્ધ થાય છે. **પ્રયત્ન કરો" પ્રયત્ન કરો.** ઇચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ થશે. **સતત** ઉત્સાહ **રાખો, ટીપે ટીપે સરોવર** ભરાય, અને **કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય.** તમે પણ તેવા પ્રકારની **સુરતા આત્મા**ની સાથે સાંધી શકશો. આજથી વા આવતી કાલથી તમે ખંતપૂર્વક મહાવરો પાડો, અને દરરોજ **સુરતા**નો અભ્યાસ વધારતા રહેજો. તેને માટે **અમુકકાળનો નિયમ** કરજો. પ્રથમ તો કંટાળો આવશે, વાત ચિત્તમાં ગભરામણ થશે, પણ તમે ઉત્સાહ અને ખંતથી **સતત પ્રયત્ન** કરજો, અને **વિશ્વાસથી સુરતા**ના અભ્યાસમા જોડાજો. નક્કી તમો **અમુક** માસમાં ચડતી સ્થિતિવાળી અને **પવિત્ર સ્થિતિ** તમારા આત્માની જોશો. આવી રીતે **સુરતા** સાધ્યા વિના કલ્યાણ થવાનું નથી. **શુકલધ્યાન**ના **પાયામાં સુરતા**નો અંતર્ભાવ થાય છે. **ધર્મધ્યાનમાં** પણ **સુરતાનો અંતર્ભાવ** થાય છે. **સાધ્યની સિદ્ધિ** પ્રાપ્ત કરતાં **સુરતા**ના, ગુણઠાણાની અપેક્ષાએ અનેક જીવ આશ્રયી **અસંખ્યાત** ભેદ પડે છે. સર્વમા **આત્મસ્વરૂપની સુરતા સુખનો અવધિ છે. આત્મસ્વરૂપ**માં **સુરતા** સાધવાને એક દૃષ્ટાંત

કહે છે જેમ એક મોતી દુકાનમા બેઠો બેઠો ઝીણી સોનાની વસ્તુઓમા કોતરણી કરતો હતો તેની **સુરતા** એવી તો ત્યા પરોવાઈ કે સાથી ગજાનુ **સૈન્ય ગયુ** તો પણ તેણે જાણ્યુ નહિ શુ ત્યારે અમે ગૃહસ્થાવાસમા આવુ **ચિત્ત** રાખીએ તો સસારના કાર્યો શી રીતે થાય ? તેના ઉત્તરમા હુ તમને જણાવુ છુ કે સસારના કાર્યો કરતા પણ **તમારી સુરતા આત્મામા** સાધ્યા કરો ટેવ પાડજો કે તમને આ કાર્ય સહેલુ લાગશે તેમ વળી સાજ સવાર રાત્રીમા આ મહા કાર્ય માટે કેટલોક વખત **નિયમિત** કરો, અને તમારૂ કાર્ય સિદ્ધ થાય તેના ઉપાયો પ્રતિદિન **આચારમા** મૂકતા રહો" એટલે તમે આ ધર્મધુરાને સુખેથી વહન કરી શકશો **પ્રયત્નમા** ખરા પ્રેમથી જોડાઓ **પ્રયત્નને** સેવ્યા વિના **જીવન્મુક્તિ** વા સિદ્ધપણુ મળતુ હોય તો સર્વજીવો મુક્ત થાત શ્રી સદ્ગુરુ સાહાય્ય સાનિધ્ય અથવા કૃપા પણ સાધકને ફળની પ્રાપ્તિ કરાવવામા તેના પોતાના પ્રયત્નની અપેક્ષા રાખે છે ઉપદેશનુ **દાન** પુન પુન વિવિધ વચનોથી **શિષ્યમા** ઉત્સાહ વારવાર જાગ્રત કરવો **પ્રયત્નની** અનિવિશ્રતાથી હારી જતા અટકાવી **ધૈર્ય** તથા **શૌર્યનુ** અર્પણ કરવુ વિગેરે **કાર્ય** કરવા એજ **સદ્ગુરૂની કૃપા** છે, અને

આપેલા ઉપદેશાનુસાર વર્તન કરવું એજ **શિષ્યનું કાર્ય** છે. સર્વ ઉપર પ્રેમભાવ દર્શાવતા રહો. કીડાથી તે ઇંદ્રપર્યંત સર્વ ઉપર પ્રેમ ભ્રાતૃભાવ રાખો, તમે જ્યાં સુધી બીજા પ્રાણીઓમા રહેલી આત્મશક્તિની અવગણના કરી તેના ઉપર દ્વેષ કરો છો, તથા તેમના ઉપર ક્રોધ તથા તેમનું ભૂંડું ઇચ્છો છો અને તથા કરો છો, ત્યા સુધી તમારો તમારા શરીરમાં રહેલા આત્મપ્રભુ ઉપર પ્રેમ થયો નથી. જો પોતાના આત્મપ્રભુ ઉપર પ્રેમ થયો હોય તો બીજાના શરીરમાં રહેલા આત્માઓ પણ પોતાના આત્મા સમાન છે તો તેનું ભૂંડું કેમ ઇચ્છાય?? કેમ કરાય. હજી તમારા આત્મપ્રભુ ઉપર તમારી ખરી ભક્તિ પ્રકટી નથી. ઉપરઉપરથી સ્નાન કરી બે ટપકાં ટપકું કપાળમા કર્યું. વા છાપ લગાવી. વા ગળામા કંઠી ઘાલી. વા પ્રભુના ભક્તો ગણાવવા અનેક જાતના બાનાં ધારણ કર્યા, પરંતુ જ્યાસુધી આત્મપ્રભુ સમાન બીજા પ્રાણીઓના આત્મા ગણી તેમના ઉપર પ્રેમ **ભ્રાતૃભાવ** દયા રાખી નથી, ત્યા સુધી ઉપરના બાનાથી તમારા શરીરમા રહેલા આત્માને પરમાત્મારૂપ બનાવી શકવાના નથી. માટે સાધકો"! સર્વ જીવો ઉપર પ્રેમ ધરો!! પ્રેમધરો"! સર્વજીવોના કલ્યાણમાં રાજી થાઓ!! તમારામાં રહેલી આત્મસત્તા કોઇનું

અકલ્યાણ ઇચ્છતી નથી તેમ તમે જ્યારે કોઇનુ પણ અહિત ઇચ્છતા નથી, ત્યારે આત્મસામર્થ્ય અનુભવવાને યોગ્ય અધિકારી થાઓ છો પ્રત્યેકપ્રાણીનુ ભલુ અંત:કરણથી નિરંતર હિતકરવુ એજ આત્મધર્મની યથાર્થભક્તિને સૂચવનાર લક્ષણ છે જે પ્રાણી અપકાર કરે છે તેનાપ્રતિ પણ જેઓ **પરમ** પ્રેમ દર્શાવતા નથી, પરન્તુ તેનુ ખરાબ કરવા તત્પર થાય છે તેઓ, આત્મધર્મના અદ્ભૂત સામર્થ્યને કદી પણ પ્રાપ્ત કરતા નથી

પ્રિય સાધકો ! ચરમજીનેશ્વર શ્રી **વીરપ્રભુએ** ચંડકૌશીયો નાગ જે પોતાને કરડ્યો તેના ઉપર કેવી **કરૂણા** દર્શાવી હતી ? **સંગમદેવતા** ઉપરપણ તેમણે **કેવી** કરૂણા દર્શાવીહતી તેમનુ **અંશમાત્ર** પણ અહિત મનથકી ચિંતવ્યુ નહોતુ અહો તેમની કેવી **કૃપા** ! **કેવો ભ્રાતૃભાવ** ! એવી દયાથી તેઓશ્રીએ કેવલ્યજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું એવી **કેવલ્યજ્ઞાનશક્તિ** પ્રાપ્ત કરવાને આપણે પણ તેમના પગલે ચાલવુ જોઇએ **વીરપ્રભુના પ્રત્યેક આચરણ** જો **સમજાય** તો તે આપણી **આત્મોન્નતિમા** હેતુભૂત છે તથા ત્રેવીસમા તીર્થંકર **શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ** કે જેઓ કમઠજોગી પાસે ગયા, ત્યા, **સમભાવ** રાખી **સર્પ** બળતો હતો, તેને **મહામંત્ર** નવ-

કાર, સ્વસેવક પાસે સંભળાવ્યો—અને **ધરણેંદ્ર** બનાવ્યો. વળી તેઓ શ્રી જ્યારે દીક્ષા અંગીકાર કરી વગડામાં વડ હેઠળ કાઉસગ્ગધ્યાને રહ્યા હતા. તે સમયમા **કમઠયોગીનો** જીવ મરીને **મેઘમાલીદેવતા** તરીકે થયો હતો. તેણે **અવધિજ્ઞાનથી પાર્શ્વપ્રભુને** કાઉસગ્ગધ્યાને જાણી **વૈરભાવથી** ઉપદ્રવ કરવા લાગ્યો. પ્રભુની નાસિકા સુધી જળ આવ્યું, તેટલું મેઘનું જળ વર્ષાવ્યું. તો પણ **પાર્શ્વપ્રભુ. સમભાવે** રહ્યા. જરા માત્ર મનથકી પણ મેઘમાલીનું **અહિત** ઈચ્છયું નહી, તેઓ ધારે તો **મેઘમાળી દેવતાને** શિક્ષા આપવા સમર્થ હતા. **પરંતુ** જાણો છો કે મોટા મહાત્માઓની **દયા કરૂણા પ્રેમ પણ** મોટાં હોય છે. તેથી તેઓશ્રી ધ્યાનમાજ આરૂઢ થઇ **આત્મસ્વરૂપ**માં તલ્લીન થયા. તે વખતે નવકાર સંભળાવેલા **નાગના જીવ ધરણેન્દ્રે** આ ઉત્પાત જાણ્યો, અને તે ત્યા આવ્યો અને મેઘમાલીને **સમજાવ્યો** ને કહ્યું કે **શ્રીપાર્શ્વપ્રભુ દયા કરૂણા**ની મૂર્તિ છે. તેમના પ્રતિ આવું આચરણ આચરવાથી આપણો **આત્મા ઉચ્ચ સ્થિતિને** પામે નહીં એમ સમજણ પડવાથી **મેઘમાલી દેવતા**એ પણ **પાર્શ્વપ્રભુ**ને ખમાવ્યા, અને કરેલા **અપકૃત**નો ખરા અંતઃકરણથી **પશ્ચાત્તાપ** કર્યો. અહો **શ્રી-**

પાર્શ્વપ્રભુની કેવી કરૂણા, કેવો **ભ્રાતૃભાવ,** આપણે પણ તેમના પગને ચાલી તેવા થવા પ્રયત્ન કરીએ તો **અવશ્ય** તેવા **પરમાત્મદશા**વાળા થઇ શકીએ તેમા કંઈ **સંશય** નથી પવિત્ર સજ્જનો તમે પણ **આત્મોન્નતિ**ના માર્ગમા જોડાતા પ્રથમ અન્યનુ અકલ્યાણ ઈચ્છવુ, એવો મનમા પણ કદી **સંકલ્પ** કરવા ઈચ્છો નહીં હુ ધારૂ છુ કે **આ કથન** પ્રમાણે વર્તન ધારતા તમે ખચકાશો પણ તમો ગમે તેટલા દુ ખ પડે પણ હુ તે પ્રમાણે વર્તીશ એવા દૃઢ વિશ્વાસથી, પ્રવૃત્તિ કરશો તો પ્રથમ પ્રયાસમા વિઘ્નો પણ જણાશે, પણ અ તે જ્યારે **આ માર્ગને** કદી મૂકવાના નથી એવો દૃઢ વિશ્વાસ જણાયાથી **તમારો આત્મા પ્રભુરૂપ** છે, તે પોતાના **સામર્થ્યથી સાહાય્ય** કરશે, શાતિ ફેલાવશે અને તમારો **આત્મા** શક્તિમાન થઈ સર્વ વાછિતોને સિદ્ધ કરશે મોટા મોટા મહાત્માઓને પણ આ માર્ગમા પ્રવર્તતા દુ ખ પડયા છે પણ તે અશાતિના વાદળ અ તે દૂર થયા છે અને તેમના આત્માએ મહાકાળની શાતિ વરી છે, માટે તમારા ઉપર પૂર્ણ વૈરભાવ રાખતો હોય તેનું પણ બુરૂં ઇચ્છશો નહીં, તેનાથી સાવચેતીથી ચાલવું એ તો નીતિનો માર્ગ છે, સર્વનુ હિત ઈચ્છો, સર્વ સુખી થાઓ, એજ ભાવના અ ત કરણમા સ્ફુરાવ્યા કરશો પ્રાણી

માત્ર ઉપર પ્રેમ કરવાથી અને તેમનું યથાશક્તિ હિત કરવાથી તેમને સદુપદેશદ્વારા સમ્યગ્માર્ગે ચડાવવાથી તેમનું જેટલું હિત આપણે કરવા તત્પર થઇએ છીએ, તેના કરતા તેમ કરવાથી **અનંતગણું** આપણું **હિત કલ્યાણ** કરીએ છીએ, તે લક્ષ્યમા રાખજો. કારણ કે જે પ્રમાણમા તમે અન્ય પ્રાણીઓનું હિત કરવા ઇચ્છો છો. તેના કરતા **વિશેષ**પ્રમાણમા **નિર્મળ** તમારો **આત્મા પરમાત્મા રૂપ** થયો હોય તોજ તમારી તેવા પ્રકારની પ્રવૃત્તિ થાય. તે વિના થઈ શકે નહી તે ધ્યાનમાં રાખજો. તેથી સર્વ પ્રાણી માત્ર ઉપર **પ્રેમ, દયા, કરૂણા, સદુપદેશ** કરવાથી પોતે પોતાનો જ મહા સ્વાર્થ સાધીએ છીએ. **આત્માનું જ** ઉત્કૃષ્ટપદ આપણે મેળવવા સન્મુખ થયા છીએ. એમ તમને જરૂર જણાશે. આ વચનને અનુભવી જોશો, એટલે ખાતરી થશે. **આત્મ ધર્મ**ના સ્વભાવથી વિરૂદ્ધ સ્વભાવને અનુસરવાથી આપણે **આત્મ ધર્મ**થી વધારે દૂર થઇ જઈએ છીએ. આમ હોવાથી પ્રાણી માત્ર ઉપર **પ્રેમ** કરવો અને તેમનું યથાશક્તિ પ્રતિદિન હિત સાધવા પ્રયત્ન કરવો. એજ પોતાનો **મહાસ્વાર્થ** છે અને એજ **પરમકલ્યાણ**નો માર્ગ છે. બાળક યુવાન અને વૃદ્ધ, જોગી, ભોગી, સંન્યાસી, સ્ત્રી પુરૂષ, રંક

અથવા ગજા, ધનવાન્ વા નિર્ધન, પંડિત અગર મૂર્ખ, મિત્ર ના શત્રુ, મનુ વા અમનુ, ગુણી વા અવગુણી સર્વના ઉપર પ્રેમની અખંડધારા ચલાવો અર્થાત્ તેઓનું સારૂ ઇચ્છો, તેઓ પ્રતિ **અનિષ્ટ સંકલ્પ** લેશ માત્ર પણ કરશો નહી વળી સંગ્રહનયની સત્તાએ જોતા સિદ્ધના અને સંસારીજીવ બે પણ સરખા છે માટે વ્યક્તિભાવે રહેલો આત્મધર્મ, વ્યક્તિભાવે કરવો હોય તો સમભાવથી આત્મભાવથી તમારું વર્તન શુદ્ધ રાખો સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર આપણે **સમભાવ** રાખીએ છીએ, ત્યારે સર્વ આપણને પોતાના **આત્મારૂપ** ગણે છે, અને ભ્રાતૃભાવથી સર્વની આપણા પ્રતિની વૈરબુદ્ધિ છૂટી જાય છે દેવો અને રાક્ષસો પણ આપણને **સાહાય્ય** કરે છે, અને પોતાના આત્મા સમાન લેખે છે

સર્વ પ્રાણીઓના હિતમા પ્રીતિવાળા થવાથી જે જે અગણ્ય લાભો સંપ્રાપ્ત થાય છે, તે જો મનુષ્યો યથાર્થ અવબોધતા હોય, અને અનેક પ્રાણીઓપર વિદ્વેષ નથા તેમને દુઃખ આપવાથી કેવા કેવા દુઃખોની પ્રાપ્તિ થાય છે તે તેમની સમજણમા સ્પષ્ટ જણાતુ હોય તો જગતમાથી હિંસા **અસત્ય, ચોરી, જારી,** વિશ્વાસઘાત, નિંદા, કલહ, દગા-

કૂટકા, પ્રપંચ, છળ, અન્યાય, વગેરે દુર્ગુણોનો **સત્વર** નાશ થઈ જાય, અને આ મૃત્યુલોક સ્વર્ગસમાન થાય.

અધ્યાત્મબળને પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળાઓને પુનઃ પુનઃ ભલામણ કરવામાં આવે છે કે તમે સર્વ પ્રાણી ઉપર **પ્રેમ, દયાને, ભ્રાતૃભાવ** રાખો, જ્યાં સુધી આ ત્રણ ગુણોને તમોએ અમલમાં મૂક્યા નથી ત્યાં સુધી તમો **અધ્યાત્મબળ**ની પ્રથમ ભૂમિકાના અધિકારી થયા નથી, પ્રાણિમાત્રમા **પ્રેમ દયા ને ભ્રાતૃભાવ** નહિ સાધો, ત્યાં સુધી **અધ્યાત્મવિદ્યાનો** એકડો કાઢતા પણ તમને નથી આવડ્યો, એ નક્કી અવધારજો. આ ત્રણ વસ્તુઓ સાધવી ઘણી સરળ છે. આવા વિશુદ્ધપ્રેમ, દયા ને ભ્રાતૃભાવથી ત્રણ ભુવન પણ આધીન થાય છે. જ્યાં જાય ત્યાં તેના પ્રતિ સર્વે સાનુકૂળપણે વર્તે છે. સિંહ પ્રમુખ હિંસક પશુઓ પણ મહાયોગી પુરૂષોના નિવાસપ્રદેશમા પોતાનો હિંસક સ્વભાવ છોડી દે છે, એવો લેખ શાસ્ત્રોમાં છે, અને તે યોગી મહાત્માઓને જોતાં માલુમ પડે છે. મન, વચન, અને કાયા એ ત્રિયોગથી ભૂત માત્રનું હિત ઇચ્છનાર પ્રતિ અને કોઈનું પણ **અહિત** ન સાધનાર પ્રતિ પ્રાણી માત્રની વૈર બુદ્ધિ છૂટી જાય છે. નિર્દોષ શુદ્ધપ્રેમથી વર્તન કરો. એવું જ

વર્તન અધ્યાત્મજ્ઞાનની પુષ્ટિ છે તેમો પ્રેમથી સતત શુદ્ધાચરણનું અવલંબન કરો શુદ્ધ વિચારો અખંડપણે [illegible] રાખો પ્રાણી માત્ર ઉપર વિશુદ્ધ પ્રેમ તેમ પોતાના શરીરમાં રહેલા જ્ઞાનદર્શનચારિત્રના ધારક આત્મા તેનું ઉપર શુદ્ધપ્રેમ રાખવાનો અભ્યાસ કરો કે જેથી ખરું હિત થવાનો અવસર આવશે નહિ —

આત્મપ્રેમી, અન્ય જીવોની કોઈને [illegible] નથી જે આત્મપ્રભુનો પ્રેમી અન્યથી અપરાધ થતાં છતાં ખરું તેના ઉપર દ્વેષ કરતો નથી તેમ ઉશ્કેરાતો નથી આત્માને પ્રેમ, અન્યના દોષો દેખતાં તેઓની નિંદા કર- [illegible] હૃદયમાં [illegible] નથી તેમ નિંદાના એક [illegible] સ્વપ્ને પ્રવેશવા સ્થાન આપતો નથી [illegible] આત્મપ્રેમી બનવું હોય તો નિંદાનો ત્યાગ કરો [illegible] નિંદા એ મહાપાપ છે [illegible] સુધી [illegible] નિર્મળની [illegible] [illegible] નિંદા [illegible] છે અને, [illegible] સુધી [illegible] આત્મના પ્રેમ અન- [illegible] અને ત્યાં સુધી [illegible] [illegible] નિંદા

ન થાય તેટલા સુધી તમારે આગળ વધવાનું છે. નિંદા એ વિષ્ટાના સમાન છે. પ્રભુના પ્રેમી સંત પુરૂષો પાપીની પણ નિંદા કરે નહિ. આ વાત લક્ષ્યમા રાખજો. **સુણી સુણીને ફુટયા કાન, તોયે ન આવ્યું બ્રહ્મજ્ઞાન, આત્મપ્રેમીએ** કોઇની નિંદા ન કરવી, ન કરવી. એમ તમે લાખોવાર વાંચ્યુ. વાંચતા વાંચતા તમારાં વીશ, પચ્ચી, ત્રીસ, ચાલીશ વર્ષ ચાલ્યા ગયા, અને **નિંદા કરવી નહીં, કરવી નહીં.** એમ સાંભળતા સાભળતાં તમારી ઉમ્મર પૂરી થવા આવી પણ હજી નિંદારૂપ અગ્નિની જ્વાલાઓ હૃદયમાં એવીને એવી બળતી રહી છે, તેના સામું જુઓ!! સામું જુઓ! જો તમને નિંદા કરવી નહી એવી અંતઃકરણથી **નિશ્ચયતા** થતી હોય તો આજથી **નિંદા** કરવાનું ત્યાગ કરો, ત્યાગ કરો. કોઈની પણ **નિંદા** કરવાનો મનમાં વિચાર આવે કે તુરત તેને દાબી દો, અને તેના પ્રતિ **કલ્યાણનો** વિચાર ચલાવો. આ વાત વારંવાર યાદ રાખી, નિંદાના શબ્દો મુખમાંથી કાઢશો નહી. સારા અગર ખોટા શબ્દો **સારા** અને ખોટા ફળને આપે છે. શું તમો અન્ય દોષીઓની નિંદા કરવાથી દોષરહિત કદી થવાના છો ? ના, પણ ઉલટા દોષના સ્થાનરૂપ બનો છો. અન્યના દોષો જોવાથી તમારામાં **દોષની**

નહી. અને એ પ્રમાણે **નિંદાનો** સર્વથા ત્યાગ કરવાથી તમો **અધ્યાત્મજ્ઞાનના** અધિકારી થશો, અને તમે સુખેથી **આત્મસન્મુખગમન** કરશો.

ધનવડેજ બીજાઓનું હિત થાય છે એમ તમે કદી માનશો નહિ. ધનથી ઘણા પ્રસંગે અન્યનું હિત સાધવાને બદલે અહિત સાધવાનો સંભવ રહે છે. તેથી અન્યનાં દુઃખ ટાળવા તમારી પાસે પૂરતું ધન ન હોય અથવા હોય પણ તે ખરચવા દાનાંતરાયને લીધે તમારો જીવ ચાલતો ન હોય તો ચિંતા કરશો નહિ. વિચારરૂપ **મહાધન** તમને તમારી જીંદગીમાં **પ્રાપ્ત** છે. તે રાત્રી દીવસ વાપરીએ તો પણ ખૂટે એવું નથી. વળી તે **વિચારરૂપધન** જ્યારે વાપરવાની કળા હસ્તગત થાય છે ત્યારે તે **વિચારધન** એટલું બધું **સામર્થ્ય**વાળું જણાય છે કે આ **લૌકિક**ધન જે સોનું રૂપું હીરા રત્નરૂપ ધનનું બળ તેના આગળ **તુચ્છ** જણાય છે. જ્યારે **લૌકિકધન** ક્ષણિકહિતને સાધે છે. **ત્યારે તમારા**માં રહેલું **વિચારરૂપધન** તેનું દાન ચિરવખતના હિતને સાધે છે. માટે તમારી પાસે લૌકિકધન ન છતાં પણ પ્રાણીમાત્રના હિતના સંકલ્પો જો તમે **પ્રગટાવશો** તો તમે અન્યોના **પરમ ઉપકારી બનશો.** સુખનો ઉપાય તમારી

પામે છે, તમારા હૃદયમાં છે, સુખનો ઉપાય હજારો કે લાખો ગાઉ દૂર નથી, સ્વર્ગમાં કે **પાતાળમાં** નથી **સૌધર્મ** દેવલોકમાં કે **સર્વાર્થસિદ્ધિવિમાનમાં નથી** હિમાલય પર્વતની ગુફામાં કે દંડકારણ્યની ઝાડીમાં **સુખનો ઉપાય** નથી શામાટે અરહાપરહા અથડાઓ છો શામાટે વિચારના કોકડા ગુંથો છો અને શામાટે તમે દુખી થાઓ છો?? શા માટે જીવન નિષ્ફળ વ્યતીત કરો છો? **અસંખ્યપ્રદેશી જે આત્મા** છે તે શરીર કે જે આ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે તેમાં પગથી તે મસ્તક સુધી વ્યાપીને રહ્યો છે, તે **આત્માના** એકેક પ્રદેશે અનંત સુખ **અનાદિઅનંત સમે** ભર્યું રહ્યું છે તેના પ્રતિ દૃષ્ટિ દ્યો તે આત્માનું ધ્યાન કરો, તે **આત્માની** પ્રાપ્તિ માટે શુદ્ધ વ્યવહારના આચરણ સેવો **આત્માનો** અનુભવ કરો કેવલના સમો **અનુભવ** તમો **પર**માત્માના શર્ણ કરશો **નિશ્ચય** કરશો વળી તમો **અનુભવ મિત્ર, પરમાનંદની** વાની ચખાડશે માટે આત્માના નાદ ક્રિયારૂપ **ધર્મધ્યાન શુકલધ્યાનને** સેવો ભાવીથી સમન્તભાગે **અનંત સુખના** ભોગી થઈ રહેશો

તમો શુદ્ધ વિચાર કે જે ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન રૂપ છે તે કેટલો કઠિન લાગે છે? અને શુદ્ધાચરણ આન રૂ

દુષ્કર લાગે છે ? શા માટે રોકટ ખાઓ છો? જે સરલ માર્ગ છે તેને ભ્રાન્તિથી કઠિન શા માટે સમજો છો ? આત્મારૂપ સિંહ બનીને અષ્ટકર્મરૂપ સસલાથી બીતા તમને શરમ નથી આવતી?? લજ્જા પામો. કેમ છેક નિર્બલ મનના બની જાઓ છો. સ્થિર થાઓ!! ધૈર્ય અવલંબો!! પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ વિચારો. પોતાના આત્મસ્વરૂપના વિચાર તરફ વળવું એ તો સ્વાભાવિક સરલ માર્ગ છે. આત્માના વિના પરભાવ સંબંધી અશુદ્ધવિચાર કરવા એ તો અસ્વાભાવિક છે. જેમ અગ્નિમાં ઉષ્ણતાનો સ્વાભાવિક ગુણ છે. જળમાં શીતતાનો સ્વાભાવિક ગુણ છે. તેમ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર વીર્યમય પોતાના આત્માના સ્વરૂપનું ધ્યાન કરવું. પોતાના આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશમા સ્થિર દૃષ્ટિથી લયલીન થવું તે તમારો સ્વાભાવિક શુદ્ધ ધર્મ છે. તેના સંબંધી જે ચિંતવન, મનન, તે સર્વ શુદ્ધ વિચારોથી તમો આત્માની જે અનંતિઋદ્ધિ જે સામર્થ્ય તિરો ભાવે હતી તેને છતિ ભાવે કરો છો, અને એ શુદ્ધવિચાર સ્વરૂપ આત્મધ્યાનથી અનંત કર્મની વર્ગણાઓ તમારાથી દૂર થાય છે, અને તમારી રૂદ્ધિ જે સ્વભાવિક છે, તે પ્રગટ થાય છે.

અધ્યાત્મસારમાં તે ધ્યાનની ઉત્તમતા વિષે કહ્યું છે કે,

શ્લોક —

यत्र गच्छति परं परिपाकं, पाकशासनपदं तृणकल्पम्,
स्वप्रकाशसुखबोधमयं, तद्ध्यानमेव भवनाशि भजध्वम् ॥ १ ॥

આત્માના સ્વરૂપના શુદ્ધ વિચારરૂપ ઉત્કૃષ્ટ ધ્યાન પરિપક્વતાને પામે છે તે મુનિમહારાજ યોગી ઇંદ્રની પદવીને પણ તૃણ સમાન ગણે છે માટે ભવ્યજીવોએ પોતાના આત્મધર્મનો પ્રકાશ કરે એવું આત્મજ્ઞાનમય જે ધ્યાન કે જે ભવનો નાશ કરે છે તેનું સેવન કરવું વળી ધ્યાનની ઉત્તમતા જણાવતા છતા શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય કહે છે કે,

શ્લોક —

यत्र नार्कविधुतारकदीपज्योतिषां प्रसरतामवकाशः,
ध्यानभिन्नतमसामुदितात्मज्योतिषां तदपि भाति रहस्यम् ॥ २ ॥

જે ધ્યાનના પ્રકાશની આગળ-સૂર્ય-ચંદ્રમા અને તારાના તેજ અને દીવાના તેજનો પ્રકાશ પણ અલ્પ છે, એવું જે આત્મિક શુદ્ધ ધ્યાન કે જેનાથી અજ્ઞાનરૂપ અંધકાર ભેદાયો છે, એવી ધ્યાન રૂપ જ્યોતિ જેને પ્રગટ થઈ

છે. એવો શરીરને વિષે રહેલો ધ્યાનીનો આત્મા, શોભી રહ્યો છે. વળી ધ્યાનીની વિચિત્ર દશા બતાવે છે.

श्लोकः—

या निशा सकलभूतगणानां ध्यानिनो दिन-
महोत्सव स एषः
यत्र जाग्रति च तेऽभिनिविष्ठा ध्यानिनो भवति
तत्र सुषुप्तिः ॥ १ ॥

સકલ પ્રાણી સમૂહને જે રાત્રી છે, તેજ ધ્યાનીઓને દિવસનો મહોત્સવ છે, અને સંસારી જીવો જે વેળાએ પર-ભાવ પરિણતિમાં જાગે છે, તેજ વેળાએ પરભાવ પરિણ તિમાં ધ્યાની મુનિરાજો ઉંઘે છે. કામાતુર પ્રાણી વિષયની પ્રાપ્તિ અર્થે અશુદ્ધ વિચાર સેવતો જ્યારે કદર્થના પામી ખિન્ન થાય છે. ત્યારે આત્મધ્યાની પરમાત્મદર્શનની ઇચ્છા વાળો થયો છતો આત્મધ્યાનમાં તૃપ્તિ માનીને તેમાંજ સુખી થયો છતો રાગ દ્વેષના વિચારોનું સેવન કરતો નથી. આત્મસ્વરૂપનું ધ્યાન કરનાર, કર્મથી બંધાતો નથી. આત્મ-ધ્યાની મુનીંદ્રને ઇંદ્ર, ચંદ્ર, નાગેંદ્ર અને રાજાની શ્રેણિ, નમસ્કાર કરે તો પણ આત્મધ્યાની તેથી ખુશી થતો નથી, અને કોઇ તેનો તિરસ્કાર કરે છે તો પણ તેથી તે નાખુશ થતો નથી.

કોઈ કહે છે કે ચંદ્રમા અમૃત રહ્યુ છે, કોઈ નાગ લોકમા અમૃત રહ્યુ છે એમ કહે છે, કોઈ દુધમા અમૃત રહ્યુ છે એમ માને છે, પણ આત્મજ્ઞાની પુરૂષ કહે છે કે તે ગ્યાને અમૃત નથી-ખરૂ અમૃત કે જેની પ્રાપ્તિથી જન્મ જરા અને મરણના રોગ ટળે એવુ અમૃતતો આત્મધ્યાનમા રહ્યુ છે, એમ નક્કી સમજજો અનતતીર્થંકર મહારાજાઓ આ પ્રમાણે કથે છે, અને તેઓએ શુકલધ્યાન ધ્યાયીને અમૃત પ્રાપ્ત કર્યું છે, અને તેથી આપણે પણ પ્રભુના માર્ગે ચાલી ધ્યાન દ્વારા આત્મામા રહેલુ અમૃતત્વ પ્રાપ્ત કરવુ જોઇએ

હે પ્રિય સુખસાધકો! તમો એ પ્રમાણે આત્માને પરમાત્મા લેખી તેના ધ્યાનમા નિમગ્ન થશો એટલે તમને અધ્યાત્મસુખની ખુમારી અનુભવાશે, કસ્તુરીની સમીપમા જતા તેની ગધ પ્રાપ્ત થાય છે, લસણની સમીપમા જતા તેની ગધ પ્રાપ્ત થાય છે, ચપાની સમીપમા જતા તેની ગધ પ્રાપ્ત થાય છે, તમે જે વસ્તુની સમીપમા જશો તે વસ્તુમા જેવા ગુણ હશે તેવા તમને સપ્રાપ્ત થશે જો તમે રાગ દ્વેષની સમીપમા જશો તો તેનુ ફળ પ્રાપ્ત કરશો શુદ્ધ વિચારની સમીપમા એટલે શુદ્ધ વિચારને સેવન કરશો તો તેનુ ફળ સપ્રાપ્ત કરશો તમે અનત ચૈતન્યશક્તિધારક આ-

ત્માની સન્મુખ જશો, અર્થાત્ તન્મયપણે આત્મધ્યાનમાં પ્રવર્તશો તો પરમાત્મસ્વરૂપ બની અનંતસુખના ભોક્તા બનશો, કારણ કે, તમારામાં પરમાત્મસ્વરૂપ બનવાની શક્તિ રહી છે, અને તમારામાંજ પરમાત્મસ્વરૂપ બનવાનો સ્વભાવ રહ્યો છે—અને તમનેજ પરમાત્મસ્વરૂપ બનવાનું નિશ્ચય-સમકિત પ્રાપ્ત થાય છે, અને તમેજ પરમાત્મપદનું આ-સન્નકારણીભૂત એવું યોગ્ય કર્મ સંપ્રાપ્ત કરી શકો છો અને તમેજ આત્મા પરમાત્મસ્વરૂપ બનેલાના યોગ ધર્મ ધ્યાન શુક્લધ્યાન રૂપ ક્રિયા, પ્રયત્ન, ઉદ્યમ કરી શકો છો, માટે હવે સુજ્ઞો !! સવાલાખ ટકાની ક્ષણ જાય છે, એક ઘડી જેનું મૂલ્ય થાય નહીં, એવી એક ઘડી પણ મનુષ્યાવતારની દુર્લભ છે, માટે તે લેખે લગાડો !! ક્યાં બાહિરમા તમે સુખની ભ્રાન્તિથી ભમો છો ? નક્કી જાણો કે સત્યસુખ જડ બાહ્યપદાર્થોમાં નથી. અનેક જીવો ભ્રાન્તિથી બાહ્ય વસ્તુમાં સુખની આશાએ ભૂલ્યા, ભવમાં ઝૂલ્યા, અને માનુષ્યભવ હાર્યા, જેમ ઝાંઝવા-ના દેખાતા જળથી તૃષા ભાગતી નથી, ખારા જળથી જેમ તૃષા ભાગતી નથી તેમ બાહ્યવસ્તુઓ કે જે સ્ત્રી પુત્ર ધન ઘર હાટ હવેલા ગાડીવાડી લાડી તાડી વિગેરે છે તેમાં સુખની આશાથી જીવ પ્રયત્ન કરે છે, પણ અંતે જ્યારે તે

વસ્તુઓથી સુખ થતુ નથી, અને તે વસ્તુઓ પોતાની સાથે પરભવમા આવતી નથી એમ જાણે છે ત્યારે પોતાની ભૂલ સમજે છે પ્રિયબાધવો ! સાસારિક પદાર્થોનો અનુભવ કરતા હવે તમને ખરી ખાતરી થઈ હશે કે બાહ્ય વસ્તુઓમા સુખ નથી સુખ તો આત્મામા છે માટે હવે તમે સુખ, આત્મામા શોધો ધ્યાનદ્વારા આત્મામા સુખ શોધતા તમને સત્ય સુખ પ્રાપ્ત થશે આ વચન સુવર્ણ તારાની પેઠે હૃદયમા સ્થિર કરજો અને આત્માની સન્મુખ વળજો, પ્રિયભાઈ! તમને આત્માના સ્વરૂપની વાટે વળતા અને આત્મધ્યાનના સ્થાનમા આવતા મિત્રોની મુલાકાત થશે શુ મિત્રોની, હા મિત્રોની મુલાકાત, ત્યારે તે મિત્રોના નામ શા છે ! સાભળો ક્રોધ, માન, માયા, અને લાભ, એ ચારની ચોકડી કહેવાય છે, તે તમારી પાસે આવી તમો સ્થાનમાથી પાછા વાળશે પણ તમે તેને ખરા મિત્રો ધારશો નહી હો ! ! ! એ ચાર, ચડાળ ચોકડી જેવા મિત્રો છે-એ ચારમિત્રોએ તમને આડા માર્ગ વાળી ચારાની લાખ ચોર્યાશીમા અનતિવાર પરિભ્રમણ કરાવ્યુ છે હજી એ ચડાળચોકડી તમને છેતરી આડામાર્ગ લેઇ જશે માટે વારવાર કહેવામા આવે છે કે એ ચાર કષાયરૂપ ચડાળચોકડીના સામુ પણ જોશો નહિ

એમને તો દોઢ ગાઉથી નમસ્કાર કરજો. તમને અનાદિકાળથી એ ચાર ચંડાળચોકડી સાથે મિત્રાચારી છે, તેથી તમે લલચાશો નહીં એ તમારા મિત્ર નથી પણ તે તમારા શત્રુ છે, માટે આ હિતવચન એક ક્ષણવાર પણ ભૂલશો નહીં. રાગદ્વેષ રૂપ એ મોહરાજાના યોદ્ધા આત્મમાર્ગ-પ્રતિ ગમન કરતાં વચમાં અટકાવવા આવશે પણ તમે આત્મસ્વરૂપમાંજ ઉપયોગ રાખશો. સ્થિર દૃષ્ટિથી તમારા આત્માના અસંખપ્રદેશ તરફ દૃષ્ટિ લગાવીને ચાલ્યા કરશો, એટલે તે પોતાની મેળે પાછા વળશે. ભાઈ!! આત્માના અપૂર્વ માર્ગમાં તમે કદી પ્રવેશ કર્યો નથી, તેથી તમને પ્રથમતો ઉદાસી તથા અણગમો થાય એ સ્વાભાવિક છે. પણ તમો ધૈર્ય તથા સાહસ ધારણ કરી આગળ ચાલજો!! —રસ્તામાં જતાં શાત પ્રદેશની વિવેક. ટેકરી ઉપર બેઠેલો અનુભવ મિત્ર તમને દેખાશે. એ **અનુભવ મિત્ર** તમને ભેટી આત્માના સન્મુખ લેઇ જશે, એ અનુભવમિત્રનું સામર્થ્ય સર્વ કરતાં અલૌકિક છે, અનુભવમિત્ર જેને મળ્યો તેનું તો કલ્યાણ થઇ ગયું. તેનું દારિદ્રય દૂર થઇ ગયું સમજવું. તે પરમાત્માસ્વરૂપ થઇ ગયો સમજવો, આત્મસ્વરૂપની સન્મુખ ગમન કરતા એવા મહા યોગીંદ્ર પુરૂષને અનુભવમિત્રની

પ્રાપ્તિ થાય છે, તે અનુભવમિત્રનુ સામર્થ્ય શ્રી આનંદઘનજી મહારાજ વર્ણન કરતા છતા કહે છે કે —

स्तवन.

वीरजिनेश्वर परमेश्वर जयो, जगजीवन जिनभूप;
अनुभवमित्ते चित्ते हितकरी, दाख्यो जास सरुप.
वीरजिनेश्वर० (१)

जेह अगोचर माणस वचनने, जेह अतीन्द्रियरूप;
अनुभवमित्ते विगते शक्तिशु, भाख्यो तास स्वरूप
वीरजिनेश्वर० (२)

नयनिक्षेपे जेह न जाणीए, नवि जिहा प्रसरे प्रमाण,
शुद्धस्वरूपे ब्रह्म ते दाखवे, केवल अनुभवभाण.
वीरजिनेश्वर० (३)

अलख अगोचर अनुपमअर्थनो, कुण कही जाणेरे भेद,
सहज विशुद्धशुं अनुभववयण जे, शास्त्र ते सघळांरे खेद.
वीरजिनेश्वर० (४)

दीसो देखाडी शास्त्र सर्व रहे, न लहे अगोचर वात,
कारज साधक बाधक रहितए, अनुभवमित्तविख्यात.
वीरजिनेश्वर० (५)

अहोचतुराइ अनुभवमित्तनी, अहो तस मित्तप्रतीत,

अंतरजामी स्वामी समीप ते, राखो मित्तशुं रीत.
वीरजिनेश्वर० (६)

अनुभवसंगे रंगे प्रभु मील्या, सफल फल्यां सवी काज:
निजपद संपद जे ते अनुभवे, आनंदघन महाराज.
वीरजिनेश्वर० (७)

ભાવાર્થ—પ્રથમ આલંબન ધ્યાને શ્રી વીરપ્રભુને ઉદ્દેશીને પ્રથમ પક્ષે સ્તવના કરે છે. રાગ દ્વેષરહિત તમે હે પ્રભુ ! જગજીવન છો. તમારૂ સ્વરૂપ હે પ્રભુ મને અનુભવ મિત્રે હિત આણી કહ્યું છે, તે સ્વરૂપ જુદાજ પ્રકારનું છે. બીજા પક્ષમાં રાગદ્વેષને જીતનાર હે વીર મહાયોધ હે આત્મા !! તુ મોટામાં મોટા ઇશ્વર છે; જ્ઞાનદર્શનચારિત્રરૂપ લક્ષ્મી તારામાં છે. માટે તું પરમેશ્વર છે. રાગદ્વેષને જીતવા તું મહાવીર છે. એવું તારૂ અલખસ્વરૂપ મને અનુભવમિત્રે હિતથી કહ્યું તે બતાવું છું.

શ્રી વીરપ્રભુ પરમેશ્વર જયવંતા વર્તો! હે પ્રભુ તમે જગતના જીવન છો.

જે માણસના વચનને અગોચર એટલે વચનથી પણ જેનું સ્વરૂપ વર્ણન પૂર્ણપણે કથી શકાતું નથી, એવું જેનું સ્વરૂપ છે, અને જે સ્પર્શેન્દ્રિયથી સ્પર્શી શકાય નહી, રસ-

અનુભવમિત્તે વિગતે શક્તિશ્યું ભાંખ્યો તાસસ્વરૂપ,
મતિજ્ઞાન, અને સમ્યક્શ્રુતજ્ઞાન તે થકી અખંડ ઉપયોગપણે કરેલું જે આત્મધ્યાન તે થકી થયેલો જે આત્માનો નિશ્ચય નિર્ધાર–પ્રતીત તેને અનુભવજ્ઞાન કહે છે. તે અનુભવજ્ઞાન-રૂપ મિત્ર પરમાત્માની વાટે વળતાં વચ્ચે પૂર્વોક્ત મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનના ઉપયોગથી ધ્યાન કરતાં રસ્તામાં મળ્યો. તેણે વિગતે કરી એટલે હેતુ લક્ષણ પ્રમાણ ગુણપર્યાયથી જેવું જેવું આત્મસ્વરૂપ હતું તેવું ભાખ્યું અને તેથી હું પોતેજ પરમાત્મા છું, મારી અંદર અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શન, અ-નંતદર્શન, અનંતચારિત્ર અનંતવીર્ય ગુણ, આદિઅનંત ગુણભર્યા છે. એવો મને તે અનુભવમિત્રે નિશ્ચય કરાવ્યો. તે નિશ્ચય સામાન્ય નહીં પણ ચોલમજીઠના રંગ જેવો કરાવ્યો, સાક્ષાત્ પરમાત્મારૂપ મારા આત્માને મેં જાણ્યો, ઓળખ્યો, અહો કેટલો આનંદ, મારાં સર્વ કાર્ય ફળ્યાં, અહો અનુભવ મિત્ર!! તેં તો અપૂર્વ મિત્રતાનો હક્ક બજાવ્યો. તે સર્વથી અલૌકિક છે, કેમકે જેના ધર્મમાં નયનો પણ પ્રવેશ નથી, એટલે નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર, ઋજૂસૂત્ર, શબ્દ, સમભિરૂઢ અને એવંભૂત એ સાતનયથી દરેક વસ્તુનું યથાર્થ પક્ષપાત રહિત સ્વરૂપ સમજી શકાય છે. તેમ એ

સાતનયથી આત્માનુ અનેકાંતપણે સ્વરૂપ સમજવામા આવે છે પણ અનુભવજ્ઞાનમા નય પ્રસરી શકતા નથી, તેમ નિક્ષેપા ચાર છે નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ એ ચાર નિક્ષેપા પણ દરેક વસ્તુના જ્ઞાનમા ઉપયોગી છે, પણ તેમા પ્રસરતા નથી, એટલે પ્રમાણથી તેના સ્વરૂપનો નિર્ધાર થાય છે, પણ તે આત્મધર્મમા પ્રમાણ પણ પ્રવેશ કરી શકતુ નથી, એટલે પ્રમાણ તે આત્મજ્ઞાન થવામા પ્રથમ ઉપયોગી છે, પણ અનુભવજ્ઞાનમા પ્રમાણ પ્રસરતુ નથી પ્રમાણના ભેદ બે છે, એક પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ અને બીજુ પરોક્ષ પ્રમાણ આત્મા, પોતે નિરાવરણ શુદ્ધ ક્ષાયિકભાવે થયેલો જે ઉપયોગ, તેથકી સર્વ દ્રવ્યને જાણે તે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ જાણવું જેમ કેવલજ્ઞાની, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, જીવ અને કાળ એ છ દ્રવ્યને પ્રત્યક્ષપણે જાણે છે, તથા દેખે છે, તથા અવધિજ્ઞાની પુદ્ગલદ્રવ્યને પ્રત્યક્ષ જાણે છે, તથા દર્શનથી દેખે છે, અને મન પર્યવજ્ઞાની અન્યજીવોની મનોવર્ગણા પ્રત્યક્ષ જાણે છે, માટે અવધિજ્ઞાન અને મનપર્યવજ્ઞાન એ બે જ્ઞાન દેશપ્રત્યક્ષ છે, માટે પ્રમાણમા પણ તે દેશ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ સમજવા, અને કેવલજ્ઞાન સર્વપ્રત્યક્ષ પ્રમાણ સમજવુ

પરોક્ષ પ્રમાણના ત્રણ ભેદ છે. અનુમાન પ્રમાણ, આગમ પ્રમાણ, અને ઉપમાન પ્રમાણ.

ઇંદ્રિય દ્વારા કોઇ પણ ચિન્હ, નિશાન દેખીને જે જ્ઞાન થાય તે અનુમાન જાણવું. જેમ ધૂમાડો દેખીને અનુમાન થાય કે અમુક ઘરમા અગ્નિ છે, તથા પોતે નદીના કાંઠે વસે છે. પોતાના દેશમાં વર્ષા થઇ નથી, અને એવામા ધમધોકાર નદીમાં પાણીનું પૂર આવ્યું દેખીને અનુમાન થાય કે અમુક દેશમાં મેઘવૃષ્ટિ થઇ છે. જો તે દેશમાં મેઘ વૃષ્ટિ થઇ ના હોય તો નદીમા પાણીનું પૂર આવે નહી. પ્રત્યક્ષ આંખથી પાણીનું પૂર દેખાય છે. માટે અવશ્ય તે દેશમા વૃષ્ટિ થઇ છે એવું જે જ્ઞાન થાય છે, તે અનુમાન પ્રમાણથી સમજવું. તેમ દરેક શરીરમાં આત્માઓ રહેલા છે, તે અનુમાનથી જણાય છે. જેમ ઇંદ્રિયોથી સુખ દુ:ખની ચેષ્ટા કરનાર આત્મા શરીરમાં છે. જ્યા સુધી આત્મા શરીરમાં છે ત્યા સુધી ઇંદ્રિયોદ્વારા સુખ દુ:ખની ચેષ્ટા થાય છે. મૃતક શરીરમા ઇંદ્રિયો વા શરીર દ્વારા સુખ દુ:ખની ચેષ્ટા થતી નથી. વા મૃતક શરીરમાં પ્રત્યેક ઇંદ્રિયો પોતપોતાના કામથી રહિત થાય છે, તેથી તેમા આત્મા નથી. જે શરીરમા આત્મા છે, ત્યાં ઇંદ્રિયો દ્વારા તથા શરીરદ્વારા

સુખ દુઃખની ચેષ્ટા થાય છે માટે ઇંદ્રિયો તથા શરીરની સુખ દુઃખાદિ ચેષ્ટાથી શરીરમા આત્માને સિદ્ધ કર્યો, માટે તે અનુમાન પ્રમાણ સમજવુ તથા દેવલોક, નરક, નિગોદ વગેરેના વિચારોને સૂત્ર સિદ્ધાન્તથી જાણીએ છીએ તે આગમ પ્રમાણ જાણવુ તેમ કોઇ વસ્તુની ઉપમા આપીને વસ્તુને ઓળખાવવી તે ઉપમાન પ્રમાણ જાણવુ

એ પૂર્વોક્ત પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ, અનુમાન પ્રમાણ, આગમ પ્રમાણ, ઉપમા પ્રમાણ, એ ચાર પ્રમાણથી આત્માને જાણે એટલે મતિ જ્ઞાની, અને શ્રુત જ્ઞાની એવો ભવ્ય આત્માર્થી જીવ, પોતે આત્માને જાણવાની ઇચ્છાવાળો થયો છતો વિચારે કે હું શી રીતે આત્માને જાણુ? તથા તેનો નિર્ધાર કરું? પ્રથમ એમ વિચાર તો વિચારે કે શરીરમા રહેલા આ જીવ આત્માને કોઇએ પ્રત્યક્ષપણે દેખ્યો છે? તો કહે હા, કેવળી ભગવંતે પ્રત્યક્ષપણે આત્માને જાણ્યો છે તથા દેખ્યો છે હાલ મને કેવળજ્ઞાન નથી તો પણ કેવળીએ આત્માને પ્રત્યક્ષ જાણ્યો, દીઠો માટે આત્માની સિદ્ધિમા પ્રત્યક્ષપ્રમાણ તે પરોક્ષપણે જાણવા તથા શ્રદ્ધા કરવામાટે કારણીભૂત થયુ તેમ વળી અનુમાન પ્રમાણ પણ પરોક્ષપણે આત્માની અસ્તિના નીકાલમા

તથા જાણવામાં કારણીભૂત થયું, તેમ સૂત્ર સિદ્ધાંતમાં પણ આત્માનું વર્ણન કર્યું છે, આત્મા અરૂપી છે, જ્ઞાની છે, અનંત ગુણ ધારક છે. એમ પરોક્ષપણે આત્માની અસ્તિતાની સિદ્ધિ કરાવી આપનાર, તથા તેનું જ્ઞાન કરાવનાર મને આગમપ્રમાણ કારણીભૂત થયું. તેમ વળી જેમ આકાશ નિરાકાર છે, તેમ આત્મા પણ નિરાકાર છે. જેમ આકાશ નિર્લેપી છે, તેમ આત્મા પણ નિર્લેપી વસ્તુતઃ તેની સત્તાથી જોતા છે. એમ ઉપમાન પ્રમાણથી પણ પરોક્ષપણે આત્માનું જાણપણું થયું, તેમ શ્રદ્ધા પણ થઇ, એમ સાધક અવસ્થામા વર્તતા જીવને મતિજ્ઞાન અને શ્રુત જ્ઞાનાલંબીપણે પૂર્વે કહ્યા એવાં પ્રમાણો પણ પરોક્ષપણે આત્માને જણાવે છે, તથા તેની શ્રદ્ધા કરાવે છે. પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો હાલના વખતમાં નથી. કેવળજ્ઞાન તથા કેવળદર્શન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ જાણવાં અવધિજ્ઞાન અને મનઃપર્યવજ્ઞાન દેશ પ્રત્યક્ષ છે. હાલ તો અનુમાન, આગમ ઉપમાન, એ ત્રણ પ્રમાણ આ ક્ષેત્રમાં વર્તતા જીવોને પ્રવર્તે છે. આત્માનું સ્વરૂપ સાક્ષાત્ જાણવામા કેવળજ્ઞાન રૂપ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો નથી. બાકીનાં ત્રણ પ્રમાણ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનાલંબીપણે વર્તે છે. અને મતિ અને શ્રુતજ્ઞાન તો પરોક્ષ પ્રમાણ છે.

માટે તેનાથી આત્માનું સ્વરૂપ સાક્ષાત્ અનુભવાતું નથી, પણ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનથી જન્ય અને કેવળ જ્ઞાનનું હેતુ એવું અનુભવજ્ઞાન છે, તેથી શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ ભાસે છે, એવું અનુભવજ્ઞાન જાણવું. નૈયાયિકોએ ઇન્દ્રિયજન્ય જ્ઞાનને પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન કહ્યું છે પણ તે તો પરોક્ષ જ્ઞાન છે. ઇંદ્રિય જન્ય જ્ઞાનનો મતિ જ્ઞાનમાં તથા શ્રુત જ્ઞાનમાં સમાવેશ થાય છે મતિ અને શ્રુતથી આત્માનું સ્વરૂપ કંઇક જાણી શકાય છે પણ તે પોતાપણે [illegible] આત્માથી ઉઠનાર સાધક અવસ્થામાં પણ પ્રત્યક્ષપણે જ જેમ જેમ આત્મના [illegible] કરનાર તથા સ્થિર કરનાર [illegible] જ્ઞાનના [illegible] અનુભવજ્ઞાન છે એવો અનુભવ જ્ઞાનનો મહા અદ્ભુત પ્રભાવ છે, તે અનુભવ જ્ઞાન જાણે [illegible] જ્ઞાનરૂપી સૂર્ય, [illegible]માં ઉગ્યો તેમ એવું બોલી શકાય.

નય તથા નિક્ષેપા પણ આત્માનું પરોક્ષપણું જ્ઞાન તથા [illegible] કરી આપનાર છે, માટે તે પ્રત્યક્ષપણે જ [illegible] તેમ [illegible] તથા નિર્ધાર કરાવી આપનાર નય, નિક્ષેપા તથા પ્રમાણ [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible], નિક્ષેપા અને પ્રમાણ પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

પ્રકાશ કરે છે, વિકાસ કરે છે, કારણી ભૂત થાય છે, પણ પ્રત્યક્ષપણે જાણવામાં પૂર્વોક્ત એ ત્રણનો પ્રસાર નથી, એટલે કારણીભૂત નથી. આત્મસ્વરૂપનું પ્રત્યક્ષ જાણપણું એ ત્રણથી થતું નથી. પણ પ્રત્યક્ષપણે એવા શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદમય આત્મ સ્વરૂપને અનુભવ જ્ઞાન જણાવે છે, દેખાડે છે. અહો તેનો અપૂર્વ મહિમા શી રીતે વર્ણન કરી શકાય!! ખરેખર અનુભવજ્ઞાન તે કેવળ જ્ઞાનનો નાનો ભાઇ છે.

વળી તે અનુભવ જ્ઞાનનો મહિમા દર્શાવતા છતા કહે છે કે અલખ એટલે જેનું સ્વરૂપ લક્ષ્યમા આવે નહી એવું અને ઇંદ્રિયોથી અગોચર એવું જે આત્મસ્વરૂપ તેના સત્ય રહસ્યનો ભેદ કોણ કહી–જાણી શકે. અર્થાત્ અનુભવ જ્ઞાનવિના આત્મસ્વરૂપનું યથાર્થ રહસ્ય જાણવા તથા કહેવા કોઇ સમર્થ નથી. સમ્યગ્ અનુભવ જ્ઞાન વિના ઉપરથી આત્મસ્વરૂપ જાણવું તથા તેનું કથન કરવું કંઇ હિસાબમા નથી સહજસ્વભાવે વિશેષશુદ્ધ જે અનુભવજ્ઞાન આત્માનું પ્રગટ્યું, અને એવા શુદ્ધ અનુભવજ્ઞાનથી અનુભવજ્ઞાની, સહજ વિશુદ્ધ આત્મસ્વરૂપને યથાર્થ જાણી તથા કહી શકે છે. માટે તે યથાર્થ શુદ્ધ અનુભવજ્ઞાન પ્રગટવાને વાસ્તે સૂત્ર શાસ્ત્રોનું ભણવું ગણવું છે, તે થકી એટલે શાસ્ત્રોથકી શુદ્ધ

અનુભવના । જો ન પ્રગટ થયું તો સઘળાં શાસ્ત્રો એક તુચ્છ સમજવાં કારણ કે સઘળાં શાસ્ત્રો આત્માનો અનુભવ થવામાં કારણ છે, અને શુદ્ધઅનુભવજ્ઞાન કાર્ય છે, કારણ રૂપ શાસ્ત્રો વાંચ્યાં પણ આત્માનું શુદ્ધ અનુભવજ્ઞાન રૂપ કાર્ય પ્રગટ્યું નહીં તો તે એ રૂપ જાણવાં જેમ ગાયને ઘાસ ખવરાવવામાં આવે છે, તે દૂધની આશાએ પણ [illegible] રૂપ કાર્ય સફળ ન થયું તો ઘાસ ખવરાવવું તે એને પ્રગટો છે, તેમ જ્ઞાન સમજવું માટે અનુભવના । છે, તે [illegible] સમાન છે જેને શુદ્ધ અનુભવજ્ઞાન પ્રગટ્યું છે, તે નિત્યાત્માની પેઠે પ્રત્યક્ષ સુખ ભોગવે છે—

શ્રી અનુભવજ્ઞાનની સ્તુતિ કરતા કહે છે કે—

"**દિશિ દેખાડી શાસ્ત્ર** સર્વ રહે સર્વ શાસ્ત્ર, આત્મ-પંથ તો દેખાડે છે ભવ્ય પ્રાણીઓ જો તમારે આત્માનો અપ હોય તો અમુક રસ્તે જાઓ એમ નિદર્શન [illegible] કરે છે, પણ તે અગોચર વાતને પામી શકતા નથી [illegible] સર્વ શાસ્ત્ર પ્રત્યક્ષપણે આ [illegible] જણાવતા નથી [illegible] સમર્થ નથી, પણ કોઈ [illegible] [illegible] [illegible], અન [illegible], આ [illegible], અન [illegible] [illegible] [illegible] અનુભવ

રૂપમિત્ર જે તે પ્રત્યક્ષપણે જ જેમ તેમ આત્મસ્વરૂપ જણાવવા તથા દેખાડવા સમર્થ છે, અને જગત્મા પ્રસિદ્ધ એવો અનુભવજ્ઞાન રુપમિત્ર છે. અહો તેની કેવી દક્ષતા ? અહો અનુભવજ્ઞાન રૂપમિત્રની કેવી ચતુરાઇ ? કેવું ડહાપણ ? અને તેની કેવી પ્રતીતિ ? અંતરજામી જે શરીરમાં રહેલો અસંખ્યપ્રદેશી આત્મા તેની સમીપમા એટલે ક્ષાયિકભાવે તેની પ્રાપ્તિમાં મિત્રતાની ખરી રીત સાચવી. એવા અનંત મહિમાને ધારક અનુભવજ્ઞાનરૂપ મિત્રની સંગે ક્ષણે ક્ષણે રહેતાં તેને ક્ષણ માત્ર પણ સદાકાળ અળગો ન મૂકતા, અને તેમા એટલે અનુભવ જ્ઞાનમાં રંગાતાં એકમેક થઈ જતાં, અર્થાત્ તન્મય સ્વરૂપપણે સદાકાળ રહેતાં, આવિર્ભાવે આત્મારૂપ પ્રભુ મળ્યા. અસંખ્યપ્રદેશથી એકમેક થઇ અભેદપણે પરમાત્માને ભેટયા. દર્શન કર્યા, ત્યારે સર્વ આત્મગુણોની આવિર્ભાવતારૂપ કાર્ય સફલપણે થયું.

એવી દશામાં પોતાનું જે પરમાત્મપદ તેની અનંતસંપદા તેનો અનુભવ કરે, અને આનંદનો સમૂહ તેનો સ્વામી પોતે બની રહે. એમ આનંદઘનજી મહારાજ પોતે કહે છે કે અનુભવ જ્ઞાનયોગે ક્ષાયિક ભાવે ભવ્યજીવ આત્મગુણ સંપદા પામી પરમાત્મા સ્વરૂપ બની અનંત આ-

નદનો ભોક્તા થાય છે તથા વળી ક્ષાયિકભાવે સર્વ આત્મ-
ગુણ સંપદા પ્રગટ થવાની પૂર્વે પણ અનુભવના યોગે
ઘટમાં નિજગુણ ભોક્તા આત્મા થઇ ક્ષણે ક્ષણે અનંત
સુખનો અનુભવ કરે છે ઇતિ વિશેષપરમાર્થસ્તુ જ્ઞાનિગમ્ય
એવું અનુભવ મિત્રનું માહાત્મ્ય છે જેનું સ્વરૂપ જાણ્યા પાખ
અનેક પ્રકારની ઉપાધિયો અને દુખો નાના પામે છે, અને
આત્મા જાગૃતિ ભાગવે છે શ્રી આનંદઘનજી યોગીંદ્ર કહે છે
અનુભવ મિત્રનું વર્ણન ભાખતા કે પ્રિયસાધક તું આનં-
દરૂપના માર્ગે ચાલી દુખ વેઠીને સત્પુરૂષોની સંગત
કરીને પણ અનુભવ મિત્રને ઓળખજે, અને તેને પ્રેમથી
ભેટજે, અને તેને આગળ કરી આત્મસ્વરૂપના માર્ગે ચા-
લતા નિર્ભય પણે આનંદે ગાવતા ચાલતા નીચે પ્રમાણે
[illegible]

स्वरूप चित्त चाल्यु रया, मोह घाटी भेदथी,
घाट अघघट उतरीने, आतमसत्ता वेदथी जीयडा १
चित्तनिज उपयोगमाही, गमी दिवस चालजे,
पामी देखे देह तारा, निजस्वरूपे महालजे जीयडा २
[illegible]
[illegible]

અપ્રમાદદશાએ ઉપયોગ રાખી સ્વસ્વરૂપ પ્રતિ ક્ષણે ક્ષણે સાધકદશાએ જવાનું છે. અને હે ભવ્યાત્મા ! ચાલતા મોહ રાજાના લશ્કરની અવધટઘાટી ભેદીને જવાનું છે. માટે પોતાના સ્વરૂપમાં લક્ષ્ય રાખી મન વચન અને કાયાના યોગનો વેપાર રૂંધી નિર્વિકલ્પદશાને ગ્રહી ચાલજે, એટલે મોહઘાટી ભેદાઇ જશે, હવે એવો મોહનો અવઘટ ઘાટ ઉતરીને એટલે તેનો પારપામીને શુદ્ધ આત્મસત્તા પોતાની જેવી છે તેવી તારે વેદવી, એમ વળી શિક્ષા આપતાં કહે છે કે પોતાના આત્માના ઉપગોગમા તું ચિત્ત રાખજે, કારણ કે ચિત્ત મર્કટ સમાન છે. ઘડીમા પાતાળમાં તો ઘડીમાં આકાશમાં એવી તેની ચંચળ સ્થિતિ છે, અગ્નિ કરતાં વાયુની તીવ્ર ગતિ છે અને વાયુ કરતાં વિજળીની અતિવેગવાળી ગતિ છે, અને વીજળી કરતાં પણ મનની ઘણીજ વેગવાળી ગતિ છે. ત્યારે એવા મનને શી રીતે વશ કરવું? શી રીતે યુક્તિ કરવાથી પોતાના વશમા રહે તો તેનો ઉપાય કહે છે કે તીવ્રવૈરાગ્ય તથા અભ્યાસથી મન વશ થાય છે. ત્યારે હવે પ્રશ્ન થાય છે કે તીવ્રવૈરાગ્યની શારીતે પ્રાપ્તિ થાય ? ઉત્તરમા સમજવાનું કે સદ્ગુરૂ સંગતિ અને સતશાસ્ત્રોનું પુનઃ પુનઃ વાચન કરવાથી વૈરાગ્ય પ્રગટે છે, અને સંસા-

૨ાા અનાર પદાર્થોનો અનુભવ થતા વૈરાગ્ય પ્રગટે છે વળી વૈરાગ્યના ત્રણ પ્રકાર છે દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય, મોહગર્ભિત વૈરાગ્ય અને જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય પ્રથમ દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્યનું સ્વરૂપ કહે છે સંસારમા જીવોને અનેક પ્રકારના દુઃખ ભોગવવા પડે છે, તથા પોતાને એટલે જે મનન કરે છે તેને પણ જાણે છે કે મને જે જે દુઃખો પડે છે, તે પૂર્વકર્મના ઉદયથી છે માટે કર્મ છે તેજ માર્ગ છે, ધર્મ કરવાથી દુઃખ નાશ પામે છે, એવો જે દુઃખથી ઉત્પન્ન થયેલો સામાન્ય વૈરાગ્ય તેને દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય કહે છે તેમ વળી સંસારના અનેક પ્રકારના ભોગના પદાર્થોનો સંયોગ પણ દુઃખનું કારણ છે એમ અનુભવ સ્વના માલુમ પડે છે આ સંસાર અસાર છે, સંસારના માર્ગ [illegible], એવો જે વૈરાગ્ય છે તેમા [illegible] સમ્યગ્ જ્ઞાન તેમા નથી, તથા તે મોહગર્ભિત વૈરાગ્ય જાણવો તેમ પદ્દ્રવ્યના ગુણપર્યાયનું સ્વરૂપ [illegible] પોતાનું જે આત્મદ્રવ્ય, અનાદિ [illegible] છે એટલે આત્મા તો આદિનથી એટલે આત્મા [illegible] ઉત્પન્ન થયો [illegible] આત્માને ઉત્પન્ન [illegible] નથી [illegible] આત્માને ઉત્પન્ન કર્યો એમ કહીએ તો [illegible], તે ઘટપટની પેઠે [illegible] થાય છે, અને જે જે

કાર્યરૂપ વસ્તુ છે, તે ઘટપટની પેઠે અનિત્ય વસ્તુ સદાકાળ એક સ્વરૂપ હોય નહીં. આત્માને કાર્યરૂપ માનતાં અનિત્ય થાય, નાશવંત થાય અને ત્રિકાલમા એકસ્વરૂપ રહે નહીં માટે આત્મા અનાદિ કાળથી છે એમ સ્વીકારતા કોઈ જાતનો દોષ આવતો નથી. આત્મા અનંત છે. એટલે આત્માનો કદિ અંત નથી. નાશ નથી. માટે આત્મા અનાદિ અનંત કહેવાય છે. આત્મા પોતાના અસંખ્યપ્રદેશોકરી ત્રણે કાળમાં એક સ્વરૂપ છે. અનંતકાળ ગયો તો પણ આત્માના અસંખ્યપ્રદેશમાથી એક પ્રદેશ પણ ખર્યો નથી, વર્તમાન કાળે ખરતો નથી, અને ભવિષ્યકાળે એક પ્રદેશ પણ ખરશે નહીં. તેમ આત્માના અનંત ગુણો છે, તેમાથી એક ગુણ ભૂતકાળે ખર્યો નથી અને ભવિષ્યકાળે એક ગુણ પણ આત્માનો ખરશે નહીં. માટે આત્મા અક્ષર કહેવાય છે. વળી આત્મામાં કોઈપણ જાતનો રૂપી અક્ષર નથી માટે અનક્ષર કહેવાય છે. અક્ષરરૂપ જે જ્ઞાન તેથી આત્માની ઓળખાણ થાય છે પણ તે રૂપી અક્ષરો અરૂપી એવા આત્મસ્વરુપમા પ્રવેશ કરી શકતા નથી. માટે કહ્યું છે કે—

पद.

शास्त्रिक तार्किकपंडित छाके, ते पण त्यां जइ थाके;
शब्दतीर पण ज्यां नहीं पहोंचे, शब्दवेधीना ताके
भयाअनुभव रंग मजीठारे, उसकी बात न बचनेथाती ॥

વળી આત્મા, આકાશની પેરે અમગી છે. વ્યવહારે જોતાં આત્મા દીવાની પેરે પુદ્ગલની સાથે પરિણમી રહ્યો છે, તો પણ નિશ્ચયથી જોતાં પોતાના સ્વરૂપે નહીંથી અમગી છે. અને નિદ્રા ઉખે તો મહાકાળ પોતાના સ્વરૂપે નાસ્તિ તથા અસ્તિભાવે અમગી છે, પોતાને સ્વરૂપે આત્મા શુદ્ધ છે. વળી આત્મા અતિ ગંભીરપણે ઓળખાય છે માટે બોલીપણા ગુણથી નાખવો નહીં કાળના આગમનો વિનાશ નથી માટે તે અવિનાશી કહેવાય, કદાપિ કાળે આત્મા ઉત્પન્ન થયો નથી માટે આત્માને અજન્મ કહે છે. જે તેના પોતાના સ્વરૂપથી એક રૂપ છે, માટે આત્માને દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ નિત્ય કહેવાય. વળી આ આત્માનો કદાપિ કાળે નાશ થતો નથી માટે તે અક્ષય સ્વરૂપી છે, કેમકે પોતાના સ્વરૂપથી કદાપિ કાળે ચ્યવન થતા નથી ... અનંત ગુણનો આત્મા સ્વરૂપ કદી નાશ પામતો નથી માટે તે અક્ષય કહ્યો છે. આત્મા

પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપે નિશ્ચય નયથી જોતાં મલ રહિત છે. માટે તેને અમલ કહે છે. વળી આત્મા અગમ્ય છે વળી આત્માનું નામ નથી માટે તેને અનામી કહે છે. વળી આત્મા વર્ણગંધાદિકથી રહિત છે માટે અરૂપી છે, અને પોતાના અસંખ્યપ્રદેશ આદિ સ્વરૂપે રૂપી છે. વળી નિશ્ચય નયથી જોતા આત્મા કર્મથી રહિત અકર્મા છે, અબંધક છે, અનુ-ક્ષયિક છે. વળી આત્મા પોતે મન વચન અને કાયાના યોગથી ભિન્ન છે. માટે તે અયોગી જાણવો, વળી શુભા-શુભ વર્ણગંધરસ અને સ્પર્શમય જે પુદ્ગળો છે, તેના ભોગને વસ્તુતઃ નિશ્ચય નયથી જોતાં આત્મા ભોગવતો નથી, માટે તે અભોગી જાણવો. આત્માના ગુણોનો ભેદ થતો નથી એટલે આત્માથી આત્માના ગુણો ભિન્ન કદાપિ કાળે પડતા નથી, માટે આત્માને અભેદી કહે છે. પુરૂષ વેદ એટલે સ્ત્રી ભોગવવાની ઇચ્છા જેનાથી થાય તે. સ્ત્રી વેદ એટલે પુરૂષ ભોગવવાની ઇચ્છા જેનાથી થાય તે. નપુંસક વેદ એટલે સ્ત્રીપુરૂષ ઉભય ભોગવવાની ઇચ્છા જેનાથી થાય તે. એ ત્રણ પ્રકારના વેદથી પણ રહિત, નિશ્ચયનયથી જોતા આત્મા છે. માટે આ-ત્મા અવેદી જાણવો. વળી સત્તાથી જોતા અરોગી, અછેદી, અખેદી, અકષાઇ, અસખાઇ, અલેસી; અશરીરી, અણાહારી,

અવ્યાબાધ, અનવગાહ, અગુરુલઘુપરિણામી, અતીંદ્રિય, અપ્રાણી, અયોનિ, અનાહારી, અમર, અવ્યાપી, અનાશ્રિત, અકંપ, અવિરુદ્ધ, અનાશ્રવ, ચિદ્ઘન, આનંદઘન, અગોચર, લોકાલોકજ્ઞાયક, તત્ત્વરૂપ, એવો આત્મા જાણવો પણ પ્રાકૃત અવસ્થામાં કર્મના યોગે સર્વ શક્તિ તિરોભાવે રહી છે તેથી આવિર્ભાવે પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરી શકતો નથી. વળી જેમ તલમાં તેલ વ્યાપીને રહ્યું છે, ફૂલમાં સુગંધ જેમ વ્યાપીને રહી છે, મેંદીમાં જેમ રંગ વ્યાપીને રહ્યો છે તેમ આત્મા આ દેખાતી કાયામાં અનાદિ સંયોગ સંબંધથી વ્યાપી રહ્યો છે. વળી તે આત્માને ચાર પ્રમાણથી તથા દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળભાવથી [illegible] [illegible] પૂર્વ કર્માથી પોતાના આત્માને ઉપાર્જિત [illegible], [illegible] પુદ્ગલ કર્મના પરિપાકરૂપ અષ્ટકર્મ આત્માને [illegible] છે, અને તેથી પોતાનું સ્વરૂપ [illegible] છે, [illegible] તેથી આત્મા [illegible] ની તથા [illegible] [illegible] છે, તેથી પોતાનું સ્વરૂપ [illegible] છે, [illegible] [illegible] જ્ઞાન મેળું [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

રહ્યો. હવે હું દુઃખના કારણોને પોતાનાં માની રાગ દ્વેષમાં ભળી કેમ સંસારમાં બંધાઉં; મારા આત્માના સ્વરૂપમાં મારે રમવું યોગ્ય છે, એમ ભેદજ્ઞાનથી સ્વસ્વરૂપને વિવેકથી જુદો પાડતો આત્મા જીવાદિક નવતત્ત્વની શ્રદ્ધા કરે, અને સંસારથી ન્યારો અંતરથી રહે, તેવો જે વૈરાગ્ય તેને જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય કહે છે.

એવા જ્ઞાનગર્ભિતવૈરાગ્યથી આત્મા, અલ્પકાળમાં સકળ કર્મનો ક્ષય કરે છે, અને પૂર્વોક્તકથિત જ્ઞાન અને વૈરાગ્યથી ઔદયિકભાવે પૂર્વકર્મને ભોગવતો પણ આત્મા કર્મને બાંધી શકતો નથી.

ज्ञानस्यैवहि सामर्थ्यं, वैराग्यस्यैव वा किल ।
यत्कोऽपि कर्मभिः कर्म, भुञ्जानोपि न बध्यते ॥१॥

ભાવાર્થ ઉપર કહેવાયો છે. સાધકજીવે વૈરાગ્ય અને અભ્યાસથી મનને વશ કરવું. ત્રણ પ્રકારનો વૈરાગ્ય પણ પ્રસંગે આવ્યો તેથી તેનું વર્ણન કર્યું. હવે એ મનને એકદમ વશ કરવાનુ સાહસ કરીએ તો કદિ તે પોતાના વશમાં આવે નહી, પણ જેમ વકહાથી તથા અશ્વને ધીમે ધીમે યુક્તિકળાથી વશ કરી શકાય છે, તેમ મનરુપી હાથીને પણ હળવે હળવે કળાયુક્તિ ઉપાયથી વશ કરી શકાય છે.

સદ્‌ગુરુ ભક્તિ તથા સત્‌શાસ્ત્ર શ્રવણ મનન, વાચન, એ મનને વશ કરવાનો રાજમાર્ગ છે પણ તે બાહ્ય ઉપાય છે આત્માના સ્વરૂપમાં મનને પ્રવર્તાવવું, તે મનને વશ કરવાનો અંતર ઉપાય છે હવે તે એકજ આત્મસ્વરૂપમાં સ્થાપન કરેલું મન કેવું થાય છે તે જણાવે છે

आलंब्यैकपदार्थं यदा न किंचिद्विचिंतयेदन्यम् ।
अनुपनतेंधनवह्निवदुपशांतं स्यात्तदाचेतः ॥ १ ॥
शोकमदमदनमत्सरकलहकदाग्रहविषादवैराणि ।
क्षीयंते शांतहृदामनुभव एवात्र साक्षात्त ॥ २ ॥

ભાવાર્થઃ—આત્માના ગુણ પર્યાયનું અવલંબન કરી આત્મારૂપ એક પદાર્થમાં સ્થિર થએલું મન જ્યારે અન્ય પદાર્થનું ચિંતવન નથી કરતું, ત્યારે તે પોતાની મેળે શાંત થઈ જાય છે જેમ કાષ્ઠ વિનાનો અગ્નિ પોતાની મેળેજ ઓલવાઈ જાય છે તેમ અત્ર સમજવું

વળી એવી રીતે શાંત મન થવાથી શોક, અહંકાર, કામ, મત્સર, ક્લેશ, કદાગ્રહ, વિષાદ અને વૈર તે પોતાની મેળે ક્ષય પામે છે જે મહાત્માઓએ આત્મામાંજ મનને સ્થાપી ઘણી મહેનતે મનને શાંત કર્યું છે, તેમને સાક્ષાત્ તેનો અનુભવ વર્તે છે, એમ નક્કી જાણવું વળી તે મન શાંત થયે છતે આત્માની કેવી સ્થિતિ થાય છે તે બતાવે છે

श्लोकः—

शान्ते मनसिज्योतिः प्रकाशते शांतमात्मनः सहजम् ।
भस्मीभवत्यविद्या, मोहध्वांतं विलयमेति. ॥ १ ॥

એવી રીતે મન શાંત થયે છતે આત્માની અનંત આનંદ સુખ દાયક શાંત જ્યોતિ સહેજે પ્રકાશે છે, અને અવિદ્યા બળીને ભસ્મીભૂત થાય છે. અને મોહરૂપ અંધકાર નાશ પામે છે, અને અંતરમા જ્ઞાનરૂપસૂર્ય ઝગમગે છે. સંતોષની પ્રાપ્તિ થાય છે. અનેક પ્રકારની ચિંતાનો તો સમૂળગો નાશ થાય છે. માયા અને મમતા રૂપ દોષો તો સદાકાળ દૂર રહે છે. એવી રીતે મનને વશ કરી પોતાના આત્માના સ્વરૂપમાં સુરતા રાખી હે સુખસાધક ભવ્યાત્મા ! તું રાત્રી દિવસ તારા દેશ ભણી ચાલજે અને પ્રેમે અસંખ્યપ્રદેશમય તારો જે ખરો દેશ છે, તેને પામીને પોતાના પરમાત્મસ્વરૂપે સદાકાળ મહાલજે, સમયે સમયે સ્વસ્વરૂપી થઈને અનંતિ ઋદ્ધિ ભોગવજે.

ભવ્ય સર્વસુખસાધકો, તે માર્ગની પ્રાપ્તિ વિના કોટી પ્રયત્ને પણ નક્કી વજ્ર લેખની પેઠે ધારી રાખજો કે ભવાંત નથી. જેમ પાણીમા નાખેલો સાકરનો કકડો જલમાં ઓગળી જાય છે. તેમ તમે આ માર્ગમા જોડાશો તો તમારૂં અંતરાત્મસ્વરૂપ પરમાત્મસ્વરૂપમા મળી જવાનું,

આત્મતત્ત્વની પ્રાપ્તિથી ત્રણ ભુવનનું રાજ્ય પામ્યાના કરતાં તમો અલૌકિક રાજ્ય પામ્યા એમ તમે જાણજો.

તમારા મનુષ્ય અવતારને ધન્ય છે કે તમો આ પ્રમાણે સમજવાને શક્તિમાન થયા છો. તમારું શરીર, મન, વચન એ ત્રણ, આ સમાગમરૂપ ગુરુને તથા વડા[illegible] નમાવું છું, માટે વડાણી માગ માં રોગ, સદ્ગુરુ પ[illegible] ખતાની તમો તમારા મનની પેઠી પાસે પરોવાડજો અને [illegible] શુદ્ધિ નગર દેખાડજો.

[illegible] વાત્યુ, [illegible], [illegible] તેટલાથીજ [illegible] જો [illegible] પામ્યા, એમ સમજી સદ્ગુરુ [illegible] ને સદ્ગુરુની [illegible] [illegible] નથી, [illegible] થયા [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible] આવ્યા [illegible], એમ નિશ્ચય [illegible] એમ [illegible] [illegible] આપે છે, [illegible] જુદી જુદી દશા આપે [illegible] તે [illegible] તે [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] આપવા લાયક [illegible] આપજો [illegible] આપજો, અને તમો તેમની [illegible] [illegible] ભક્તિ કરજો, અને તેની સેવામાં રહેજો, તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તજો [illegible] [illegible] એમ [illegible]

વૈદ્ય, ઉંટ વૈદુ કરી લોકોને ઠગે છે. તેમ તમે પણ તે બાબતની સાવચેતી રાખજો. માથે એક જ્ઞાની સદ્ગુરૂની આજ્ઞા ધારજો. તમને જેમ જેમ યોગ્યતા પ્રાપ્ત થશે તેમ તેમ તમને અધ્યાત્મમાર્ગની કુંચીઓ અર્પ્યા કરશે. ગોગ્યતાની ઘણી જરૂર છે. તમો સદ્ગુરૂને દેખી તુરત બેઠા હોતો ઉભા થઈ વંદન કરજો. ખાતાં પણ જો સદ્ગુરૂ મહારાજ પધારે તો ઉભા થઇ હાથ જોડી યથાયોગ્ય વિનય સાચવજો, પોતાનાજ ગામમાંજ સદ્ગુરૂ પધાર્યા હોય તો તેમનાં દર્શન કરી, તેમને શાસ્ત્રની આજ્ઞા પ્રમાણે ત્રણ પ્રદક્ષણા દેઇ ખમાસમણાં તથા અભુટ્ઠિઓ અબ્ભિતર પૂર્વક વંદન કરજો. જ્યારે ગુરૂ મહારાજ પાસે જાઓ ત્યારે વંદનની વિધિ સાચવજો. (ધર્મસ્ય મૂલં વિનયઃ) ધર્મનું મૂળ વિનય છે, જેમ તમારામા વિશેષ વિનય તેમ તમો યોગ્યતાના વિશેષ અધિકારી થશો, તમો સદ્ગુરૂ મહારાજ પાસે આવી અક્કડને અક્કડ રહી ઉભા ઉભા બે હાથ જોડી પરાણે લટક સલામીયા જેવું વંદન કરો છો, તે શું ગુરૂમહારાજ નથી સમજી શકતા? તમારી યોગ્યતાનો શું તે વિચાર નથી જાણતા? તમો ગુરૂને વંદન કરવામાં જેટલું મનમાં ઓછું લાવો છો તેટલુંજ તમારૂં કમનસીબપણું સમજવું. જેવી દેવમાં બુદ્ધિ છે. તેવી બુદ્ધિ તમોએ સદ્ગુરૂમા સ્થાપન નથી

કરી ત્યાં સુધી તમો ખરું કલ્યાણ પામવાના નથી, અને તમારો આત્મા ઉન્નતિનું શિખર પ્રાપ્ત કરી શકવાનો નથી શું તમે દેવના કરતા ગુરૂને ઓછા માનો છો? ના શાટે ઓછા માનો છો? ઓછાપણું માનવું તે તમારું અજ્ઞાન છે, પ્રત્યક્ષ ઉપકારી તો તમને સદ્ગુરૂ મહારાજ છે સદ્-ગુરૂજ, દેવ ધર્મને ઓળખાવનાર છે એવુંજેની બુદ્ધિ તમો ગુરૂમાં ધારશો તો તમારૂં કલ્યાણ થશે, અને તે સંબંધમાં એક દુહો કહેલો છે કે —

देवगुरु दोनुं खडे, किसकुं लागुं पाय।
बलिहारी गुरूराजकी, जेणे दिया देव बताय॥१॥

ધર્મના દાતા, ધર્મના બોધક, સદ્ગુરૂજ શરણ્ય તથા સેવ્ય છે, તેમની શ્રદ્ધા તેમની ભક્તિજ પરમ કલ્યાણકારક છે

તમો સમાજની બાબતમાં તમારો અર્થ સાધવાને દલતો મહાજનોની ખુશામત કરો છો દલતોની આગતા સ્વાગતા કરો છો સમાજ ગુરુજી ગોર તથા અમુક ગામ ના પટેલ સાહેબની આગળ તમે તેના પગે પડી નમીને સાષ્ટાંગ જોડું મુખ કરી સમાજ ગુરુજી આગળ કરગરો છો તેના મુખ આગળ હાથ જોડી કરીને ના કે સાહેબ" કે સાહેબ" કરીને ... કરો છો, અને તેની ખુશામત કરતા રહો છો અને કહો છો કે, "જી સાહેબ" અમા।

ઉપર મહેરબાની રાખતા રહેજો. અમો તમારાથીજ જીવ-નારા છીએ. નોકરી જો તમો કરતા હો છો તો તમારો ઉપરી તમારા ઉપર પ્રસન્ન રહે, તે માટે તમે કેટલું બધું લક્ષ રાખો છો? વળી તમારો સાહેબ અક્કલનો બારદાન છતાં ગમાર અને ઢોલામારૂ જેવો મનમાં જાણતાં છતાં તેને નમી નમીને સલામ કરો છો, આપ સાહેબ મુરબ્બી સાહેબ નેકનામદાર વિગેરે શબ્દો વદી તેને સંબોધો છો. પ્રસંગ આવતાં પગાર વધારવા તેને પગે લાગીને વિનવો છો, તમો પેલો લાટ સાહેબ આવનાર હોય છે તો હેં હેં લાટ સાહેબ આવવાના છે એમ જાણી તેને જોવા કેવા દોડો છો, અને તમારી સલામ તે લે અગર ના લે તોપણ તમે કેવા સલામો કરવા ઝુકી પડો છો. આવા સામાન્ય પુરૂષોની આવી ગુલામી કરતાં તમો અચકાતા નથી, અને જે જ્ઞાનના મહોદધિ છે, સર્વ પ્રકારની યોગ્યતાવાળા છે, અને જે આપણા અપરાધો છતાં નિરંતર ક્ષમાદૃષ્ટિથી જુએ છે, અને જે સંસાર સમુદ્રના તારક છે, અને જે આપણા માતાપિતા કરતાં પણ અનવધિ ઉપકારના કર્તા છે, અને જે ભાવધર્મના દાતાર છે. તેવા ગુરૂ મહારાજની ધર્મના માટે આજીજી કરતા શરમ આવે, તેવા સદ્ગુરૂ મહારાજને પગે લાગી વિનવતાં શરમ આવે, આ શું તમે

શોધ્યુ કરો છો ? શું તમને આવી રીતે વર્તતા આત્મક-લ્યાણની પ્રાપ્તિ થઇ નહિ તો ? કદી થશે નહીં, એમ નકી સમજજો લોર્ડના લોર્ડ, રાજાના રાજા, સાહેબના સાહેબ, તમે ગુરૂ મહારાજને માનજો, અને તેમની ભક્તિ કરજો તેમની કૃપા મેળવજો તેમની અંતરની આશિષથી તમો અનવધિ સુખના ભોક્તા બનશો તમો સર્વ પ્રાપ્ત કરી શકવાને સમર્થ છો માટે ગુરૂઆજ્ઞાએ વર્તી આત્મ-સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ માટે જોડાજો શ્રી સદ્ગુરૂનો તમો વિનય કરશો, તથા તેમની ભક્તિ કરશો તેમાં તમારો સ્વાર્થ સમાયો છે, ગુરૂમહારાજ તો પરમાર્થ કાર્યમાંજ નિરંતર પરાયણ રહેનારા હોય છે, તમારા કરતા એમ સમજજો કે તેઓ મહાજ્ઞાની છે તમારા કલ્યાણને માટે જે આજ્ઞા, આચાર, ફરમાવે તે તદ્વત્ શ્રી અંગીકાર કરજો, તેવા સદ્ગુરૂ પાસે દીન થાઓ તેમની પાસે આત્મ કલ્યાણાર્થ નમ્ર થશો, તમને તેથી વ્યવહારના પણ સુખ સાધનો મળશે કુળ વધવાના તેમજ છે, પુત્ર, એવા ગુરૂઓથી તત્પદ પ્રકારે અનેકો તેમની આજ્ઞાનુસાર વર્તનારા તમો અનતિ કાળે પાપશરીર તમો ત્યાગી થશો કેવળ નિર્મળ, તો હાલતો નહીં તેઓ છે તેવા સ્થાવર તીર્થ કરતા સદ્ગુરૂ રૂપ તીર્થ જંગમ અનેરાં કાળ કરી તીર્થં फलति

कालेन खद्यः साधुसमागमः' સ્થાવર તીર્થ તો કાલાંતરે ફળે છે, એટલે તેમનું પૂજન ભક્તિ અન્ય ભવમાં સુખનું આપનાર થાય છે, અને સદ્‌ગુરુરૂપ તીર્થ તો તુરત તેમનાં દર્શન કરતાંજ ફળ આપે છે, તેમનો સંગમ થતાં અનેક પ્રકારની શંકાઓનું નિરાકરણ થાય છે. અજ્ઞાન ટળે છે. સત્યજ્ઞાન મળે છે. કર્મ અને આત્માનું સ્વરૂપ સમજાય છે. વળી કહ્યું છે કે **ગુરુદીવો ગુરુદેવતા ગુરુવિણ ઘોર અંધાર.** શ્રી સદ્‌ગુરૂ અંતરમાં અનાદિ કાળથી વ્યાપી રહેલું અજ્ઞાનરૂપ અંધકાર ટાળવાને માટે દીપક સરખા છે, અને સદ્‌ગુરૂ તેજ દેવ છે. તમોને સદ્‌ગુરૂ દેવ વિના આકાશમાંથી ઉતરીને કયો દેવ આત્મજ્ઞાન અર્પવા આવશે. શું ગુરૂનું શરીર પણ તમારા જેવું ઔદારિક દેખીને તેમાં દેવબુદ્ધિ નથી સ્થપાતી ? એ ગુરૂબુદ્ધિ નથી, તથાપિ તેમાં તમારો જ દોષ છે. સમજો કે દેવના કરતા પણ ગુરૂ ઉપદેશ દાનમાં મોટા છે. તેમાં ગુરૂમહારાજે સમકિત દાન આપ્યું તેથી તે મોટામાં મોટા છે. વળી તીર્થંકર દેવને ગુરૂની બાબતમાં પણ તમને આગળ જણાવ્યું છે. સમકિત દાયક ગુરુ તેજ દેવ સમજવા. તેમનો ઉપકાર કદી વળી શકાતો નથી. કહ્યું છે કે—

समकितदायकगुरू तणो, पच्चुवयार न थाय;
भवकोडाकोडी करे, करतां कोटि उपाय.

આમ શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય જણાવે છે પુન પુન તે વાક્યનુ મનન કરો સત્ય માર્ગને જે બતાવી મોક્ષપુરીમા પહોચાડે એવા ગુરુનો ઉપકાર કોઇ જીવ કોઈ પણ ઉપાયે વાળી શકનાર નથી શ્રી સદ્‌ગુરુ મહારાજ પાર્શ્વમણિ સમાન છે સાગરની, સૂર્યની, ચન્દ્રની, કલ્પવૃક્ષની ઉપમા શ્રી સદ્‌ગુરૂ મહારાજને આપી છે માટે સદ્‌ગુરૂની શ્રદ્ધાવડે તમે તમારા આત્મિક કાર્યમા પ્રવૃત્તિ કરજો જ્ઞાન ચિત્તવી પ્રવર્તજો અપૂર્વ મહોત્સવ કરવુ આ કાર્ય છે, એમ સમજી તમો પ્રવર્તજો તમાન આત્મોન્નતિના કાર્યમા નાને નાને ક્રમસર પ્રવૃત્તિ કરજો તમને પ્રથમ તો આ કાર્યમા પ્રવર્તવુ અઘરુ લાગશે, પણ કરશોજ પ્રયત્નમા જોડાતા તમારા કાર્યમા તમને પ્રેમ થશે, અને જેમ જેમ તમને આત્મસ્વરૂપમા પ્રેમ વધે તેમ તેમ તમે જાણજો કે હું હવે સસારથી દૂર થતો જાઉ છુ, અને આત્મસ્વરૂપ તરફ ફેરાતો જાઉ છુ તમને આત્માની પૂર્ણપણે પ્રતીતિ થતા અનેક પ્રકારના બાહ્ય નકરો પ્રાપ્ત થતા તેનાથી તમો પોતાના સ્વભાવે અચળ રહી શકશો

તમો જેમ બને તેમ સત્પુરુષોનો સગ કરજો સત પુરુષોની સગતિથી તમો આત્મોદય ઉન્નતિમા વિશેષ ચઢી શકશો, તમારુ કાર્ય તમો સાવધાનતાથી સાધશો, તનાન

કાર્યમાં દૈવયોગથી વિક્ષેપ નડે તોપણ તમો સામાપુરે ચાલજો, આ કાર્યમાં પ્રવર્તતાં અસત્ પુરૂષો તમારી હાંસી કરશે, વા કહેશે કે તેને તો એક જાતની ભ્રમણા થઇ છે. એમ કહેશે તો પણ તમો શંકાશીલ થશો નહીં. તમારૂં આત્મસ્વરુપ ધ્રુવના તારાની પેઠે અચલ છે, સત્ય છે, એક સ્વરૂપ છે, એમ શ્રદ્ધા કરજો. અનંત તીર્થંકર જે થયા, થાય છે, અને થશે તે પણ આત્મસ્વરૂપના ધ્યાનથીજ પરમાત્મ-પદ પામ્યા–પામે છે અને પામશે, માટે એનું પુનઃપુનઃ પ્રેમથી ધ્યાન કરજો.

શાંત સાનુકુળ સમયમા રાત્રીએ તથા પ્રભાતે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આત્મતત્ત્વનું ધ્યાન કરજો, પદ્માસન વા સિદ્ધા-સન વાળીને કોઇનો શબ્દ આવે નહી એવી જગ્યામાં બેસજો, અને આત્મદ્રવ્યના ગુણ પર્યાયનું સ્મરણ કરજો. સ્મરણ કરતાં તુરત એક દિવસ વા બે દિવસમાં તમને આત્માનુભવ ન થાય તો નિરાશ થશો નહીં. તેમ ઉદ્યોગ ત્યાગશો નહિ, કેરીનો ગોટલો જમીનમા વાવ્યો કે તુરત કંઈ કેરી આવ-તી નથી, તેમ મહેલમાટે પાયો ખોદ્યો કે તુરત કંઇ મહેલ બની જતો નથી. શાળામા નિશાળગરણું કરીને અભ્યાસ કરવા બેઠા કે તુરત તમે એમ, એ, ની પરીક્ષા પસાર કરવાના નથી. બી વાવ્યું કે તુરત કંઈ અંકુરા ઉગી

નીકળતા નથી, હળવે હળવે પ્રયત્ન કરતા અનુક્રમે કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે આત્મવિદ્યાના નિયમને નિરંતર યાદ કરી ર આત્મસ્વરૂપનો વિચાર કરતા તેનુ યથાર્થ સ્વરૂપ તમારા લક્ષમા ન આવે, તો પણ તેનોજ વિચાર કરવાથી આત્મસ્વરૂપ સમજવાનુ બળ અંતઃકરણમા પ્રગટે છે, અને એને એ પ્રમાણે ધ્યાનનો પ્રયત્ન ચાલુ રહેતા જે અગમ્ય હોય છે, તેનુ કાંઈક સ્વરૂપ ગમ્ય થાય છે, અને અંતે પ્રયત્ન સફળતાનેજ પામે છે, અને અંતઃકરણથી દૃઢપ્રત્યયપૂર્વક ભાવના કરજો કે આ દેખાતો દેહ તે મારો નથી જે આ દેહ આ-ખ્યનુથી દેખાય છે તેવો આત્માનો દેહ નથી છે આત્માનો દેહ તો લક્ષમા આવે એવો નથી, એટલે તે અલખ છે અનુભવજ્ઞાનથી તે અગમ્યદેહરૂપ શક્તિવાળો આત્મતત્વ દેહ છે તેનો પ્રત્યય ઉપજે છે તમારા દેહમા સાન ભયમાનો કોઈ પણ ભય નથી માટે તે દેહનુ પુનઃ પુનઃ સ્મરણ કરજો તે સમયથી નીચેનુ પદ સ્મરી જજો

पद

(अनपानापे सुरता चाली-प राग.)

अजरदेहमें वास हमारा, मायासें हम हैं न्यारा,
निर्मलज्योति निराकार हम, हरदम हम ध्रुवका तारा॥१॥
सुरतासंगे क्षण क्षण रहेना, दुनियादारी दूरकरणी,

सोऽहंजापका ध्यान लगाना, मोक्षमहेलकी निस्सरणी.
पढना गणना सबहि जूठा, जब नहि आतम पीछाना;
वर विना क्या जान तमासा, लूणबिन भोजनकुं खाना.
आतमज्ञान विना जग जाणो, मायामोहका अंधियारा;
सद्गुरुसंगे आतमध्याने, घटाभंतरमे उजियारा;
सबसे न्यारा सब हममांहि, ज्ञाता ज्ञेयपणा धारे;
बुद्धिसागर धन धन जगमें, आप तरे परकुं तारे.

એમ અધ્યાત્મસ્વરૂપની ભાવનામાં લીન થવાથી તમને અત્યાનંદ પ્રાપ્ત થશે. અધ્યાત્મજ્ઞાન અને તેની રમણતાથી અલૌકિકસુખની પ્રાપ્તિ થાય છે, અધ્યાત્મશાસ્ત્રના મનનથી તેના સ્મરણથી અને તેના અનુભવથી જે સુખ થાય છે તે સુખની બરોબર દુનિયાનું કોઇ પણ સુખ નથી, અને અધ્યાત્મજ્ઞાનીઓ શ્રેષ્ઠ તે શાશ્વત સુખ ભોગવે છે. કહ્યું છે કે

श्लोक.

अध्यात्मशास्त्रसंभूत,–सन्तोषसुखशालिनः
गणयन्ति न राजानं, न श्रीदं नाऽपि वासवम् ॥१॥

ભાવાર્થઃ—અધ્યાત્મ શાસ્ત્રથી ઉત્પન્ન થયેલો જે સંતોષ સુખ તેને ભોગવનારા મહાત્માઓ, રાજાઓ, ધનદને અને ઇંદ્રને પણ હીસાબમા ગણતા નથી.

વળી અધ્યાત્મજ્ઞાનભાવના તથા અધ્યાત્મશાસ્ત્રનું સર્વો-

સ્વરૂપ બતાવતા શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય કહે છે કે —

શ્લોક.

वेदान्यशास्त्रवित् क्लेश, रसमध्यात्मशास्त्रवित्,
भाग्यभृद् भोगमाप्नोति, वहते चन्दन खरः ॥१॥

વેદ શાસ્ત્ર, વ્યાકરણ, ન્યાય વગેરે શાસ્ત્રના જાણનારા પંડિતો સામાસામી શાસ્ત્રાર્થ કરી અરસપરસ વાદના અને ગમના યોગે એક બીજાનું ખંડન કરવા તથા આત્મસ્વરૂપના અજ્ઞાન એવા ક્લેશને પામે છે, અને અધ્યાત્મના થકી ઉત્પન્ન થયેલા વિવેકવડે, જેણે સ્વપરની વહેંચણ કરી આત્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવ્યું છે, અર્થાત્ યથાર્થપણે અધ્યાત્મ શાસ્ત્રનું અનુભવપૂર્વક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું છે, એવા અધ્યાત્મ શાસ્ત્રવેત્તા, ભાગ્યવંત મનુષ્યના ભોગના ભોગી છે જેમ ચંદનના ભારને ગધેડ ઉપાડી ક્લેશ પામે છે પણ ચંદનનો ભોગ તો ભાગ્યવાન પામે છે, એમ અધ્યાત્મશાસ્ત્રની તથા અધ્યાત્મ જ્ઞાનની શ્રેષ્ઠતા બતાવી હવે શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયજી અધ્યાત્મશાસ્ત્રનો વિશેષ મહિમા બતાવતાં કહે છે કે —

શ્લોક.

धनिना पुत्रदारादि, यथा ससारवृद्धये
तथा पाण्डित्यदृप्तानां, शास्त्रमध्यात्मवर्जितम् ॥१॥
अध्येतव्यं तदध्यात्म,-शास्त्रं भाव्यं पुनः पुनः
अनुष्ठेय स्तदर्थश्च, देयो योग्यस्य कस्यचित्. ॥२॥

ભાવાર્થ:—ધનવંત ગૃહસ્થોને જેમ પુત્ર સ્ત્રી પરિવારાદિક સંસારની વૃદ્ધિમાટે થાય છે. તેમ અધ્યાત્મશાસ્ત્ર જ્ઞાન વર્જીત અભિમાની પંડિતોનો વ્યાકરણ, ન્યાયાદિક શાસ્ત્રાભ્યાસ પણ સંસારની વૃદ્ધિ અર્થે છે. તે માટે તમારે અધ્યાત્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો, વારંવાર અધ્યાત્મ શાસ્ત્રોના રહસ્યની હૃદયમા ભાવના કરવી. અધ્યાત્મશાસ્ત્રના અર્થનું તમારે વારંવાર ચિંતવન કરવું અને અધ્યાત્મજ્ઞાન યોગ્ય જે પુરૂષ હોય, તેને જ્ઞાનીઓએ આત્મજ્ઞાન આપવું, જે કોઇ યોગ્ય સદ્દગુણી ઉત્તમ જીવ હોય, તેને અધ્યાત્મ શાસ્ત્રનો અર્થ દેવો, શિખવવો, અયોગ્યને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર શિખવવું નહિ, અને અયોગ્યને આત્મજ્ઞાનની કુંચીઓ આપવી નહી. શ્રી મહાનિશીથસૂત્રમાં અયોગ્યને ઉપદેશ ન આપવો તે માટે કહ્યું છે કે યથા. **महानिशीथे:**

गाथा.

आमे घडे निहित्तं, जहा जलं तं घडं विणासेइ;
एवं सिद्धंतरहस्सं, अप्पाहारं विणासेइ. ॥ १ ॥

કાચા ઘડામાં નાખેલું પાણી જેમ ઘડાનો નાશ કરે છે. એમ અધ્યાત્મ તત્ત્વસિદ્ધાંતરહસ્ય પણ અયોગ્ય જીવને દેતા તેનો આત્માનો નાશ કરે છે. **“જં અજોગસ્સ સુતથ્થં નદાયવ્વં”** અયોગ્યને સૂત્ર અને સૂત્રાર્થ દાન ન આપવું: કાર-

કેમકે તે જીવની યોગ્યતા વિના તે ઉંધો અર્થ ગ્રહે છે, પ્રરૂપે છે, અને ઉલટું વર્તન કરી દુર્ગતિ જાય છે, માટે આત્માર્થી પુરૂષોએ અધ્યાત્મશાસ્ત્રનું જ્ઞાન દેવું, તેના રહસ્યનો ઉપદેશ આપવો, આત્મધર્મના અર્થી ભવ્ય પુરૂષો, તદ્હેતુ અને અમૃતક્રિયાનું સેવન કરવું, તદ્હેતુ અને અમૃતક્રિયાથી આત્મસ્વભાવ શુદ્ધ નિર્મળ પ્રકાશે છે

મૂર્છના, લોભ, રતિ, દીનતા, [illegible], ભય, ચિંતા, અજ્ઞાનતા, એ દોષોના વશથી જે ક્રિયા કરવામાં આવે છે, તે ક્રિયાઓ આત્મ [illegible] થાય છે એ દોષોથી આત્મગુણની વૃદ્ધિ થતી નથી, પણ ઉપરના દોષોનો પરિહાર કરી જે ક્રિયા કરવામાં આવે છે તે ક્રિયા સફળ થાય છે, આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ જેનાથી થાય તેજ ક્રિયા આદેય જાણવી [illegible]

અંતઃકરણમાં શ્રદ્ધા થાય છે, ત્યારે તે વસ્તુઓના તરફ થતી પ્રવૃત્તિ દૂર થાય છે, અને આત્મધર્મ પ્રગટ કરવા પ્રવૃત્તિ થાય છે, અને પોતાનાં શુદ્ધ આત્મધર્મમાં પ્રવૃત્તિ થવાથી સમતાભાવ પ્રગટે છે, અને અનુક્રમે આત્મા પરમાત્મપદ સાધ્ય કરે છે. શરીરમનવાણીથી ભિન્નપણે વર્તતો આત્મા, ક્ષણે ક્ષણે અનંતસુખ ભોગવે છે, અને સર્વ પ્રકારના કર્મથી રહિત થઈ મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરે છે, હે ભવ્યઆત્મન્ !' મનુષ્યજન્મનો અમૂલ્ય એક સમય પણ માયામાં ફસી ફોગટ ગુમાવીશ નહિ.

આત્મશક્તિ પ્રકાશ ગ્રંથ અંત્ય મંગલમ્.—

श्लोक

पेथापुरे शुभे ग्रामे, विहितं मासकल्पकम् ।
आत्मशक्तिप्रकाशस्य,-समारम्भः कृतः शुभः ॥१॥
नेत्ररसनवेलाब्दे, वैशाखे शुक्लपक्षके
तृतीयायां समाप्तोऽयं, बुद्ध्यब्धिमुनिना कृतः ॥२॥

आत्मशक्तिप्रकाशग्रन्थः समाप्तः

॥ शुभंभूयात् ॥

રચના વિ. સં. ૧૯૬૨ વૈશાખ સુદિ ત્રીજ પેથાપુર.